

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Historický ústav Filozofické fakulty

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

RELÁTOŘI ČESKÝCH ZEMSKÝCH SNĚMŮ PŘED PROPUKNUTÍM STAVOVSKÉHO POVSTÁNÍ

Autor práce: Josef Zimola
Studijní obor: Hu-Zu-SZu
Ročník: III.

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Bůžek, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem *Relátoři českých zemských sněmů před propuknutím stavovského povstání* jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Dále prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponenta práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 27. dubna 2020

.....
Josef Zimola

Poděkování

Děkuji prof. PhDr. Václavu Bůžkovi, CSc., za pomoc, cenné rady a připomínky, stejně tak za velkou trpělivost s vedením práce. Poděkování patří také PhDr. et PhDr. Petru Marešovi, Ph.D., z Národního archivu v Praze. Za pomoc s tvorbou map vděčím svému spolužákovi Martinovi Orságovi. Dále bych chtěl poděkovat své rodině a přátelům, kteří mi během vzniku práce byli velkou psychickou podporou i přesto, že jsem udržování vztahů s nimi zanedbával.

Anotace

Předkládaná práce se zabývá relátory českých zemských sněmů před vypuknutím stavovského povstání v letech 1618-1620. První část se zaměřuje na popsání instituce sněmovnictví v 16. a na počátku 17. století. Zkoumá roli zemských sněmů v politickém systému české stavovské monarchie, dále jejich kompetence, průběh jednání a význam této instituce jako důležité komunikační platformy mezi stavy a panovníkem. Další část práce se zaměřuje na politický vývoj v posledních několika letech před vypuknutím stavovského povstání, zejména na události let 1616 a 1617, kdy se odehrály dva zemské sněmy. Usnesení vzniklá na těchto jednáních obsahují seznamy relátorů, jejichž struktura byla zjišťována zejména na základě dostupné literatury a vydaných pramenů. K základním zkoumaným charakteristikám u těchto osob patří stavovské začlenění, krajská příslušnost, majetnost, náboženská orientace, některé kulturní aktivity a také vzájemné příbuzenské svazky. Závěr práce komparativně porovnává zjištěné informace o účastnících obou zemských sněmů a snaží se o zodpovězení otázky, kdo vlastně hájil zájmy českých stavů na těchto jednáních.

Abstract

This bachelor thesis deals with the estate members of the Bohemian Land Diets before the Bohemian Revolt between the years 1618 to 1620. The first part focuses on the description of the institutions of the diets in the 16th and at the beginning of the 17th century. It deals with the role of the diets in the political system of the Bohemian estate monarchy, their competencies, the course of negotiations and the meaning of this institution as an important communication platform between the estates and the monarch. Next part of the thesis focuses on the political development in the last few years before the beginning of the Bohemian Revolt. It mainly deals with the events in the years 1616 and 1617 when the two land diets took place. Resolutions arisen on these meetings contain directories of the estate members, and their structure was based on the current literature and published sources. To the fundamental characteristics of those people belong the estate integration, regional pertinence, wealth, religious orientation, some cultural activities, and mutual relative marriages. The final part of the thesis compares detected information about participants of both land diets and tries to answer who defended the interests of the Bohemian estates on those meetings.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Zemské sněmy Království českého v předbělohorské době.....	15
3. Sněmy v letech 1616 a 1617	27
4. Relátoři zemského sněmu v roce 1616.....	35
4. 1 Krajská příslušnost relátorů.....	37
4. 2 Majetkové rozvrstvení relátorů	42
4. 3 Náboženské vyznání relátorů	44
4. 4 Kariéra relátorů	46
4. 5 Kulturní aktivity relátorů.....	50
4. 6 Příbuzenské vztahy mezi relátory	53
4. 7 Shrnutí	54
5. Relátoři zemského sněmu v roce 1617.....	58
5. 1 Krajská příslušnost relátorů.....	59
5. 2 Majetkové rozvrstvení relátorů	63
5. 3 Náboženské vyznání relátorů	65
5. 4 Kariéra relátorů	67
5. 5 Kulturní aktivity relátorů.....	70
5. 6 Příbuzenské vztahy mezi relátory	72
5. 7 Shrnutí	74
6. Závěr.....	78
7. Seznam použitých pramenů a literatury.....	84
7. 1 Archivní prameny.....	84
7. 2 Vydané Prameny	84
7. 3 Literatura	85
8. Přílohové tabulky	93

1. Úvod

Cílem předložené práce je výzkum předbělohorského sněmovnictví v Království českém, které zůstávalo dlouhodobě stranou badatelského zájmu. Její hlavní těžiště spočívá v analýze skladby relátorů dvou českých zemských sněmů, které bezprostředně předcházely stavovskému povstání let 1618-1620. U účastníků sněmovního jednání bylo zkoumáno jejich stavovské začlenění, krajská příslušnost, majetnost, náboženská orientace, politická kariéra, literární mecenát, vlastní literární činnost a příbuzenské vazby. Pozornost byla v práci věnována také průběhu těchto stavovských shromáždění a předbělohorskému sněmovnictví obecně.

Období let 1526-1620, které je v českém prostředí nejčastěji nazýváno předbělohorskou dobou, představovalo svébytné období zemských dějin, které neuniklo pozornosti historiků od 19. století až po současnost.¹ Ve středu zájmu starších prací o tomto období byly zejména velké politické události a dějiny státu, jejichž výklad byl často veden s důrazem na národnostní problematiku. S tím souvisel i zvýšený zájem historiků o náboženský vývoj, zejména o českou reformaci.² Starší bádání se soustředilo v určité míře rovněž na hospodářské dějiny, které ještě nabyly na významu v době po roce 1948 s nástupem marxistického dějepisectví. Poměrně frekventovaným tématem hospodářských dějin raného novověku se následně stalo bádání o vrchnostenském podnikání.³ Od sedmdesátých let se česká historiografie soustředila mimo jiné na výzkum stavovství a jeho zápasu s Habsburky, kde jedním z průkopníků byl například Jaroslav Pánek.⁴ Prostor byl i nadále věnován výrazným osobnostem předbělohorské éry, které se dočkaly biografického zpracování.⁵ V tomto mladším období se v bádání o dějinách raného novověku objevuje široká paleta témat, která jsou souběžně studována pomocí

¹ K problematice studia raně novověkých dějin a se shrnutím stěžejních přístupů, témat a prací blíže Marie Šedivá KOLDINSKÁ – Ivo CERMAN a kol., *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013.

² Tímto tématem se zabýval například Ferdinand HREJSA, *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912.

³ Například Václav LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách. Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596*, Praha 1985; Václav BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.

⁴ Jaroslav PÁNEK, *Stavovství v předbělohorské době*, Folia historica bohemia (dále FHB) 6, 1984, s. 163-219. K problematice politického systému předbělohorského státu TÝŽ, *Politický systém předbělohorského českého státu*, FHB 11, 1987, s. 41-101.

⁵ Zájmu se v české historiografii dlouhodobě těší témata spjatá s císařem Rudolfem II. Formou biografie popsal jeho životní osudy na pozadí tehdejší doby Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987. Jako další příklad zpracovaných osudů výrazných předbělohorských osobností, v nichž je zřejmý zájem o předbělohorskou šlechtu, lze uvést například dílo o posledních Rožmbercích, jehož autorem je Jaroslav PÁNEK, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.

různých metodických přístupů. Zájem historiků se dodnes obrací k raně novověké šlechtě, o níž se dochovalo dostatečné množství pramenů.⁶ Stranou nezůstává ani studium měst, venkovských společenských struktur, konfliktů, rituálů a mnoha dalších témat. V centru pozornosti zejména jihočeských historiků je rovněž zkoumání šlechtických dvorů.⁷ Ačkoliv soubor zkoumaných témat pro období raného novověku je velmi široký, v zásadě opomíjeným tématem zůstalo předbělohorské sněmovnictví. Historikové této instituci pravděpodobně nepřisuzovali rozhodující význam. S tím souvisí i badatelsky téměř nereflektované téma skladby relátorů těchto stavovských sjezdů.

Téma sněmovnictví se v pracích o historii předbělohorské doby objevuje zejména ve spojitosti s velkými událostmi, které často probíhaly na pozadí jednání českých sněmů. Za počátek předbělohorského období bývá všeobecně považován nástup habsburské dynastie na český trůn, který byl umožněn volbou Ferdinanda I. na českém zemském sněmu.⁸ Výraznými vnitřními mezníky počátku raně novověkého období v českém prostředí jsou roky 1547, 1575 a 1609.⁹ Události, které se v těchto letech odehrávaly, byly rovněž těsně spojeny se sněmovními jednáními. Konečně i přijetí arciknížete Ferdinanda Štýrského v roce 1617 mohlo být učiněno pouze na shromáždění stavovské obce.¹⁰ Téma zemských sněmů a sněmovnictví tedy prostupuje badáním o předbělohorské době poměrně často, ovšem pouze okrajově. Výhradně tomuto fenoménu byla věnována badatelská pozornost velmi vzácně, přestože je k dispozici velká edice pramenů vztahujících se k sněmovním jednáním.¹¹

Edice *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu* je stěžejním pramenem pro poznání způsobu jednání, působnosti, kompetencí a dalších aspektů souvisejících s českými

⁶ Literatury zabývající se šlechtou je velké množství. Pouze namátkou Václav BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA – Pavel KRÁL – Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002; Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

⁷ Například Václav BŮŽEK – Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (=Opera historica 7).

⁸ Toto téma zpracovali ve svých syntézách například Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/1*, Praha 1971, s. 28-54; Petr VOREL, *Velké dějiny země Koruny české VII. 1526-1618*, Praha-Litomyšl 2005, s. 7-43.

⁹ K událostem prvního stavovského odboje podrobně Josef JANÁČEK, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/2*, Praha 1984; Petr VOREL (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie*, Pardubice 1999. K událostem roku 1575 blíže F. HREJSA, *Česká konfese*; Jaroslav PÁNEK, *Zápas o charakter české stavovské opozice a sněm roku 1575*, Československý časopis historický (dále ČsČH) 28, 1980, s. 863-887. K dění v roce 1609 například Jiří JUST, 9. 7. 1609 – *Rudolfův Majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.

¹⁰ Jan P. KUČERA, *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*, *Studia Comeniana et historica* 14, 1984, s. 5-42.

¹¹ *Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu (dále SČ) I-XI, XV*, Praha 1877-1928, 1955.

zemskými sněmy. Toto ambiciózní mnohasvazkové dílo mělo původně obsáhnout časový úsek od roku 1526 až do roku 1792, ovšem kvůli nejrůznějším problémům bylo jednotným způsobem zpracováno pouze do roku 1604. Edice trpěla řadou nedostatků a byla terčem kritiky. Když přišel o místo ředitele Zemského archivu, kde toto dílo vznikalo, František Dvorský, práce na edici se zastavila. Novou tvář se chystali *Sněmům českým* vtisknout mladí historikové Gollovy školy, ovšem kromě několika zpracovaných let výrazněji nepokročili. Sněmy v letech 1608-1610 a 1614-1617 se kritické edice již nedočkaly. Projekt *Sněmů českých* tak zůstal nedokončeným dílem s řadou neduhů, přesto jde o jeden z velmi důležitých pramenů pro zkoumání předbělohorské doby.¹²

Pro poznání sněmovních usnesení z let před rokem 1618, které již nebyly edičně zpřístupněny, je třeba navštívit Národní archiv v Praze. Právě tam jsou uloženy Desky zemské stavovské 3 a 5, do nichž byla sněmovní usnesení z daných let vepsána.¹³ Tato usnesení nabývala povahy zákona – jde tedy o prameny především normativní povahy. Zápisy byly prováděny v češtině novogotickým písmem. O obsahu sněmovních usnesení bude pojednáno v kapitole o zemských sněmech, ovšem pro tuto práci nejdůležitějšími součástmi byly seznamy relátorů. Jejich umístění se nacházelo zpravidla na konci zápisu z daného sněmu. Nejprve byli uvedeni relátoři z panského stavu, následně rytíři a nakonec pomocí souhrnného záznamu královská města. Páni a rytíři byli vyjmenováni jednotlivě, u významnějších z nich byly uvedeny i doplňující údaje, jako například domicil, držba některého zemského nebo dvorského úřadu či členství v královské radě. Jednotliví šlechtici byli v seznamech řazeni hierarchicky. Toto pořadí respektuje i závěrečná tabulka. Na první pohled je však zřejmé, že na předních pozicích byli nejvyšší zemští úředníci a po nich členové královské rady. K detailnímu popsání této hierarchie, která mohla být dále závislá například na urozenosti nebo věku, by ovšem bylo třeba hlubšího výzkumu.¹⁴

Jak již bylo uvedeno, česká historiografie výhradně instituci předbělohorského sněmovnictví příliš pozornosti nevěnovala. Dosud zřejmě nejpodrobnější ucelenou prací, která analyzovala české sněmovnictví, zůstává dílo Františka Hnídky z počátku 20.

¹² Podrobněji k edici Jaroslav PÁNEK, *Sněmy české. Naděje a ztroskotání edice k dějinám raného novověku*, in: Alena Pazderová (ed.), 130 let zemského archivu. Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 130. výročí založení zemského archivu a 100. výročí úmrtí jeho zakladatele a 1. ředitele prof. A. Gindelyho, Praha 1993, s. 23-33.

¹³ Národní archiv (dále NA) Praha, Desky zemské stavovské 3; 5. K úřadu desek zemských podrobně Pavla BURDOVÁ, *Úřad desk zemských*, Sborník archivních prací (dále SAP) 36, 1986, s. 273-379.

¹⁴ K zemské hierarchii blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 77-87.

století.¹⁵ Přestože se jeho práce soustředila na období vlády Ferdinanda I., lze její výsledky vztáhnout na celé předbělohorské období. Dílo je založeno téměř výlučně na rozboru edice *Sněmů českých*. Ze stejného období pochází i pojednání o moravském sněmovnictví z pera Františka Kameníčka.¹⁶ Kromě velkého množství zpřístupněných pramenů obsahuje jeho práce i podrobnou úvodní studii o moravském zemském sněmu. Pro Slezsko, které v raném novověku tvořilo součást Koruny české, se tamním sněmovnictvím zabýval Kazimierz Orzechowski.¹⁷ Dále se tématu věnovali především historikové práva.¹⁸ Strukturu králem pozvaných šlechticů na generální sněm zkoumal Jaroslav Pánek ve své studii o sněmovním jednání v roce 1557, kde sledoval především majetkové poměry.¹⁹ Existují i další články, které se věnovaly některým dalším sněmovním jednáním.²⁰

Seznam v práci použitých pramenů s literatury by se dal rozdělit do několika okruhů. Literatura a prameny ke sněmovnictví byly shrnuty výše. V textu je však pojednáváno také o sněmovnictví v souvislosti s politickým vývojem před vypuknutím stavovského povstání. Kromě syntézy Petra Vorla,²¹ která se věnuje také období vlády císaře Matyáše, tvoří pro potřeby práce nejvýznamnější zdroj informací studie Jana P. Kučery.²² V ní se autor zaměřil především na formování nekatolické opozice v letech 1611-1617. Největší pozornost je v této studii logicky věnována sněmovnímu jednání v roce 1617 a přijetí arciknížete Ferdinanda Štýrského za krále, ovšem všimá si také opozičních snah na předcházejících sněmech. Pro rekonstrukci událostí v letech 1616 a 1617 bylo v předkládané práci využito i několika vydaných pramenů. Jednalo se zejména o *Paměti Viléma Slavaty z Chlumu*, které zpřístupnil Josef Jireček již v šedesátých letech 19. století.²³ Ačkoliv šlo ze strany Slavaty spíše o obhajobu vlastního počínání před

¹⁵ František HNÍDEK, *Sněm český za Ferdinanda I.*, Praha 1905.

¹⁶ František KAMENÍČEK, *Zemské sněmy a sjezdy moravské I-III*, Brno 1900-1905.

¹⁷ Kazimierz ORZECOWSKI, *Sejm slaski XVI wieku. Organizacja i sposób dzialania*, *Czasopismo prawnohistoryczne* 26, 1974, č. 1, s. 85-123; TÝŽ, *Ewolucja form ślaskiego sejmku pod rządami Habsburgów w XVI wieku*, *Czasopismo prawnohistoryczne* 25, 1973, č. 2, s. 89-118.

¹⁸ Například Jan KAPRAS, *Právní dějiny země Koruny české II/1*, Praha 1913, s. 435-447; Václav VANĚČEK, *České sněmy za stavovské monarchie (od poloviny 15. stol. do počátku třicetileté války)*, in: TÝŽ (ed.), *Česká národní rada, sněm českého lidu*, Praha 1970, s. 103-116.

¹⁹ Jaroslav PÁNEK, *K sněmovní politice Ferdinanda I. (Královův pokus o manipulaci českých stavů na generálním sněmu v roce 1557)*, *FHB* 2, 1980, s. 209-246.

²⁰ TÝŽ, *Zápas*; Jaroslav ČECHURA – Alena M. ČERNÁ, *Stavy kontra Popel z Lobkovic – letní spor roku 1609*, *Časopis národního muzea. Řada historická* 176, 2007, č. 3-4, s. 194-216; J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*.

²¹ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 453-538.

²² J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*.

²³ Josef JIREČEK (ed.), *Paměti nejvyššího kancléře království českého Viléma hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberka... od léta 1608 do 1619 II*, Praha 1868.

vypuknutím stavovského povstání, poskytují *Paměti* na události roku 1617 cenný náhled. Ze Slavatova spisu ostatně čerpá velkou část informací i studie Jana P. Kučery. Pro srovnání více úhlů pohledu bylo využito ještě spisů Mikuláše Dačického z Heslova a Pavla Skály ze Zhoře.²⁴ Velmi stručnými zápisy přispěl k rekonstrukci události zemských sněmů v roce 1616 a 1617 i deník Adama mladšího z Valdštejna.²⁵

Jak již bylo uvedeno, práce se zabývá především skladbou relátorů. Zjišťovanými charakteristikami byly kromě dalších ukazatelů také majetnost a krajská příslušnost. Jejich objasnění bylo prováděno zejména na základě vydaných berních rejstříků z let 1603, 1615 a 1620.²⁶ Primárně byly využívány rejstříky z roku 1615, neboť oběma sněmům bezprostředně předcházely. Jedná se o důležité evidenční prameny, které umožňují alespoň obrysově srovnat majetnost jednotlivých předbělohorských šlechticů. Údaje obsažené v berních rejstřících nelze ovšem přebírat nekriticky, neboť mají řadu nedostatků. Přiznání k berni podával sám šlechtic, takže kvůli snížení daňové zátěže byla z jeho strany jasná snaha o zatajení celkového objemu majetku. Mnozí šlechtici s velmi drobným majetkem přiznání k berni dokonce ani nepodávali. Berní rejstříky se rovněž ve většině případů dochovaly nekompletní. Přesto si zachovávají tyto prameny vypovídací hodnotu. Podle Aloise Míky byla přiznávací morálka šlechty přibližně podobně nízká, takže pro určení relativní majetnosti v této práci jsou berní rejstříky dostačujícím ukazatelem.²⁷ Protože berně byla vybírána podle jednotlivých krajů, lze na základě berních rejstříků alespoň teoreticky určit i krajskou příslušnost relátorů. Její výzkum může přispět k pochopení, jakou měrou se podílela vzdálenost od místa jednání na sněmovní účasti. Projevem zásadní role vzdálenosti by mohla být například větší početnost relátorů z krajů poblíž Prahy. Analýza majetkové struktury zase může napovědět, jak bohatá šlechta se v předbělohorském období zemských sněmů účastnila. Zda se jednalo o setkání nejmajetnějších velmožů, či naopak struktura relátorů odpovídala i majetkovému rozvrstvení předbělohorské šlechty.

²⁴ Josef JANÁČEK – Jiří MIKULEC (edd.), *Paměti. Mikuláš Dačický z Heslova (s úvodem Josefa Janáčka)*, Praha 1996; Karel TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623 I-V*, Praha 1865-1870.

²⁵ Marie KOLDINSKÁ – Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

²⁶ August SEDLÁČEK, *Rozvržení sbírek a berní roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Abhandlungen der Kgl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaft vom Jahre 1869, VI. Folge, III. Band, Praha 1870; František MARAT, *Soupis poplatnictva 14 krajů v Království českém z roku 1603*, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1898, Praha 1899, s. 1-130; Václav PEŠÁK, *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*, Praha 1953.

²⁷ Alois MÍKA, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Sborník historický 15, 1967, s. 45-73.

Náboženská orientace účastníků sněmu byla zjišťována různými způsoby, které jsou podrobněji popsány v příslušných kapitolách. Tato část práce naráží především na problém, že příslušnost k náboženskému proudu nebyla v Čechách uceleně zpracována.²⁸ Při sběru informací bylo využito například rozsáhlé práce o pobělohorských konfiskacích, kde autor v některých případech identifikoval u vyšetřovaných jejich vyznání.²⁹ V ojedinělých případech a po kritickém srovnání s jinými dostupnými zdroji byla určena náboženská orientace rovněž na základě údajů v Ottově slovníku naučném.³⁰ Dalším cenným vodítkem byla práce Kateřiny Schwabikové, která zkoumala studium české šlechty na německých univerzitách, jež byly ve většině případů konfesijně vyhraněné.³¹ V neposlední řadě bylo při určování náboženského vyznání využito analýzy dedikací literárních děl v Knihopisu českých a slovenských tisků.³² Princip této poměrně spolehlivé metody bude popsán v příslušných kapitolách níže. Náboženská struktura relátorů se zdá být velmi významnou charakteristikou zejména pro rok 1617, kdy se jednalo o přijetí velmi přísného katolíka na český trůn. Nabízí se jistě otázka po početnosti katolických šlechticů na takto důležitém rokovaní. Stejně tak se lze ptát po proměně náboženské skladby souboru relátorů na obou zkoumaných sněmech.

Jednou ze zjišťovaných charakteristik je politická kariéra sněmujících v úřadech. Působení na dvoře císaře Matyáše objasnilo samo sněmovní usnesení, ale závěrečná tabulka shrnuje rovněž jejich působení na dvoře císaře Rudolfa II.³³ Pro identifikaci kariér relátorů ve významných zemských úřadech bylo využito soupisu od Františka Palackého.³⁴ Přehledně sestavené seznamy přisedících většího zemského a komorního soudu z pera Petra Mareše obsahují rovněž další doplňující informace o kariérách jednotlivých šlechticů, proto byly cenným pramenným materiálem pro tuto práci.³⁵ Pro

²⁸ Pro moravské prostředí je v tomto ohledu cenná studie, kterou vypracoval František HRUBÝ, *Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání*, Časopis matice moravské (dále ČMM) 46, 1922, s. 107–169.

²⁹ Tomáš V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1892-1893.

³⁰ *Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888-1909.

³¹ Kateřina SCHWABIKOVÁ, *Česká šlechta a univerzity německé jazykové oblasti v raném novověku. (Čeští páni a rytíři, imatrikulovaní v letech 1550-1620 na univerzitách nynějšího Německa, Rakouska a Švýcarska.)*, Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 48, 2008, č. 1-2, s. 25-131.

³² *Knihopis českých a slovenských tisků II/1-8*, Praha 1939-1965.

³³ K tomu posloužila edice dvorských seznamů, kterou zpracovala Jaroslava HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612*, Praha 2002.

³⁴ František PALACKÝ, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 321-417.

³⁵ Petr MAREŠ, *Přisedící většího zemského soudu Českého království (1542-1620) na habsburských dvorech a dvoře Fridricha Falckého*, Paginae historiae 18, 2010, s. 7-62; TÝŽ, *Soupis přisedících komorního soudu Českého království v letech 1527-1620*, Praha 2013.

poznání personálního obsazení úřadu zemských desek je cenná práce Pavly Burdové, která také přehledně vystihla celé působení úřadu.³⁶ Pro objasnění působení relátorů na krajské úrovni politického systému mají velký význam rovněž díla Petra Mareše o krajských hejtmanech a krajských mustherech.³⁷ Bylo využito ještě dalších prací, které jsou zmíněny v příslušných podkapitolách. Pojednání o kariérách v úřadech může postihnout, nakolik byli sněmující politicky aktivní skupinou, či zda se jednalo spíše o nepřilíživě zúčastněné pozorovatele, kteří se jinak politicky neangažovali. Lze se rovněž ptát, do jaké míry určovala činnost ve významných institucích účast na sněmovních jednáních.

Jednou ze zkoumaných charakteristik u relátorů obou sněmů byl rovněž jejich kulturní rozhled, který se mohl odrazit v literárním mecenátu nebo vlastní tvorbě. Zkoumán byl především na základě údajů z již zmíněného Knihopisu a také Rukověti humanistického básnictví.³⁸ První jmenované dílo eviduje všechna dnes známá pojednání v českém jazyce, která vyšla tiskem mezi lety 1501-1800. Rukověť naopak postihuje autory latinských nebo řeckých veršů, díky čemuž ji lze využít k identifikaci literárně činných relátorů. Takto pojatá podkapitola nabízí letný náhled do myšlenkového světa účastníků sněmu, který se mohl odrazit například v podpoře literatury určitého zaměření.

Posledním zjišťovaným znakem byly v této práci příbuzenské vazby mezi účastníky sněmu. Zde se práce opírala zejména o genealogická hesla Ottova slovníku naučného, která sepisoval zejména August Sedláček.³⁹ Jedná se o zcela úctyhodné zpracování genealogií většiny českých urozených rodů. Má samozřejmě mnohé nedostatky jako například velmi složitou orientaci v textu. Ta je ovšem při zpracovávání tak obrovského počtu dat pochopitelná. Rozhodně nelze ani vyloučit možné chyby. Hesla se navíc soustředí zejména na muže, což při tvorbě předkládané práce značně ztěžovalo identifikaci příbuzenských vazeb přes ženské příslušnice rodu. I přes tyto výhrady tvoří genealogie v Ottově slovníku velmi důležitý zdroj informací, který umožňuje alespoň částečně odkrýt blízké vztahy, jež mezi sebou mohli relátoři mít. Díky práci Augusta

³⁶ P. BURDOVÁ, *Úřad*.

³⁷ Petr MAREŠ, *Krajské mustrunky a krajští mustrheři v organizaci vojenské správy předbělohorských Čech (1565-1618)*, *Paginae historiae* 21, 2013, s. 291-314; TÝŽ, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564 – 1616/1617*, Praha 2009.

³⁸ *Knihopis; Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století I-V*, Praha 1966-1982.

³⁹ *Ottův slovník naučný I-XXVIII*.

Sedláčka lze identifikovat příbuzensky provázané skupiny, které mohly společně prosazovat i politické cíle.

Kromě zodpovězení dílčích otázek je cílem výzkumu strukturální analýza dvou skupin účastníků zemských sněmů, následná komparace zjištěných poznatků v závěru a zodpovězení otázky o proměnách obou souborů osob. V následujícím textu se poměrně často využívá základních statistických metod, které umožňují zejména stanovení nejruznějších podílů a právě následné srovnání. S tím souvisí, že také volba sněmů v letech 1616 a 1617 není zcela náhodná a jedná se o porovnatelné události. Tento metodický postup umožňuje mimo jiné poodhalit, do jaké míry stavovská obec přikládala význam jednání o nástupnictví Ferdinanda Štýrského. Práce také usiluje o shrnutí zjištěných poznatků do závěrečné tabulky. Ta by mohla být nápomocná i dalším badatelům, kteří by si rovněž kladli otázku, kdo vlastně hájil zájmy českých stavů na sněmovních rokovaních před vypuknutím stavovského povstání.

2. Zemské sněmy Království českého v předbělohorské době

Království české bylo součástí státního celku Koruna česká, který přetrval od doby vlády Karla IV. přes události 15. století. Společně s Čechami tvořily v předbělohorském období tento státní útvar navzájem různě provázaných území ještě čtyři historické země – Morava, do mnoha menších knížectví rozdrobené Slezsko, Horní a Dolní Lužice. Ačkoliv se v případě Koruny české nejednalo o pouhou personální unii, hlavním pojítkem byla osoba českého krále, který se v jednotlivých korunních zemích dělil o moc se stavy.⁴⁰ Každá země si vytvořila svoji stavovskou obec, proto k výraznějšímu propojení s ostatními celky v rámci Koruny české nedošlo. Ze sledování svých partikulárních zájmů stavovskými obcemi pramenily občasné spory mezi jednotlivými korunními zeměmi.⁴¹ Po roce 1526 se Koruna česká stala důležitou částí středoevropského habsburského soustátí.⁴²

Když po tragické bitvě u Moháče a následných volebních peripetiích byl na český trůn v roce 1526 zvolen arcikníže Ferdinand, zřejmě jen málokdo si uvědomoval riziko, které pro český stavovský stát může představovat politika habsburské dynastie. Stavovské zřízení, které zde zůstalo jako jeden z hlavních důsledků husitských bouří,⁴³ se muselo nově vyrovnávat s mnohem silnějšími centralistickými tendencemi, než jaké zažívalo za vlády Jagellonců.⁴⁴ Stavovství se v zemích Koruny české dotvořilo do přelomu 15. a 16. století. Stavy jako privilegované sociální vrstvy společnosti se společně s panovníkem dělily o všechny složky moci. Nešlo ale o poklidné soužití. Celé předbělohorské období bylo ve znamení zápasu mezi panovníkem a centralizačními vladařskými tendencemi na straně jedné a stavy na straně druhé, které se zasazovaly o posílení svého mocenského vlivu.⁴⁵

V české stavovské obci vystupovaly v předbělohorské době (1526-1620) tři privilegované stavy – páni, rytíři a měšťané královských měst. Stav duchovních mezi privilegované v Království českém nepatřil, ačkoliv jeho politická síla během habsburského panování neustále rostla. Jiná situace byla ve vedlejších zemích Koruny

⁴⁰ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 43-44.

⁴¹ J. PÁNEK, *Stavovství*, s. 166.

⁴² Ke středoevropské habsburské monarchii v raném novověku například Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii (1526-1740)*, Praha 2017; Robert John Weston EVANS, *Vznik Habsburské monarchie 1550-1700*, Praha 2003.

⁴³ Zdeněk VYBÍRAL, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 6), s. 5.

⁴⁴ Blíže k období vlády Jagellonců zejména Josef MACEK, *Jagellonský věk v českých zemích I-IV*, Praha 1992-1999.

⁴⁵ J. PÁNEK, *Stavovství*.

české, kde byli duchovní i nadále počítáni mezi privilegované stavy. Zatímco na Moravě se postavení prelátů v čele s biskupem olomouckým v předbělohorském období posilovalo, v luteránskou reformací silně zasaženém Slezsku a obou Lužicích politická moc duchovního stavu klesala, ačkoliv byl nadále mezi privilegované stavy počítán.⁴⁶ Podobně se v Čechách vyvíjela situace stavu královských měst, jimž po potlačení protihabsburské opozice v roce 1547 sice byl status privilegovaného stavu po krátké době znovu vrácen, ale jejich faktická moc byla výrazně podlomena.⁴⁷ Jelikož rozdělení moci mělo v předbělohorské době dualistický charakter, mohlo se rozložení politických sil panovníka a stavů proměňovat.⁴⁸

Nástup Ferdinanda I. na český trůn zvýraznil střety mezi královskou a stavovskou mocí. Oproti Jagelloncům bezpochyby průbojnější Habsburk zatlačoval již od svého zvolení stavy do trvalé defenzívy a velmi obratně využíval příležitostí k posílení své pozice, ať se jednalo o spory uvnitř české stavovské obce, nebo o neshody mezi jednotlivými korunními zeměmi.⁴⁹ Ovšem podobný vládní směr zaujal Ferdinand I. také v ostatních zemích středoevropské habsburské monarchie, kde rovněž narážel na odpor sebevědomých stavů. Už v roce 1527 proto začal budovat síť centrálních institucí, které byly zamýšleny jako do jisté míry nadřazené stavovským správním orgánům a které měly být spravovány vzdělanými byrokraty.⁵⁰

Dvorským řádem z roku 1527 vznikly čtyři významné centrální úřady, totiž tajná rada, dvorská rada, dvorská kancelář a dvorská komora. Zejména poslední jmenovaná instituce, která měla spravovat panovníkovy finanční záležitosti, se českých zemí svým vlivem dotkla velmi záhy kvůli špatnému stavu panovníckých příjmů v království.⁵¹ Zároveň se Ferdinand I. snažil uplatnit svůj vliv v Čechách i na instituce, které působily na rozhraní mezi mocí panovníka a stavů. Tím se snažil získat stoupence pro své mocenské zájmy v české královské kanceláři.⁵² Po roce 1547 se králi naskytlá příležitost ustavit instituce apelačního soudu a královských rychtářů, které účinně zajišťovaly

⁴⁶ K luterské reformaci v Království českém více Jiří JUST – Zdeněk NEŠPOR – Ondřej MATĚJKA, *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009.

⁴⁷ J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 48.

⁴⁸ TÝŽ, *Stavovství*, s. 165.

⁴⁹ J. JANÁČEK, *České dějiny I/1*, s. 156.

⁵⁰ Václav BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7), s. 46.

⁵¹ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 62-63.

⁵² K činnosti české královské (dvorské) kanceláře více Karel STLOUKAL, *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931; Václav VOJTÍŠEK, *Vývoj královské české kanceláře*, in: *Idea československého státu*, Praha 1936, s. 249-256.

kontrolu nad politickou a soudní mocí královských měst.⁵³ Poměrně rychle se také Habsburkům povedlo potlačit nebo kontrolovat složky správy, které neměly pevné ukotvení v zemském zřízení. Tak došlo například k potlačení regionálních sjezdů královských měst a krajských sněmů.⁵⁴ V neposlední řadě se panovníkovým nástrojem k posilování vlastní moci stala podpora rodinných vazeb prohabsburské šlechty uvnitř celé monarchie.⁵⁵

Přes všechny centralizační tendence Ferdinanda I. zůstávalo ve stavovských rukách několik zásadních mocenských nástrojů. Předně to byl větší zemský soud, na kterém byli vedle přisedících přítomni i nejvyšší zemští úředníci. Zemský soud se těšil ve stavovské obci velké autoritě a v širším složení kromě moci soudní měl co říct i v otázkách zákonodárství a moci výkonné. Slabinou zemského soudu bylo ale to, že jeho přisedící jmenoval král, který dosazováním dynastii loajálních šlechticů neotřesitelnou autoritu soudu postupně podryval.⁵⁶ V podstatě nejvýznamnější institucí, kde mohla stavovská opozice účinněji vzdorovat panovníkovi v jeho snaze o posílení vlastní moci, zůstával po celé předbělohorské období zemský sněm, který se stával stále častěji důležitým politickým kolbištěm.⁵⁷

Kromě zemského (obecného) sněmu existovaly v předbělohorské době ještě jiné důležité formy stavovských sjezdů. V Království českém představovaly oproti obecným sněmům nižší úroveň sněmy krajské, které byly důležité zejména pro nižší šlechtu. Svého největšího významu dosáhly tyto sjezdy v době panování Jagellonců, ale v podstatně menší míře se udržely i za vlády Habsburků v předbělohorské době. Velkou předností krajských sněmů bylo to, že díky blízkosti místa konání sjezdu si účast na nich mohli dovolit i nepřilíš zámožní šlechtici, kteří by si vlastní pobyt v Praze nedokázali financovat. Za Jagellonců se proto prosazoval systém, kdy na krajských sněmech byli voleni zástupci, kteří měli zastupovat rytířský stav daného kraje na zemském sněmu. Tito volení zástupci měli povinnost se zemského sněmu zúčastnit, přičemž jim byly

⁵³ O zřízení instituce apelačního soudu Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Počátky apelačního soudu v Čechách a jeho personální obsazení 1548-1627*, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 5-30. Institucí královských rychtářů se zabýval František ROUBÍK, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547-1783*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 6, 1930, s. 265-355. O úřadu královských hejtmanů pražských měst TÝŽ, *Královští hejtmané v městech pražských v letech 1547 až 1785*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 7, 1933, s. 121-188.

⁵⁴ Ke krajským sjezdům více Bohuslav RIEGER, *Zřízení krajské v Čechách I. Historický vývoj do r. 1740*, Praha 1889, s. 149-162; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 70-72.

⁵⁵ V. BŮŽEK, *Ferdinand*, s. 47-52; J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 52.

⁵⁶ J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 53-57. Podrobněji k působení většího zemského soudu Marek STARÝ, *Přední klenot zemský. Větší zemský soud Království českého v době rudolfínské*, Praha 2014.

⁵⁷ J. PÁNEK, *K sněmovní politice*, s. 210.

vynaložené cestovní náklady propláceny z krajských peněz. Zároveň příslušníkům nižší šlechty i nadále zůstávalo právo se zemského sněmu osobně účastnit i mimo volenou krajskou delegaci. Tento systém však byl potlačen dříve, než se mohl plně prosadit, neboť Ferdinand I. právem spatřoval v krajských sjezdech silnou zbraň opozice. Roku 1528 zakázal konání těchto sjezdů bez královského svolení, čímž jejich význam velmi poklesl. Ačkoliv Habsburkové ke svolání krajských sněmů občas svolili, činili tak pouze při očekávání vlastního prospěchu z jejich konání. Definitivní konec krajských sněmů nastal po potlačení stavovského povstání za vlády Ferdinanda II.⁵⁸

Naopak hierarchicky vyšší úroveň než sněmy zemské měly představovat sněmy generální, které byly společnou jednacím platformou pro všechny země Koruny české. Ty sem vysílaly své zástupce, kteří byli předtím voleni a vybaveni pravomocemi na jednotlivých zemských sněmech. Z Čech buď mohli být na generální sněm rovněž voleni zástupci, nebo přicházeli všichni šlechtici, jako by šlo o sněm zemský, neboť generální sněmy se konaly zpravidla na území Království českého. Usneseními generálního sněmu byly povinny se řídit pouze ty země, které zde měly své zástupce a jejich prostřednictvím souhlasily s usnesením.⁵⁹ Za vlády Jagellonců se však generální sněm scházel pouze výjimečně, nerozvinul se v celostátní jednacím platformu pro země Koruny české a na svém významu ztrácel. Ferdinand I. se v rámci svých centralistických tendencí snažil o oživení generálních sněmů, od nichž očekával efektivnější a rychlejší povolování finanční a vojenské pomoci. Díky tomu nepožívaly generální sněmy mezi stavy velké obliby a před vypuknutím stavovského povstání roku 1618 byly odsouzeny k nepříliš významné úloze. Až díky konfедераční listině z července 1619 se generálnímu sněmu dostalo mnohem důležitějšího politického postavení, ovšem tyto reformy byly zrušeny po bitvě na Bílé hoře.⁶⁰

Pro potřeby rychlejšího projednávání politických záležitostí a zvláště berní se pokoušel Ferdinand I. ustavit společnou sněmovní platformu pro všechny své země. Na společný sněm měly jednotlivé země vysílat k jednání své zástupce. To by celý proces schvalování berní a vojenské pomoci značně urychlilo. Tyto snahy však narážely na nechuť jednotlivých stavovských obcí. K několika takovým sjezdům došlo, ale

⁵⁸ F. HNÍDEK, *Sněm*, s. 6-9.

⁵⁹ Tamtéž, s. 15-19. Poněkud odlišně popisuje vztah generálního sněmu k jednotlivým zemským sněmům Koruny české P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 46, jenž uvádí nutnost usnesení generálního sněmu dodatečně schválit i na jednotlivých zemských sněmech.

⁶⁰ J. PÁNEK, *Stavovství*, s. 167-169; TÝŽ, *Politický systém*, s. 60.

v konečném důsledku byli Habsburkové od pokusů o pořádání společného sněmu pro země habsburské monarchie nuceni upustit.⁶¹

Zemský sněm nebyl záležitostí pouze Království českého, ale sněmovalo se i ve vedlejších zemích Koruny české. Od sněmu českého a od sebe navzájem se sněmy na Moravě, ve Slezsku a Dolní i Horní Lužici mírně odlišovaly, zejména co se týče složení stavovské obce a uspořádáním jednajících kurií. Podobně jako v Čechách i ve vedlejších zemích ale měly pouze zemské sněmy právo povolování berní a zemské hotovosti.⁶²

I přes časté vymezování se stavů z vedlejších zemí k dominantnímu postavení Čech v rámci Koruny české je zřejmé, že český zemský sněm měl v rámci předbělohorského státu klíčový význam. Jak již bylo zmíněno, šlo o důležitou instituci stavovské politiky, kde docházelo k interakci panovnické moci se zájmy stavovské obce. Je zajímavé, že právní vymezení, činnost, funkce a pravomoci českého zemského sněmu nebyly příliš jasně stanoveny v zemských zřízeních.⁶³ Několik zmínek o zemském sněmu se týká především svolávání a některých zásad jeho působení.⁶⁴ Obory, které spadaly do kompetence sněmu, nelze stanovit přesně. Nesporné bylo právo sněmu povolovat berně, které se objevilo již v inauguračním diplomu Jana Lucemburského z roku 1310 a jako staré stavovské privilegium ho museli nastupující panovníci potvrzovat ve volební kapitulaci.⁶⁵ Stavby na zemském sněmu si rovněž udržely právo rozhodovat o využití zemského vojska za hranicemi Koruny české. Bez sněmovního souhlasu nemohl král zemské vojsko za hranicemi použít. To bylo zejména v případě válek s Osmany velmi limitující.⁶⁶ Dalším důležitým právem zemského sněmu bylo volení nebo přijímání nového krále.⁶⁷ Zemský sněm měl co říct také k mnoha dalším tématům, o nichž bude pojednáno na dalších místech této práce.

⁶¹ F. HNÍDEK, *Sněm*, s. 19-25; J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 63.

⁶² P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 89-90. Blíže k moravským zemským sněmům F. KAMENÍČEK, *Zemské sněmy*. K sněmovnictví ve Slezsku více K. ORZECOWSKI, *Ewolucja*; TÝŽ, *Sejm*.

⁶³ Tento závěr by zasloužil ještě důkladnějšího prozkoumání.

⁶⁴ Petr KREUZ – Ivan MARTINOVSKÝ (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha 2007, s. 244: „... což by se obecního dobrého budoucně jednati mělo, a na takové věci aby sněmovné obecní valní pokládání byli tak, aby na takové sněmy chudí i bohatí jeli. A což by tu z svobodné vůle zavřieno bylo, to aby držáno bylo ode všech. A by pak z kteréhožkoli stavu několik osob se vytrhlo, k tomu že by nesvolovali aneb že by na sněm nepřijely, to aby obecnímu svolení ke škodě nebylo.“ K právu svolávání sněmů Josef JIREČEK – Hermegild JIREČEK (edd.) *Zřízení zemská Království českého XVI. věku*, Praha 1882, s. 136: „Což se sněmuov pokládání a rozpisování dotýče, těch se při mocnosti a vuoli JM^{ti} královské zuostavuje, jakž prvé od starodávna bývalo...“

⁶⁵ F. HNÍDEK, *Sněm*, s. 51-56.

⁶⁶ J. PÁNEK, *Stavovství*, s. 186; F. HNÍDEK, *Sněm*, s. 56-57.

⁶⁷ Tamtéž, s. 57-61.

Právo svolávat sněm si nárokoval brzy od nástupu Habsburků na trůn pouze král.⁶⁸ K jeho svolání panovníka motivovala zejména potřeba finanční nebo vojenské pomoci, proto se scházel nepravidelně podle potřeby. V některých letech se nemusel zemský sněm konat vůbec, v závažných situacích se však mohl uskutečňovat i několikrát ročně. Pokud to bylo možné, termín zahájení sněmu byl pokládán s ohledem na konání zemského soudu, roční období a s tím souvisejících prací na polích. Úmysl svolat sněm mohl být konzultován s nejvyššími úředníky Království českého. O samotném konání sněmu informoval král stavy prostřednictvím sněmovních listů, které dal rozeslat po českých krajích pomocí zvláštních posílů. Ti měli povinnost oznámit rozepsání sněmu všem osobám s právem se ho účastnit. Nejčastějším místem konání sněmu byla Praha, jen výjimečně se jednalo v některém jiném městě Království českého.⁶⁹ Pro konání sněmu v Praze mohlo hovořit několik faktorů – přítomnost zemských úřadů a zemských desek, dostatečná ubytovací kapacita pro sněmující, ale třeba i příznivá geografická poloha v rámci Čech.⁷⁰ Délka trvání sněmu byla proměnlivá. Čas strávený sněmovním jednáním se odvíjel od množství a důležitosti projednávaných témat i od úrovně neústupnosti stavů vůči panovníkovým požadavkům. Sněm tak mohl trvat pouhých několik málo dní, ale i mnohem delší časový úsek.⁷¹

Jednání českého zemského sněmu probíhalo zpravidla podle určeného vzorce, jenž nebyl dán podobou psaného jednacího řádu, nýbrž starými zvyklostmi. Sněm zahajoval král nebo jím pověřený zástupce,⁷² který po příchodu před shromážděné dal přečíst královskou propozici, v níž byla vyložena aktuální politická situace, motivace ke svolání sněmu a především zde byly formulovány panovníkovy požadavky k jednajícím stavům. Po přečtení propozice následovalo samo jednání o ní, které probíhalo systémem kurií – jednu kurii tvořili páni (vyšší šlechta), druhou rytíři (nižší šlechta) a třetí kurie byla složena ze zástupců královských měst. Jednotlivé kurie jednaly zvlášť v oddělených

⁶⁸ Ačkoliv stavové králi právo na svolávání sněmu neupírali, usilovali v případě nutnosti o právo vypisovat sněm bez královského povolení jako například v roce 1547. K událostem roku 1547 blíže např. P. VOREL (ed.), *Stavovský odboj*; Karel TIEFTRUNK, *Odpor českých stavů proti Ferdinandovi I. léta 1547*, Praha 1872. Po potlačení stavovského odboje již měl právo svolávání zemského sněmu ve svých rukou jedině král, jehož mohli stavové o uspořádání sněmu žádat.

⁶⁹ Například roku v roce 1529 byl zemský sněm svolán do Českých Budějovic. K tomu *SC I-XI, XV*, Praha 1877-1928, 1955 – zde *SC I*, č. 211, s. 300.

⁷⁰ F. HNÍDEK, *Sněm*, s. 25-31.

⁷¹ Jako příklad velmi dlouhého sněmu lze uvést například ten z roku 1575, který byl ve znamení jednání o Českou konfesi. Sněm byl zahájen 21. února a musel být několikrát přerušen. Ukončený byl až 27. září 1575. K tomu blíže například P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 285-303; J. PÁNEK, *Zápas*; F. HREJSA, *Česká konfese*.

⁷² Zastupováním pověřoval panovník buď některého dalšího člena habsburské dynastie, nebo jím vybrané královské komisaře.

místnostech. O propozici diskutovali nejprve páni, kteří své usnesení sepsali a odeslali k projednání rytířům. Ti obdobně svoje závěry předložili stavu městskému, který pak vlastní usnesení přednesl na shromáždění všech stavů. Pro přijetí návrhů bylo třeba jednohlasného schválení všemi kuriemi. Když mezi stavy došlo ke shodě, bylo sepsáno usnesení, které bylo následně předloženo králi, jenž ho mohl schválit. V případě panovníkovy nespokojenosti byla stavům předána replika, o které postupně opět jednaly jednotlivé kurie. Znovu bylo vypracováno usnesení a předáno ke schválení králi. Tento proces se mohl několikrát opakovat, než král schválil stavovské vyjádření ke své propozici. Po jejím projednání se mohlo dále rokovat o návrzích stavů, stavovských osob nebo významných institucí. Na tomto dění již král neměl příliš zájem, takže k němu nemuselo vůbec dojít. Pokud k němu král svolil, jednání probíhalo podobným způsobem jako v případě projednávání propozice. Aby sněm mohl být ukončen a usnesení z něj nabylo povahy zákona, bylo třeba jeho schválení panovníkem a relace do zemských desek. Pod usneseními zemských sněmů zpravidla byly připojovány seznamy relátorů. To byly osoby, které se účastnily vložení usnesení do zemských desek a vyjadřovaly s ním svůj souhlas. Jednalo se v podstatě o účastníky zemského sněmu. V případě panského a rytířského stavu byli relátoři, na rozdíl od měst, která byla uvedena pouze pod souhrnnou formulací,⁷³ jmenováni jednotlivě. Po tomto kroku se usnesení sněmu stalo závazným zákonem, který měl platnost po celém království. Aby vešlo ve známost, bylo usnesení v tištěné podobě prostřednictvím krajských hejtmanů a zvláštních poslů šířeno po celém území Království českého.⁷⁴

Jak již bylo zmíněno výše, klíčovými tématy, o nichž se na zemských sněmech jednalo, bylo schvalování panovníckých požadavků na svolání zemské hotovosti a s tím související agenda jako například volba krajských muštrherů.⁷⁵ Dále se na sněmech řešila volba nebo přijímání nového panovníka. Naprosto stěžejním a nejčastěji projednávaným tématem byly nejrůznější berně a okolnosti jejich vybírání.⁷⁶ Existovala ovšem i další

⁷³ Tyto formulace se objevují v přibližně stejné podobě ve většině usnesení. K tomu například *SC V*, č. 162, s. 315: „*Pražané, Horníci a jiní poslové z měst království českého přiznali se na místě svém i na místě jiných, od nichž vysláni jsou.*“

⁷⁴ F. HNÍDEK, *Sněm*, s. 33-43.

⁷⁵ K úřadu krajských muštrherů více P. MAREŠ, *Krajské muštrunky*.

⁷⁶ Berně skutečně zaujímaly na jednání zemských sněmů nejpřednější místo. V usneseních se objevují nejrůznější druhy berní, které sněm panovníkovi povoloval. Byly to například domovní berně z poddaných, berně z domů, posudné, sbírky z komínů, sbírky z rozličných věcí a mnoho dalších. Na sněmu byla řešena i agenda spojená s vybíráním berní, jako bylo například vytvoření závazných forem příznávacích listů nebo zvolení nejvyšších berníků, krajských berníků a krajských a městských výběřčích posudného. Ve sněmovních usneseních byly také jmenovány výjimečné případy, kdy neměla být berně vybírána. Většinou

témata, která pravidelně byla předmětem sněmovních jednání a závěrečných usnesení. Jedním z nich bylo přijímání cizinců za obyvatele Království českého.⁷⁷ Podobně frekventované nebo snad ještě častější bylo přijímání neurozených do stavu rytířského, které se také odehrávalo při příležitosti shromáždění zemského sněmu.⁷⁸ Méně často se objevovalo povyšování rytířů do stavu panského, ovšem i to probíhalo na shromážděních stavovské obce.⁷⁹ Habsburští panovníci nemohli bez souhlasu stavovské obce prodávat nebo dávat do zástavy komorní statky, proto i tyto jejich požadavky byly na sněmech projednávány a stavové k nim zaujímalí stanovisko.⁸⁰ Do sněmovních usnesení se také s jistou pravidelností dostávaly články, které se týkaly srovnání městských práv.⁸¹ Podobně dlouhodobým problémem, který se zmiňoval ve velké části sněmovních usnesení, byla péče o vyznačení a udržování hranic Království českého.⁸² Sněm se rovněž často zabýval požadavky nejvyšších zemských úředníků, kteří po stavech požadovali alespoň částečnou finanční náhradu spojenou s vykonáváním úřadu.⁸³ Ve sněmovních usneseních lze nalézt i mnohá další projednávaná témata. Z těch nejčastěji se opakujících je možné zmínit například artikule týkající se mincí a vylepšení stavu hornictví,⁸⁴ plavby po řece Labi⁸⁵ nebo myslivosti.⁸⁶ Jako jistá kuriozita se mohou jevit usnesení, která se týkala nejrůznějších mravnostních nebo společenských prohřešků a která od konce 16.

se osvobození od berně vztahovalo na majetek postižený nějakou živelnou pohromou nebo na zchudlá horní města. K tomu *SC VI*, č. 257, s. 443, 444.

⁷⁷ V edici českých sněmů se zmínky o přijímání za obyvatele objevují poměrně často, zvláště v době vlády Rudolfa II. Jako konkrétní příklady lze uvést *SC V*, č. 52, s. 82; *SC VI*, č. 238, s. 419; *SC IX*, č. 46, s. 78. K udělování inkolátu v předbělohorské době více Marek STARÝ, *Cizozemci a spoluobytelé. Udělování českého obyvatelského práva (inkolátu) v době předbělohorské*, Praha 2018.

⁷⁸ Namátkou lze jako příklady uvést zmínky v *SC V*, č. 49, s. 80; *SC VI*, č. 190, s. 307; tamtéž, č. 246, s. 428; *SC IX*, č. 402, s. 536.

⁷⁹ Například v roce 1611 při příležitosti generálního sněmu byl definitivně mezi stav panský Království českého přijat rod Vchynských z Vchynic a Tetova, jak je zmíněno v *SC XV/II*, č. 495, s. 684. Dále například část rodu Trčků z Lípy byla mezi panský stav přijata roku 1586, jak uvádí *SC VII*, č. 46, s. 62.

⁸⁰ Na sněmu roku 1583 například stavové povolili císaři Rudolfovi prodat statky Karlšperk a Bělou, *SC VI*, č. 252, s. 431. Jako další příklad lze uvést sněm roku 1598, který povolil panovníkovi prodej dobršíšského a trutnovského panství, *SC IX*, č. 405, s. 538.

⁸¹ Například *SC V*, č. 66, s. 111; *SC VI*, č. 257, s. 459; Tamtéž, č. 328, s. 583; *SC IX*, č. 196, s. 268. Z častého opakování požadavku na zkorigování městských práv se zemským zřízením je zřejmé, že tato snaha dlouhou dobu zůstávala nenaplněna.

⁸² Toto téma je zmíněno např. v *SC IV*, č. 34, s. 85; *SC V*, č. 66, s. 111; *SC VI*, č. 257, s. 458.

⁸³ Často se mohlo jednat o náklady s pojené s údržbou budov a statků náležejících k danému úřadu, například *SC IX*, č. 412, s. 560. Stavové rovněž na sněmech, podobně jako v případě panovníckých komorních statků, povolovali prodej a nákup statků, které příslušely k některým nejvyšším zemským úřadům, například nejvyššímu purkrabství pražskému, *SC V*, č. 61, s. 89; tamtéž, č. 318, s. 543.

⁸⁴ *SC V*, č. 66, s. 106; *SC IX*, č. 412, s. 556.

⁸⁵ *SC V*, č. 66, s. 113; *SC IX*, č. 196, s. 267.

⁸⁶ *SC VI*, č. 328, s. 579.

století bývala v usneseních opatřena výmluvným nadpisem „*O rozpustilostech lidí mladých*“.⁸⁷

Ve většině událostí považovaných za jisté milníky 16. a počátku 17. století hrály zemské sněmy významnou roli. Po moháčské katastrofě se ve střední Evropě uvolnily dva královské trůny – český a uherský.⁸⁸ V obou případech si na obsazení trůnu činily nárok místní stavovské obce. V českém případě měl o novém panovníkovi rozhodnout český zemský sněm, který na 5. října svolali nejvyšší zemští úředníci.⁸⁹ Stavové odmítli dědické nároky arciknížete Ferdinanda Habsburského, který je odvozoval od sňatku se sestrou krále Ludvíka Jagellonského. Arcikníže Ferdinand tak byl nakonec nucen podstoupit volbu. V důsledku bouřlivého průběhu sněmu, který musel být několikrát kvůli nekázní sněmujících přerušován, došlo k dohodě, že volbu uskuteční sbor 24 volitelů, jehož rozhodnutí bude mít platnost sněmovního usnesení. Na český královský trůn tak byl koncem října 1526 jednohlasně zvolen Ferdinand I. Díky pro stavy výhodně formulované volební kapitulaci byla tato volba jedním z jejich nejvýznamnějších vítězství v době předbělohorského dualismu a podstatnou roli zde sehrál zemský sněm.⁹⁰

S velmi rozdílným výsledkem skončily události z let 1546-1547.⁹¹ Král Ferdinand I. hodlal využít vojenského potenciálu Čech pro posílení politiky svého bratra v Římsko-německé říši a pod záminkou obsazení dolnolužického kláštera Dobroluk se rozhodl požádat český sněm o svolání zemské hotovosti k jeho obraně. Zemský sněm svolání hotovosti v případě potřeby povolil. Král vyzval stavy k shromáždění hotovosti u Kadaně kvůli údajnému ohrožení města Jáchymova poblíž saských hranic. Na protestní listy některých stavovských osob odpovídal král platným usnesením zemského sněmu, které svolání hotovosti povolovalo, a bylo tudíž závazné pro všechny. Stavovské vojsko se po určitých peripetiích u Kadaně skutečně sešlo a přes četné protesty vytáhlo do vojensky nechráněného Saska. Zemská hotovost zde především vážala pozornost saského kurfiřta, jenž se s vojsky šmalkaldského spolku nacházel na horním Dunaji. Král Ferdinand I. však naléhavě potřeboval vojenské prostředky i v roce 1547 a rozhodl se obejít pravomoci

⁸⁷ K oblastem, které se stavové shromáždění na sněmu snažili trestně postihovat, patřil např. konkubinát, bigamie, „*nezměrné pití a ožírání*“, „*tolikéž i přástky a hry, na kteréž se scházejí a při nichž téměř více nežli při jiných artikulích oplzlosti a hříchy páchají...*“, *SC I*, č. 327, s. 611. Formulace „*O rozpustilostech lidí mladých*“ je použita např. v *SC IX*, č. 56, s. 111.

⁸⁸ K bitvě u Moháče blíže Zdeněk VYBÍRAL, *Bitva u Moháče. Krvavá porážka uherského a českého krále Ludvíka Jagellonského v boji s Osmany 29. srpna 1526*, Praha 2008.

⁸⁹ Prameny ke sněmu r. 1526 jsou zpřístupněny v *SC I*, s. 1-175. Konkrétně např. list zvoucí na zemský sněm, je zpřístupněn v *SC I*, č. 19, s. 26.

⁹⁰ K průběhu královské volby blíže P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 7-43; J. JANÁČEK, *České dějiny I/1*, s. 28-54.

⁹¹ Sněmovní a některé související prameny týkající se zmíněných let jsou zpřístupněny v *SC II*.

českého zemského sněmu, když bez vůle stavů vydal nařízení ke svolání nové zemské hotovosti pod záminkou nepřátelského vpádu do země. Proti královskému mandátu se ale vznesla velká vlna odporu, stavové požadovali svolání řádného sněmu a proti králi začala vznikat silná opozice. Na opozičním sjezdu šlechty a měst v Karolinu se shromáždění dohodli, že je třeba svolat řádný zemský sněm a o jeho vypsání písemně požádali panovníka. Pokud by panovník sněm odmítl svolat, byli stavové rozhodnutí sněm uspořádat sami. V polovině února také vznikl stavovský spolek, který byl ve své podstatě namířen proti králi Ferdinandovi I. Přes králův zákaz se český sněm po polovině března sešel a vznikl na něm dokument, který jmenoval Ferdinandovy nelegální zásahy do stavovských svobod.⁹² Stavové rovněž na sněmu povolili svolání zemské hotovosti v případě napadení země habsburskými vojsky. Zásadní zlom v situaci však znamenalo vítězství císaře Karla V. v bitvě u Mühlberka, které způsobilo začátek konce českého stavovského odboje. Jednání zemského sněmu v Praze bylo přerušeno a stavovský spolek se začal i díky promyšleným diplomatickým krokům Ferdinanda I. rozpadat. Na zemském sněmu, který se konal koncem srpna 1547, byl všemi sněmujícími stavovský spolek v usnesení definitivně zrušen.⁹³

Nejvýznamnější sněm druhé poloviny 16. století se odehrál v roce 1575.⁹⁴ V této době již vážně nemocný císař Maxmilián II. pomýšlel především na zajištění nástupnictví pro svého syna Rudolfa. Na zemském sněmu však stavovská opozice trvala na přednostním projednání svých požadavků, mezi nimiž se brzy dostaly do popředí požadavky náboženské. Sněm byl přerušen a odložen, přičemž nekatolíci stavové ustavili komisi, která měla vypracovat text vyznání víry, na němž by se shodla drtivá většina českých nekatolíků. Během obnoveného sněmovního jednání předložili 18. května opoziční stavové ke schválení text České konfese.⁹⁵ Císař se jednoznačné odpovědi vyhýbal, čímž se sněmovní jednání zastavila. Spor o Českou konfesi začal navíc zjevně rozdělovat dříve poměrně jednotnou stavovskou obec a sněm byl znovu přerušen. Na obnoveném sněmovním jednání v polovině srpna panovník v propozici žádal stavy o projednání korunování arciknížete Rudolfa na českého krále.⁹⁶ Otázka Rudolfova

⁹² K programům stavovského odboje roku 1547 blíže Petr MAŤA, *Obranný spolek českých stavů z roku 1547. Poznámky k chronologii, právní terminologii a logice stavovského hnutí*, Dějiny – teorie – kritika 14, 2017, s. 78-138.

⁹³ K událostem prvního stavovského odboje podrobně J. JANÁČEK, *České dějiny I/2*, s. 173-335; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 168-194; TÝŽ (ed.), *Stavovský odboj*.

⁹⁴ O sněmu roku 1575 podávají svědectví *SČ IV*, s. 132-502. K událostem roku 1575 blíže J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 127-188; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 285-302; J. PÁNEK, *Zápas*.

⁹⁵ Tamtéž, č. 57, s. 183.

⁹⁶ Tamtéž, č. 70, s. 236.

nástupnictví se stala závislou na císařovu vyjádření k České konfesi. Maxmilián II. situaci vyřešil ústním příslibem jejího dodržování, s čímž se nekatolická nakonec spokojila. V poslední fázi sněmu tak mohlo dojít k jednání o daních a přijetí Rudolfa za krále. Jednání o Českou konfesi však vedla k náboženskému rozštěpení uvnitř stavovské obce, které se od roku 1575 neustále prohlubovalo.

Zemské sněmovnictví sehrálo důležitou roli i při dramatických událostech let 1608-1611.⁹⁷ Ve druhé polovině května roku 1608 probíhal v Praze narychlo svolaný český zemský sněm ve velmi vypjaté atmosféře. Proti císaři Rudolfovi II. se počátkem roku zformovala konfederace uherských, rakouských a moravských stavů, kterou vedl Rudolfův bratr Matyáš. Jejím cílem bylo sesazení Rudolfa II. z trůnu. Matyášovo vojsko bylo v tu dobu již poměrně nedaleko Prahy. Když Rudolf II. příslibil na příštím sněmu projednat náboženské záležitosti země, stavové shromáždění na sněmovním rokování se za císaře postavili a povolili svolávání zemské hotovosti proti vojskům Matyáše. Pod hrozbou vojenského střetnutí byl nakonec dojednáán mezi bratry kompromis, který situaci na čas uklidnil. Čeští nekatolíci však na Rudolfův příslib nezapomněli a hned na příštím českém sněmu v lednu 1609 požadovali po panovníkovi zákon, který by jim zajišťoval náboženskou svobodu. Císaři a vlivným katolíkům v jeho okolí se dařilo rozhodnutí oddalovat a zemský sněm byl začátkem dubna přerušen. Protestantská opozice se nátlakem snažila přinutit císaře k obnovení zemského sněmu. V bouřlivé atmosféře se dostavila opozice 4. května do Prahy a zahájila vlastní sněmování. Císař byl nucen ustoupit a na 24. května svolal řádný zemský sněm. Ani zde se však nedosáhlo konkrétních výsledků. Stavové sáhli k radikálnímu kroku - k ustavení vlády direktoria a svolání zemské hotovosti. Pod obrovským tlakem byl Rudolf II. nucen ustoupit a dát pokyn k vypracování Majestátu na náboženskou svobodu, který 9. července 1609 podepsal.⁹⁸ To však již nebylo daleko do konce Rudolfovy vlády v zemích Koruny české, kterou definitivně ukončil generální sněm roku 1611 poté, co se císař s pomocí pasovského vojska pokusil zvrátit poměry v království.⁹⁹

V rámci politického dualismu v zemích Koruny české se sněmy ukázaly být důležitým kolbištěm, kde se střetávaly zájmy stavovských obcí a panovníků. Mezi různými formami stavovských shromáždění zaujímaly nejpřednější místa zejména sněmy

⁹⁷ K těmto letem nejsou zpřístupněny prameny v edici českých sněmů s výjimkou roku 1611, který se nachází v *ŠČ XVII-III*.

⁹⁸ K Majestátu zvláště J. JUST, *9. 7. 1609 – Rudolfův Majestát*.

⁹⁹ K událostem let 1608-1611 a celkovému dobovému kontextu zejména J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 527-638; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 411-453; Jan Bedřich NOVÁK, *Rudolf II. a jeho pád*, Praha 1935.

zemské. Pro Království české měl stěžejní význam český zemský sněm. Ačkoliv byl pevnou součástí tehdejšího politického systému, jeho pravomoci byly určeny zejména zvykově, podobně jako průběh jeho jednání. Mezi klíčovými kompetencemi zemského sněmu lze najít především právo povolování berní a svolávání zemské hotovosti, ale rozsah projednávaných témat byl mnohem širší. Významná úloha zemského sněmu jako důležité komunikační platformy se v předbělohorském státě výrazně projevila v klíčových událostech 16. a počátku 17. století.

3. Sněmy v letech 1616 a 1617

Zcela klíčovou událostí, která je velmi silně provázána s vypuknutím českého stavovského povstání, byl zemský sněm roku 1617. Ten byl stěžejní především pro českou nekatolickou opozici, která s obavami vyhlížela snahy císaře Matyáše o prosazení nástupnictví arciknížete Ferdinanda ze štýrské linie Habsburků, jenž byl radikálním katolíkem. Jednání zemského sněmu, kde se nástupnictví arciknížete Ferdinanda mělo projednávat, se tak mohlo stát posledním obranným valem českých stavů proti pravděpodobnému zesílení absolutistických a protireformačních snah.¹⁰⁰

Výše zmíněnému sněmu předcházela řada událostí. V roce 1611 se ujal vlády ve středoevropské habsburské monarchii arcikníže Matyáš a rok poté získal i císařský titul.¹⁰¹ Ačkoliv však za svůj mocenský vzestup vděčil do značné míry nekatolickým stavovským politikům, vážnější ústupky stavovské opozici se za Matyášovy vlády nekonaly. Z pěti požadavků, které čeští stavové roku 1611 Matyášovi předložili jako podmínku korunovace, povolil nový panovník pouze jediný a ostatní přislíbil projednat na nejbližším zemském sněmu.¹⁰² Aby se císař konfrontaci se stavy vyhnul, rozhodl se oželeť příjmy z berní a svolání sněmu pokud možno co nejdříve oddálit. To však nešlo do nekonečna – nedostatek financí a rostoucí dluhy donutily císaře svolat sněm na počátek roku 1614 do Českých Budějovic. Neobvyklé místo konání bylo zvoleno zřejmě kvůli svojí geografické poloze, neboť panovník na sněm přijížděl z Lince. Po ukončení jednání v Čechách se do hornorakouského města opět vrátil, protože na léto byl do Lince svolán generální sněm rakouských zemí. Čeští stavové povolili císaři na rok vybírání berní a řešení stavovských požadavků se odsunulo až na generální sněm v roce 1615.¹⁰³

Ten se měl původně odehrávat už v lednu, ale císař jej přesunul až na červen. V letních měsících především nižší šlechta dávala před sněmovními jednáními přednost dohledu nad polními pracemi na svých statcích. Mohlo se tak ze strany císaře jednat o krok k oslabení stavů na tolik obávaném sněmu. Ačkoliv opozice předložila panovníkovi ke schválení zbývající čtyři požadavky, jednání o nich pod vlivem sporů mezi sněmujícími velmi brzy zkrachovalo. Naopak panovník získal od stavů povolení

¹⁰⁰ Podrobně J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*.

¹⁰¹ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 456.

¹⁰² J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 7. Jednalo se o právo konat krajské sjezdy i bez králova svolení, právo shromáždění vojska, potvrzení česko-slezské stavovské konfederace, právo uzavřít podobnou konfederaci i s ostatními zeměmi pod vládou Habsburků a o obnovení dědičných jednot mezi Čechy a světskými kurfirty. Z těchto pěti stavovských požadavků povolil Matyáš pouze bod o potvrzení česko-slezské konfederace.

¹⁰³ Tamtéž, s. 8-9.

k výběru berní na celých pět let dopředu. Tímto krokem se stavovská opozice připravila o jeden z nejdůležitějších politických nástrojů. Mezi stavy zřejmě převážily zájmy těch, kteří v předchozích letech panovníkovi ochotně půjčovali a nyní očekávali splacení svých úvěrů ze zemských berní.¹⁰⁴ Dalším přijatým bodem na sněmu byl návrh jazykového zákona. Toto v praxi těžko realizovatelné nařízení požadovalo po všech držitelích významnějších veřejných funkcí aktivní znalost češtiny. Rovněž pro udělení inkolátu bylo nově nutné umět česky. Návrh zákona zapůsobil nejen na domácí českou šlechtu, ačkoliv jeho význam se zdál rozporuplný.¹⁰⁵ Ovšem důsledné dodržování by mělo zásadní dopad i na českou stavovskou opozici. Její nejradikálnější křídlo, reprezentované zejména luteránskými rody Šliků, Thurnů nebo Colonnů, český jazyk příliš dobře neovládalo. Nařízení mohlo směřovat zejména proti stavovským radikálům a oslabit tím jejich pozici.¹⁰⁶

V letech 1615-1617 došlo v Čechách k nápadnému ochabnutí stavovské opozice, neboť stavové se připravili o možnost nátlaku na panovníka prostřednictvím povolování berní.¹⁰⁷ Ačkoliv finanční požadavky císaře Matyáše byly na dlouhou dobu uspokojeny, byl zemský sněm svolán i na rok 1616.¹⁰⁸ Jednalo se o jeden z nejkratších sněmů předbělohorské doby, trval totiž pouze den. Jediným projednávaným bodem byla korunovace Matyášovy manželky Anny na českou královnu a s tím související povolení korunovační berně.¹⁰⁹ Nic jiného sněm nepřinesl. A ani nemohl, protože podle sněmovního usnesení z roku 1615 se na budoucím sněmu o ničem jiném jednat nemělo.¹¹⁰ Že šlo o málo významný sněm, svědčí i dobové prameny. Například kronikář Mikuláš Dačický z Heslova sněm v roce 1616 vůbec nezaznamenal a pražskou korunovaci Anny Tyrolské ve svých pamětech popsal pouze velmi stručně.¹¹¹ Jen drobné svědectví podává

¹⁰⁴ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 508-512. Autor zde formuloval také hypotézu, že povolení vysokých finančních požadavků panovníkovi mohlo být ve skutečnosti záměrem nekatolické opozice.

¹⁰⁵ Mikuláš Dačický z Heslova komentoval nařízení takto: „*Na témž sněmu jest také nařízeno o zvelebení národu českého a jak by cizozemci do Království českého přijímáni a osazováni býti měli, též o zvelebení řeči české. Ale to žádné platnosti neneslo: nebo věc už jest zastaralá, obmeškaná, nezhojitedlná a nenapravitelná skrze vlastní nedbalost a nesvornost českou.*“ J. JANÁČEK – J. MIKULEC (edd.), *Paměti*, s. 179.

¹⁰⁶ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 11-12; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 512-523.

¹⁰⁷ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 523.

¹⁰⁸ Usnesení zemského sněmu roku 1616 se nachází v Národním archivu (dále NA) Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. G18-G22'. Sněm se konal 8. ledna.

¹⁰⁹ K Anně Tyrolské blíže Václav BŮŽEK, *Anna Tyrolská – manželka Matyáše*, in: V. Bůžek – R. Smíšek (edd.), *Habsburkové*, s. 248-249.

¹¹⁰ NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. E5'.

¹¹¹ O roce 1616 blíže J. JANÁČEK – J. MIKULEC (edd.), *Paměti*, s. 180-181.

deník Adama mladšího z Valdštejna.¹¹² Pavel Skála ze Zhoře věnoval více pozornosti korunovaci, o sněmu pojednal v jediném souvětí.¹¹³ V lednu roku 1616 se žádné měření sil mezi panovníkem a opozicí nekonalo.

Na pořad dne však musela brzy přijít zásadní otázka, kdo se ujme vlády po stárnoucím a nemocném císaři Matyášovi. S narozením dědice již zřejmě nikdo nepočítal a žádný z císařových bratrů rovněž mužského potomka neměl. Arciknížata Maxmilián a Albrecht navíc byla podobného věku jako Matyáš sám a jejich označení za následníky by situaci nijak nepomohlo. Z jednání uvnitř habsburského rodu vyplynul jiný kandidát na následnictví – arcikníže Ferdinand Štýrský. Tohoto svého o generaci mladšího bratrance císař prohlásil nástupcem a adoptoval ho jako nevlastního syna. S řešením souhlasil i španělský král, proto zbývalo už jen nástupnictví prosadit.¹¹⁴

Ferdinand Štýrský rozhodně nebyl pro českou nekatolickou opozici ideálním kandidátem, zejména díky svému otevřeně nesnášenlivému katolicismu. Svou vizi rekatolizace s úspěchem realizoval od konce 16. století ve vnitrorakouských zemích.¹¹⁵ Mezi nekatolíky rostla od počátku 17. století nespokojenost s celou habsburskou dynastií. U těch nejradikálnějších se objevovala i myšlenka na její nahrazení dynastií jinou.¹¹⁶ Pro opozici by bývalo bylo nejvýhodnější řešení nástupnické otázky co nejvíce oddalovat a řešit ji až po císařově smrti. Na zcela opačném pólu stála skupina k dynastii loajálních českých šlechticů, zejména z řad radikálních katolíků. Nejvýraznější osobnosti katolické strany, Vilém Slavata z Chlumu, Jaroslav Bořita z Martinic a Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, svoje kariéry pevně sepjali s osudem habsburského rodu a prosazení Ferdinanda Štýrského jako následníka bylo v jejich bezprostředním zájmu.¹¹⁷

Prohabsburská strana se na nastávající řešení nástupnické otázky připravovala velmi důkladně. Zejména Vilém Slavata se zhostil v Čechách propagace habsburského rodu.

¹¹² M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 241-242. V poznámce z 8. ledna je uvedeno: „*Dnes se sněm začal i taky dokonat a byla koruna ven vyndána z kaple sv. Václava. Její Milost císařová ráčila jíti do kapli svatého Václava a tu ráčila košťovávati koruny český na hlavu, já sem jí Její Milosti třikráte na hlavu vstavil při přítomnosti nejvyšších pánů ouředníků a jiného drahně osob.*“ O samotné korunovaci je v deníku pouze stručná poznámka z 10. ledna: „*Dnes bylo korunování Její Milosti císařový a vykonalo se pěkně.*“

¹¹³ „*Rozepsav týmž stavům za touž samotnou příčinou sněm na hrad Pražský, kterýž, když se stavové sjeli k němu, v pátek po třech králích začat i téhož dne náležitě zavřin jest.*“ Blíže K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie I*, s. 360.

¹¹⁴ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 524-525. K tzv. Oňateho smlouvě dále například Pavel MAREK, *Oňateho smlouva*, in: V. Bůžek – R. Smíšek (edd.), *Habsburkové*, s. 394-395.

¹¹⁵ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 524-525.

¹¹⁶ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 9.

¹¹⁷ Jaroslav PÁNEK, „*Phasma Dionysiacum*“ a manýristické slavnosti na Pražském hradě roku 1617, *FHB* 17, 1994, s. 117-131, zde s. 120.

Počátkem února 1617 se v Praze konala velkolepá divadelní slavnost nazvaná *Phasma Dionysiacum*. Hudebně dramatická inscenace byla součástí masopustních oslav a jedním z hlavních motivů byla oslava císařského páru a Habsburků. Významnou úlohu v organizaci této působivé propagandistické akce zaujal kromě jezuitů i Vilém Slavata, který vedle svého účinkování podpořil organizaci slavnosti také finančně. Vyznění inscenace mělo jednoznačně posílit pozici Habsburků v nadcházejícím jednání o nástupnictví. Cyklus podobných dvorských slavností a zábav v Praze, kde počátkem roku 1617 pobýval císařský dvůr, vyvrcholil až po korunovaci arciknížete Ferdinanda v představení o Konstantinu Velikém. Jezuitská divadelní hra svým tématem oslavovala univerzální moc císaře a církve.¹¹⁸ V zákulisních politických jednáních se z českých šlechticů ujal nejdůležitější role nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic. Zejména jeho zásluhou se povedlo přesvědčit většinu nejvyšších zemských úředníků o nutnosti kandidatury arciknížete Ferdinanda. Velký význam měly rovněž soukromé porady, na něž byli zváni významní zemští úředníci a soudci. Zde se hledal plán pro ideální průběh sněmovního jednání, které bylo svoláno na 6. června.¹¹⁹

Naproti tomu nekatolická opozice pravděpodobně vývoj situace značně podcenila. Na možnost projednávání nástupnické otázky na sněmu nebyla připravená, ačkoliv bylo už delší dobu zřejmé, že k jejímu řešení musí dojít. Pasivitu opozice posilovala její nejednotnost, neschopnost se mezi sebou shodnout. Nejvýraznější osobnosti opozice od sebe dělil nejen věkový rozdíl, ale i rozdílná konfesijní příslušnost. Možná i díky tomu nejsou o opozičních aktivitách z období těsně před sněmem žádné zmínky.¹²⁰

Úspěšné prosazení arciknížete Ferdinanda v podstatě zajistila prohabsburská strana v Čechách ještě před zahájením sněmu. Na několika schůzkách čelních představitelů stavovské obce byla především díky Zdeňkovi Vojtěchovi Popelovi z Lobkovic opozice ochromena. K vystupňování tlaku došlo 5. června 1617, den před zahájením sněmu. Jménem císaře svolal nejvyšší kancléř Lobkovic do české dvorské kanceláře nejvyšší úředníky, soudce a rady dvorského a komorního soudu, aby jim s předstihem byla přečtena královská propozice. Cílem bylo potlačit možné námitky ještě před sněmovním jednáním. Tento nestandardní postup se rozhodli bojkotovat pouze Jindřich Matyáš Thurn

¹¹⁸ Blíže k slavnosti „Dionýského zjevení“ například Jiří HILMERA, „*Phasma Dionysiacum*“ a další divadelní představení v Praze roku 1617, FHB 17, 1994, s. 133-140; Petr MAŤA, *Kde se v roce 1617 konalo představení Phasma Dionysiacum Pragense*?, FHB 20, 2003, s. 125-130; J. PÁNEK, „*Phasma Dionysiacum*“; Pavel MAREK, *Phasma Dionysiacum Pragense*, in: V. Bůžek – R. Smíšek (edd.), Habsburkové, s. 391-392.

¹¹⁹ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 13.

¹²⁰ Tamtéž, s. 14-20.

a Linhart Colonna z Felzu a na setkání se nedostavili. Po přečtení propozice se jednotliví účastníci schůze měli k propozici vyjádřit. Některé argumenty opozice byly směsicí výhrůžek a právních zdůvodnění vyvráceny a propozice měla být přečtena i na sněmu.¹²¹

Dopoledne 6. června byl na Pražském hradě za přítomnosti císaře a arciknížat Maxmiliána a Ferdinanda zahájen sněm. První jednací den byla pouze přečtena královská propozice a list, jímž se arciknížata Albrecht a Maxmilián vzdávala práva na následnictví ve prospěch arciknížete Ferdinanda.¹²² Pro první den sněmu to bylo vše. V jednání se mělo pokračovat o den později. Nekatoličtí stavové však v odpoledních hodinách uspořádali v Karolinu poradu opozice. Zde se shodli, že je třeba hájit své právo volby a projednávání následnictví co nejvíce oddálit. Podle opozice měli k volbě být přizváni i zástupci vedlejších zemí Koruny české. S tímto návrhem měl vystoupit Jáchym Ondřej Šlik.¹²³

Další sněmovní den po opětovném přečtení propozice následovaly přímluvy za přijetí panovnických návrhů. Ty zahájil nejvyšší purkrabí Adam z Šternberka.¹²⁴ Poté téměř všichni nejvyšší úředníci za panský stav vyjádřili s přímluvou nejvyššího purkrabího souhlas, a to včetně nekatolíků Jana Sezimy z Ústí a Jiřího z Talmberka. Jedinou výjimkou byl karlštejnský purkrabí – Jindřich Matyáš Thurn. Ten ve své promluvě navrhoval odložit projednávání nástupnictví až na generální sněm, kde by měli možnost se vyjádřit i stavové z vedlejších zemí.¹²⁵ Thurnovi se však dostalo rázné odpovědi od nejvyššího purkrabího Adama ze Šternberka, který důrazně připomněl, že k jednání o nástupnictví na český trůn nikdy nebyli stavové z vedlejších zemí přizváni.¹²⁶ Ze všech následujících přímluvců z řad soudců a soudních radů s Thurnem vyjádřil souhlas pouze Linhart Colonna z Felzu. Ostatní stavové s přijetím arciknížete Ferdinanda Štýrského

¹²¹ Tamtéž, s. 21-23. Pramenem zachycujícím tuto předsněmovní schůzi a události týkající se sněmu roku 1617 jsou zejména paměti Viléma Slavaty, které vydal J. JIREČEK (ed.), *Paměti II*, s. 258-261. Z tohoto pramene výrazně čerpá i J. P. Kučera ve své studii.

¹²² Text tzv. renunciace uvádí J. JIREČEK (ed.), *Paměti II*, s. 263.

¹²³ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 25-26.

¹²⁴ Text přímluvy Adama ze Šternberka je zachycen v J. JIREČEK (ed.) *Paměti II*, s. 264-265. Nejvyšší purkrabí se přimlouval za přijetí a korunování arciknížete Ferdinanda. Požadoval po arciknížeti ovšem revers, ve kterém by se Ferdinand zavázal, že za života nebude bez vůle císaře Matyáše zasahovat do vládnutí. V reversu měl být též obsažen příslib potvrzení zemských privilegií: „*Těž aby J. M. arcikníže v témž reversu svém připověditi ráčil, že ve čtyrech nedělích pořád zběhlých ode dne sjiti z tohoto světa J. Msti C. aneb po přijetí na sebe správy a Království českého všecka privilegia, majestáty, obdarování, svobody, práva, starobylé dobré pořádky a zvyklosti příkladem předešlých Jich Mstí králův českých potvrditi...*“

¹²⁵ Tamtéž, s. 266: „*Neb poněvadž volení a přijetí nového krále českého dotýče se netoliko pánův stavův Král. českého, ale také knížat a pánův stavův všech vtělených zemí...*“

¹²⁶ Tamtéž, s. 267-270.

souhlasili.¹²⁷ Jindřich Libštejnský z Kolovrat si při své přímlově navíc neodpustil poznámku na adresu hraběte Thurna, který v roce 1611 důrazně vystupoval proti účasti stavů vedlejších zemí při volbě panovníka.¹²⁸ Po nejvyšších úřednících a soudcích z panského stavu vyjádřili i ostatní členové panského stavu souhlas s přímlovou nejvyššího purkrabího. Učinil tak i Jáchym Ondřej Šlik, který byl na shromáždění v Karolinu určen za mluvčího stavovské opozice.¹²⁹ Po pánech následovaly přímlovy zástupců rytířského stavu a stavu královských měst. Podle paměti Viléma Slavaty se nikdo z rytířů ani měšťanů proti přijetí arciknížete Ferdinanda nevyslovil. Poté bylo zvoleno osm osob z každého stavu, které vypracovaly sněmovní usnesení, jež pak bylo předloženo ke schválení celému sněmu.¹³⁰

Podle Slavaty například Jindřich Matyáš Thurn nebo Linhart Colonna z Felzu usnesení v předložené formě schválili. Když však přišla řada na Viléma staršího Popela z Lobkovic, nastala pro katolíky komplikace. Tento šlechtic stavy rázně upozornil, že ve slíbeném reversu arciknížete Ferdinanda chybí výslovné potvrzení Majestátu, které bylo při sepisování usnesení pravděpodobně záměrně vypuštěno.¹³¹ S Lobkovicovou připomínkou projevovali souhlas i mnozí další.¹³² Nejvyšší purkrabí navrhl, aby

¹²⁷ Zde se ve svém podání výrazněji rozchází paměti Viléma Slavaty s vyprávěním Pavla Skály ze Zhoře. Druhý jmenovaný uvádí: „*Ale proti tomu vydařili se jiní z týchž stavů evangelických, jako: Henrich Mates z Turnu, Linhart Kolon z Felzu, Vilím starší z Lobkovic, Joachim Ondřej Šlik, hrabě z Pasounu a Lokte, Václav Budovec z Budova, z stavu panského; Kašpar Kaplír z Sulevic, purkrabě Karlštejnský, z rytířského; a z stavu městského, M. Valentin Kochan z Prachové, měštěnin a písař, přední radní Nového města Praž., a Maximilian Hošťálek z Závořice, primas města Žatce... přimlouvali se k tomu, aby s tím jednáním a dáním odpovědi na žádost císařskou kvapeno nebylo, až by se jim nejdříve stalo náležité a podstatné všech jich privilegií a výsad potvrzení... Těž aby to jednání ne toliko přijetím a vyhlášením, ale svobodným stavův Král. českého krále volením a za to samé držáno a uznáno bylo...*“ K tomu blíže K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie II*, s. 31. Vilém Slavata v pamětech krátce zaznamenal pouze provokativní řeč Viléma st. z Lobkovic: „*Toliko pan Vilém st. z Lobkovic k své přímlově toto doložil: Poněvadž on u J. M. arciknížete Maximiliána jest komorníkem, že by vinšoval, aby J. M. arcikníže, pán jeho, neráčil právo své dědičné ke království tomuto na jiné převozovati, než raději budoucně sám králem českým býti. Však poněvadž J. M. své právo na J. M. arcikníže Ferdinanda přenášeti ráčí, že on také v tom se snáší, toliko aby od J. M. jakožto budoucího krále českého páni stavové Král. českého podobojí v náboženství jich dobře ubezpečení býti mohli.*“ K tomu J. JIREČEK (ed.), *Paměti II*, s. 271.

¹²⁸ Poznámku uvádí Vilém Slavata v J. JIREČEK (ed.), *Paměti II*, s. 270: „*...pan Hendrich z Kolovrat v své přímlově doložil, že pan hrabě z Turnu mohl by se upamatovati, když léta pominulého 1611 kommissí byla držána s pány vyslanými z knížetství slezských... a páni stavové slezští pokládali sobě právo míti k přijetí aneb volení krále českého... kterak týž pan hrabě velice proti takovému přednesení pánuv Slezákův byl, a nikterak k tomu raditi nechtěl, aby oni z práva k tomu připuštění býti měli.*“

¹²⁹ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 28.

¹³⁰ J. JIREČEK (ed.) *Paměti II*, s. 273-274.

¹³¹ Tamtéž, s. 152: „*Tomu se srozumívá, že by se s námi podobojími neupřímně zacházeti chtělo, a to proto, že v též přečtené odpovědi o opatření jich majestátu na náboženství žádná zmínka se nečiní, a ta v reversu obsažená a k potvrzení jmenovaného majestátu náležející slova v dotčené odpovědi vypuštěna a pominuta jsou. Pročež že se mu vidí a k tomu radí, aby doložena byla tak, aby se odpověď pánuv stavův s reversem J. M. Kr. ve všem zúplna srovnávala.*“

¹³² Možná až v této fázi jednání se výrazněji opozičně projeví osoby, které jmenuje Pavel Skála v souvislosti s odporem proti přijetí arciknížete Ferdinanda. Pavel Skála pravděpodobně ve svém pojednání

sněmovní usnesení bylo ještě přepracováno, což se také stalo.¹³³ Takto upravené usnesení bylo schváleno všemi přítomnými, a to včetně největších radikálů.¹³⁴ S usnesením souhlasili císař Matyáš i arcikníže Ferdinand. Sněm byl uzavřen 9. června 1617. Korunovace budoucího panovníka byla naplánována na konec června.¹³⁵

Jan P. Kučera ve své studii konstatuje, že volební sněm v roce 1617 provázela obecná nezájem o průběh jednání.¹³⁶ Ve prospěch takového závěru hovoří relativně skromné poznámky soudobých kronikářů. Například Mikuláš Dačický z Heslova shrnul sněm stručně na několika řádcích a o opozičních projevech se zmínil až v souvislosti s korunovací lakonickým vyjádřením: „*Mnohým se to nelíbilo.*“¹³⁷ Deník Adama z Valdštejna zachycuje sněm pouze ve velmi strohých zápisech.¹³⁸ Nejrozsáhleji o událostech roku 1617 pojednávají paměti Viléma Slavaty společně s historickým pojednáním Pavla Skály ze Zhoře.¹³⁹ Tato díla však byla psána s větším časovým odstupem a s vědomím událostí, které po roce 1617 následovaly. Soudobí pozorovatelé možná projednávání nástupnictví na sněmu opravdu nevěnovali tolik pozornosti, kolik by si zasloužilo. Je otázkou, zda lze totéž říci i o šlechtě.

Po nástupu císaře Matyáše se české stavovství dostávalo do stále hlubší krize, zejména vinou postupující náboženské polarizace. Období po roce 1611 bylo především ve znamení neúspěchů opoziční politiky. Převažující nekatolíci nedokázali čelit tlakům panovníka a jeho katolických stoupců v českých zemích. Výrazně se slabost opozice ukázala na generálním sněmu v roce 1615, kde dokázal panovník na stavech získat obrovské finanční prostředky. Po tomto neúspěchu opoziční aktivita upadla. Na málo významném sněmu v roce 1616 se znovu aktivizovat nemohla, ovšem nestalo se tak ani roku 1617. Projednávání nástupnictví zastihlo nekatolické stavy trestuhodně nepřipravené. Výsledkem sněmovního jednání tak bylo hladké přijetí arciknížete Ferdinanda Štýrského za českého krále. Malou útěchou pro nekatolíky mohlo být potvrzení platnosti Majestátu na náboženskou svobodu, ovšem víc získat nedokázali.

smísl dvě fáze sněmu v jednu. K tomu K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie II*, s. 31. Až na Jáchyma Ondřeje Šlika jmenuje stejné aktivní osoby jako Pavel Skála i J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 28, ovšem až v souvislosti s opomenutím Majestátu v usnesení a bez odkazu na konkrétní pramen v poznámce č. 78.

¹³³ J. JIREČEK (ed.), *Paměti II*, s. 152-155.

¹³⁴ Tamtéž, s. 279-280.

¹³⁵ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 29. Usnesení sněmu roku 1617 se nachází v NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. G23-H8'.

¹³⁶ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 33.

¹³⁷ J. JANÁČEK – J. MIKULEC (edd.), *Paměti*, s. 181-182.

¹³⁸ M. KOLDINSKÁ – P. MAŤA (edd.), *Deník*, s. 268-269.

¹³⁹ J. JIREČEK (ed.), *Paměti*, s. 253-293; K. TIEFTRUNK (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie II*, s. 1-36.

Katolíci věrní habsburské dynastii vyšli ze sněmu roku 1617 s výrazně posíleným sebevědomím, naopak stavovské opozici se značně zmenšil manévrovací prostor.

4. Relátoři zemského sněmu v roce 1616

Následující kapitola se věnuje skladbě relátorů zemského sněmu roku 1616, jenž předcházela korunovaci Anny Tyrolské českou královnou.¹⁴⁰ Sněmovní usnesení obsahuje jmenovitě pouze relátory panského a rytířského stavu, zástupci stavu královských měst se proto tato kapitola nezabývá. Výzkum si klade za cíl blíže určit účastníky sněmovního jednání z různých hledisek. První zkoumanou charakteristikou je stavovská příslušnost relátorů. Na ni navazuje podkapitola pojednávající o krajské příslušnosti jednotlivých účastníků sněmu, která vychází zejména z údajů berních rejstříků.¹⁴¹ Tyto rejstříky jsou stěžejním pramenem rovněž pro určení majetkového zázemí jednotlivých šlechticů, kterému se věnuje další podkapitola. Následující části textu se zabývají ještě náboženským vyznáním relátorů, jejich kariérami na různých úrovních politického systému stavovské monarchie, kulturními aktivitami a jejich vzájemnými příbuzenskými svazky.

S relací sněmovního usnesení vyjádřilo roku 1616 souhlas celkem 49 osob z obou vyšších stavů.¹⁴² Účast na sněmu lze označit za průměrnou pro počátek 17. století.¹⁴³ Ačkoliv již předem bylo zřejmé, že na sněmu se nebude jednat o ničem jiném než o korunovaci panovníkovy manželky, účast byla přesto zdánlivě hojná. Je možné, že většina sněmujících přijela do Prahy zejména kvůli korunovační slavnosti a účast na sněmu byla pouze nutnou formalitou.¹⁴⁴

Zemského sněmu se zúčastnilo 27 osob stavu panského (55 %) a 22 osob z řad rytířů (45 %). Větší zastoupení panského stavu na sněmovním jednání nebylo v předbělohorských Čechách nijak neobvyklé. Vyšší šlechta naopak tvořila větší část sněmujících poměrně pravidelně. Z šestnácti zemských sněmů mezi lety 1600 a 1617,

¹⁴⁰ Seznam relátorů sněmu roku 1616 se nachází v NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. G21-G22'. Tento soupis je spolehlivým pramenem pro určení stavovské příslušnosti všech relátorů. K průběhu korunovace Anny Tyrolské blíže Barbora KLIČKOVÁ, *Korunovace císařovny Anny Tyrolské českou královnou v roce 1616*, Praha 2016 (= Bakalářská práce).

¹⁴¹ A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*; F. MARAT, *Soupis*; V. PEŠÁK, *Berní rejstříky*.

¹⁴² Na sněmu by tak bylo přítomno 4,2 % ze všech šlechticů, kteří roku 1615 přiznávali majetek. Tento údaj však je nutné brát se značnou rezervou. Jednak v berních rejstřících jsou uvedeny i majetky šlechticů, zadruhé v berních rejstřících nejsou zachyceni všichni šlechtici. I poměrně velká část relátorů sněmu roku 1616 se v těchto berních rejstřících nenacházela. Přesnější by bylo využití odhadu pro počátek 17. století, podle kterého se v Čechách nacházelo zhruba 240 plnoletých mužských příslušníků panského stavu a obdobně asi 2000 rytířů. V tom případě by relátoři sněmu roku 1616 tvořili pouze 2,2 % všech plnoletých mužských příslušníků šlechty. K tomu blíže P. MAREŠ, *Obsazování*, s. 19.

¹⁴³ Aritmetický průměr počtu šlechtických relátorů (panský a rytířský stav) ve sněmovních usneseních mezi lety 1600 a 1617 činil 52,875. Do tohoto průměru nejsou zahrnuty generální sněmy z let 1611 a 1615, jejichž závěrečná usnesení seznamy relátorů neobsahují.

¹⁴⁴ Usuzovat se tak dá z povahy zemského sněmu v roce 1616, který se sešel pouze kvůli dojednání podrobností týkajících se korunovace. K tomu B. KLIČKOVÁ, *Korunovace*, s. 71.

u kterých jsou známy počty relátorů, pouze třikrát tvořili nižší šlechtici početnější část. Pozoruhodně tento fakt působí zejména při porovnání početnosti obou šlechtických stavů. Zatímco celkový počet příslušníků panského stavu včetně žen a dětí se odhaduje v Čechách okolo roku 1600 asi na tisíc osob, stejně definovaný okruh příslušníků stavu rytířského byl přibližně třináctkrát početnější.¹⁴⁵ Ačkoliv rytířský stav v Čechách představoval většinu šlechty, tato převaha se nepromítala do skladby relátorů na zemském sněmu.

I v roce 1616 tvořil rytířský stav na sněmu menší část. Pravděpodobně hlavní důvod tohoto stavu lze hledat zejména v nerovnoměrném rozvrstvení majetku mezi panským a rytířským stavem.¹⁴⁶ Pro průměrně majetného rytíře bylo na rozdíl od průměrně majetného pána větším problémem finančně zvládnout náklady spojené s cestou do Prahy a pobytem v ní. Ovšem lze uvažovat také o dalších možných důvodech. Panský stav obecně měl větší zastoupení ve vysoké zemské politice nejen díky větší majetnosti, ale i kvůli vyšší urozenosti.¹⁴⁷ Nejvyšší úřady vyhrazené rytířskému stavu a místa přisedících soudů obsazovala pouze hrstka majetnějších rytířů. Větší část rytířů nacházela uplatnění zejména v regionální politice na místech krajských hejtmanů, berníků a hospodářských úředníků na velkých panstvích.¹⁴⁸ Za menší politickou angažovaností rytířů lze hledat i obyčejný nezájem o sněmovní jednání, způsobený možná pocitem neovlivnitelnosti výsledků. Na tomto místě se však jedná již pouze o úvahy, které by bylo potřeba prověřit dalšími výzkumy, zvláště korespondence, která vypovídá o politické kultuře rytířů.

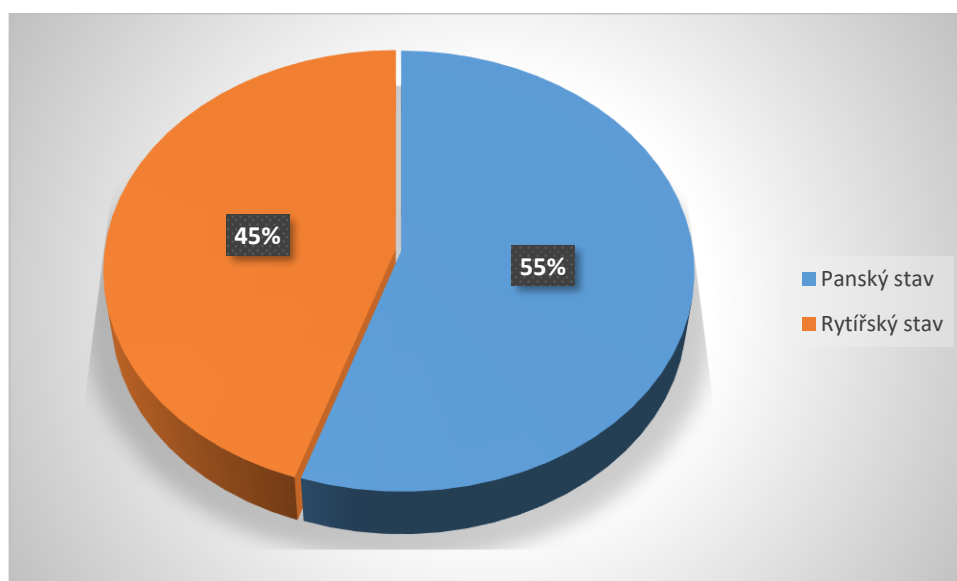
¹⁴⁵ Václav BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, in: Tomáš Knoz – Jan Dvořák (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011, s. 95-121, zde s. 97-99.

¹⁴⁶ K majetkovému rozvrstvení české šlechty blíže A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*.

¹⁴⁷ V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 107.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 112.

Graf 1: Stavovské rozvrstvení relátorů zemského sněmu v roce 1616

4. 1 Krajská příslušnost relátorů

Předmětem zájmu této podkapitoly je krajský původ relátorů, přesněji řečeno určení toho, z kterého kraje Království českého jednotliví šlechtici na zemský sněm přijížděli. Stěžejními prameny pro určení této charakteristiky jsou opět berní rejstříky, protože majetek se přiznával za jednotlivé kraje. Pro zkoumané roky má největší význam soupis z roku 1615, neboť roku 1616 bezprostředně předcházel, ale také protože se dochoval téměř úplný. Ovšem výjimečně bylo využito i soupisů z let 1603 a 1620.¹⁴⁹ V případě, že manželka relátora přiznávala v některém kraji majetek, je i s ním uvažováno v určování krajské příslušnosti. Majetky manželek relátorů jsou počítány tak, jako by patřily jejich manželům. Někdy bylo možné určit krajskou příslušnost relátora také v případě jeho nepřítomnosti v berním rejstříku, zejména pokud zastával nějaký úřad na krajské úrovni politického systému.¹⁵⁰ U tří relátorů (6,1 %) se ovšem krajskou příslušnost určit nepodařilo.¹⁵¹

Před analýzou je nutné si pojem krajská příslušnost definovat. Situace je poměrně jasná u těch urozených relátorů, kteří přiznávali majetek pouze v jednom regionu. V takových případech lze předpokládat, že v témže kraji se nacházelo i hlavní sídlo

¹⁴⁹ A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*; F. MARAT, *Soupis*; V. PEŠÁK, *Berní rejstříky*.

¹⁵⁰ Například zastávání funkce krajského hejtmána nebo krajského muštrhera lze považovat za dostatečný důkaz krajské příslušnosti daného relátora. Soupisy krajských muštrherů a krajských hejtmánů edičně zpřístupnil P. MAREŠ, *Obsazování*; TÝŽ, *Krajské muštrunky*.

¹⁵¹ Důkladnější hledání v širším okruhu pramenů by zřejmě mohlo v otázce krajské příslušnosti vést k zaplnění většiny prázdných míst.

daného vyššího nebo nižšího šlechtice, kde nejčastěji pobýval a odkud odjížděl na sněm. Komplikovanější je určení krajské příslušnosti u šlechticů, jejichž statky patřily do několika krajů zároveň. Nejvýmluvnějším příkladem je Adam starší ze Šternberka, který roku 1615 přiznával majetek hned v pěti českých krajích.¹⁵² K řešení tohoto problému se nabízí několik přístupů. Zřejmě nejpřesnější by bylo u všech takových sporných případů dohledávat v literatuře a pramenech skutečné sídlo daného šlechtice. Ovšem tato metoda by se jen těžko uplatňovala u méně známých šlechticů s drobnějším a územně rozdrobeným majetkem. Využití domicilů ze sněmovního usnesení nepřipadá v úvahu, neboť u téměř poloviny relátorů zemského sněmu roku 1616 nejsou uvedeny. Jako rozhodující kritérium pro určení krajské příslušnosti v této práci je použit podíl majetku v jednotlivých krajích, který je vytvořen na základě počtu přiznaných osedlých.¹⁵³ Tato metoda rozhodně není bezchybná, ovšem pro hromadné a jednotné zpracování dat se zdá být nejvhodnější. V závěrečné tabulce jsou u každého relátora uvedeny všechny kraje, v nichž majetek přiznával, včetně procentního vyjádření podílu z celkového počtu osedlých.

Tabulka 1: Krajská příslušnost relátorů v roce 1616

Kraj	Páni	Páni (%)	Rytíři	Rytíři (%)	Celkem	Celkem (%)
Bechyňský	2	7,4%	4	18,2%	6	12,2%
Boleslavský	5	18,5%	2	9,1%	7	14,3%
Čáslavský	4	14,8%	0	0,0%	4	8,2%
Hradecký	1	3,7%	0	0,0%	1	2,0%
Chrudimský	1	3,7%	0	0,0%	1	2,0%
Kouřimský	2	7,4%	0	0,0%	2	4,1%
Litoměřický	4	14,8%	2	9,1%	6	12,2%
Plzeňský	1	3,7%	4	18,2%	5	10,2%
Podbrdský	0	0,0%	3	13,6%	3	6,1%
Prácheňský	2	7,4%	1	4,5%	3	6,1%
Pražská města	0	0,0%	1	4,5%	1	2,0%
Rakovnický	1	3,7%	0	0,0%	1	2,0%
Slánský	3	11,1%	2	9,1%	5	10,2%
Vltavský	0	0,0%	1	4,5%	1	2,0%
Žatecký	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Nezjištěno	1	3,7%	2	9,1%	3	6,1%

¹⁵² A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*, s. 33, 41, 49, 65, 70.

¹⁵³ Metodu bude dobré ilustrovat na jednom z konkrétních případů. Bohuchval Berka z Dubé a Lipé přiznal v roce 1615 celkem 775 osedlých. Z toho bylo 551 (71 %) v Boleslavském kraji a 224 (29 %) v Žateckém kraji. Protože vyšší podíl majetku měl šlechtic na Boleslavsku, je i jeho krajská příslušnost kladena do tohoto kraje.

Jak bylo řečeno výše, krajskou příslušnost se nepodařilo určit u tří relátorů, což je 6,1 % ze všech šlechtických účastníků sněmu. Zvláštním případem byl Zachariáš Kába z Rybňan, který v roce 1615 platil pouze berni z rozličného prodeje na pražských Hradčanech. To je zaznamenáno také v tabulce jako krajská příslušnost k pražským městům, ačkoliv ta ve skutečnosti žádný kraj netvořila. U ostatních šlechticů se podařilo určit jejich krajskou příslušnost, tedy kraj, ve kterém přiznávali největší podíl majetku. Nejvýrazněji zastoupena byla na sněmu šlechta s krajskou příslušností k Boleslavskému kraji (14,3 %). Jen o málo menší podíl šlechticů přiznával rozhodující část majetku v Bechyňském kraji (12,2 %), Litoměřickém kraji (12,2 %), na Plzeňsku (10,2 %) a Slánsku (10,2 %). Naopak žádný šlechtic na zemském sněmu roku 1616 nevykazoval krajskou příslušnost k Žateckému kraji a pouze po jednom jich přicestovalo z krajů Hradeckého, Chrudimského, Rakovnického a Vltavského. V tomto výčtu není jmenována zvláštní krajská příslušnost k pražským městům, kterou vykazoval rovněž jen jeden šlechtic.

V některých případech je možné zaznamenat poměrně výrazný rozdíl v účasti relátorů panského a rytířského stavu. Je patrný například u krajské příslušnosti k Boleslavskému a Čáslavskému kraji, kde nad rytíři výrazně převažovali páni. Naopak větší podíl rytířů lze sledovat v případě Bechyňského, Plzeňského a Podbrdského kraje. Dalším výrazným rozdílem mezi relátory panského a rytířského stavu z hlediska krajské příslušnosti je nerovnoměrnost zastoupení. Zatímco zástupci panského stavu chyběli pouze ze tří krajů, rytířský stav postrádal krajské zastoupení na sněmu hned v šesti případech.

Při interpretaci účasti relátorů z hlediska krajské příslušnosti jsou důležité především dvě okolnosti. Tou první je vzdálenost kraje od místa konání sněmu – Prahy. Díky kratší době cestování by bylo logické, pokud by se zemského sněmu v Praze účastnili v hojném počtu šlechtici zejména z krajů s Prahou bezprostředně sousedících – Kouřimského, Podbrdského a Slánského. Druhou důležitou okolností je souvislost mezi účastí a počtem šlechtických osob, které v daném územním celku přiznávaly majetek. Ve většině případů lze vysledovat, že v rozlehlejších krajích přiznával majetek větší počet urozených osob.¹⁵⁴ S tím také stoupala pravděpodobnost, že některý z nich navštíví jednání zemského sněmu.

¹⁵⁴ Toto tvrzení nevyvrací ani existence velkých rodových dominií. Lze to demonstrovat na příkladu Hradeckého kraje, který patřil rozlohou mezi největší v předbělohorských Čechách. Velkou část kraje ale pokrývala velmi rozsáhlá panství Albrechta Jana Smiřického ze Smiřic a Jana Rudolfa Trčky z Lípy. Přesto zde přiznával majetek vysoký počet pánů (37) i rytířů (109). K tomu A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*, s. 7-13.

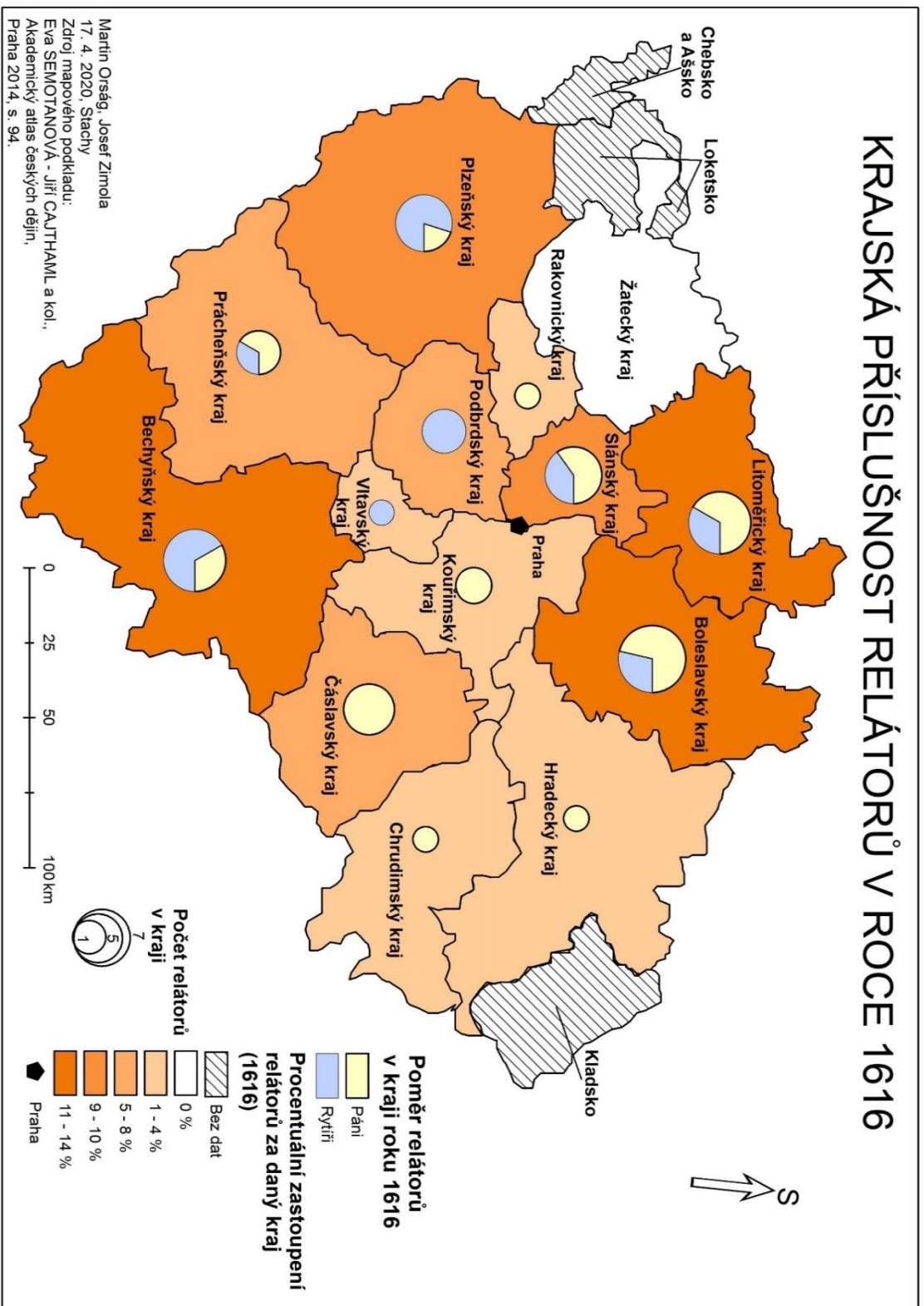
Nejvyšší počet zástupců panského stavu přiznával majetek v Hradeckém kraji, Boleslavském kraji a na Plzeňsku. Největší počty rytířů vlastnily statky v krajích Plzeňském, Prácheňském, Hradeckém a Bechyňském.¹⁵⁵

Z výsledků analýzy krajské příslušnosti relátorů na sněmu vyplývá, že předpoklad o výrazném zastoupení šlechty z krajů přilehlých ku Praze byl pro sněm v roce 1616 spíše mylný. Výrazněji zastoupena byla pouze šlechta s rozhodujícím podílem majetku na Slánsku (10,2 % ze všech relátorů). Patrně větší vliv na sněmovní účast mohla mít početnost šlechty v určitém kraji, ačkoliv to bylo pouze v některých případech. Na Boleslavsku přiznával v roce 1615 majetek druhý největší počet osob panského stavu ze všech krajů (34) a také na sněmu roku 1616 byli páni z Boleslavského kraje zastoupeni nejhojněji. V případě rytířského stavu navštívili sněm v roce 1616 nejpočetněji nižší šlechtici z krajů Bechyňského a Plzeňského, kde v obou případech přiznávalo majetek roku 1615 více než sto osob rytířského stavu. Tyto kraje patřily k regionům s nejpočetnějším rytířstvem. Pokud tedy měla krajská příslušnost vliv na účast relátorů na sněmu roku 1616, tak především z hlediska početnosti šlechty v daném kraji. I tento závěr je však třeba brát s rezervou. Hovoří proti němu především příklad Hradeckého kraje, kde roku 1615 přiznával majetek největší počet pánů (37) a třetí největší počet rytířů (109).¹⁵⁶ Přesto se sněmu roku 1616 zúčastnil pouze jediný šlechtic s krajskou příslušností k Hradeckému kraji. Je tak otázkou, jaké jiné důvody mohly za touto zvláštností stát. Roli mohly hrát nejrůznější kontakty mezi šlechtici, ovšem jejich prověření již není v možnostech této práce a vyžadovalo by další výzkum. Problém při interpretaci může činit definice krajské příslušnosti. Zohledňuje totiž pouze převažující podíl majetku v jednotlivých krajích, což může u šlechticů s majetkem rozdrobeným do více krajů výsledky zkreslovat.

¹⁵⁵ Počty osob panského i rytířského stavu přiznávajících v daném kraji majetek jsou lehce dohledatelné v berních rejstřících. Pro tento výčet byly využity berní soupisy z roku 1615, které vydal A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 7-13.

Mapa 1: Krajská příslušnost relátorů v roce 1616

4. 2 Majetkové rozvrstvení relátorů

Následující podkapitola si klade za cíl zhodnotit majetkové zázemí relátorů, kteří navštívili sněmovní jednání roku 1616. Podobně jako u krajské příslušnosti, také pro tuto podkapitolu byly nejdůležitějším pramenem berní rejstříky, zejména z roku 1615.¹⁵⁷ V případě, že šlechtic nebo jeho manželka se v tomto rejstříku nenacházeli, ale byli zaznamenáni v některém z ostatních, je s jejich majetkem počítáno.¹⁵⁸ Majetek manželek se započítal jejich manželům. Přesto se u více než dvanácti procent šlechticů jejich majetkové poměry dohledat nepodařilo. To může být způsobeno tím, že zkrátka žádný pozemkový majetek nevlastnili, berní rejstříky se nemusely dochovat úplně kompletní nebo relátoři majetek nepřiznali ke zdanění. Pro zhodnocení majetkových poměrů byla využita majetková kategorizace podle Aloise Míky.¹⁵⁹

Tabulka 2: Kategorizace majetku relátorů v roce 1616

Kategorie			Páni	Páni (%)	Rytíři	Rytíři (%)	Celkem	%	%
A. Drobný majetek	1.	do 10 osedlých	1	3,7%	0	0,0%	1	2,0%	36,7%
	2.	11-20	0	0,0%	3	13,6%	3	6,1%	
	3.	21-50	3	11,1%	7	31,8%	10	20,4%	
	4.	50-100	3	11,1%	1	4,5%	4	8,2%	
B. Střední majetek	5.	101-200	5	18,5%	3	13,6%	8	16,3%	34,7%
	6.	201-300	3	11,1%	4	18,2%	7	14,3%	
	7.	301-500	2	7,4%	0	0,0%	2	4,1%	
C. Velký majetek	8.	501-700	2	7,4%	0	0,0%	2	4,1%	6,1%
	9.	701-900	1	3,7%	0	0,0%	1	2,0%	
D. Největší majetek	10.	901-1200	1	3,7%	0	0,0%	1	2,0%	10,2%
	11.	1200 a více	4	14,8%	0	0,0%	4	8,2%	
Nezjištěno			2	7,4%	4	18,2%	6	12,2%	12,2%

Početně největší část urozených relátorů zemského sněmu roku 1616 spadala do kategorie drobného majetku do sta osedlých. Jen o něco menší část relátorů vykazovala v Čechách středně velký majetek v rozmezí 101-500 osedlých. Naopak pouze menší část relátorů tvořili šlechtici s velkým nebo největším majetkem. Zemský sněm tedy nebyl pouze místem pro šlechtu s velkou pozemkovou držbou. Ovšem movitost určitě hrála významnou roli. Například šlechtici s velmi drobnou majetkovou držbou do dvaceti

¹⁵⁷ A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*; F. MARAT, *Soupis*; V. PEŠÁK, *Berní rejstříky*. V potaz byl brán pouze majetek relátorů na území Království českého, který byl v těchto rejstřících dohledatelný. Majetek ve vedlejších zemích Koruny české z časových důvodů zjišťován nebyl.

¹⁵⁸ V závěrečné tabulce jsou šlechtici, jejichž majetek se nacházel pouze v soupisu berní z let 1603 nebo 1620, přehledně odlišeni údajem v závorce.

¹⁵⁹ A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*, s. 66.

osedlých se na sněmu objevili jen v malém množství (8,1 % ze všech přítomných), ačkoliv roku 1615 tvořila tato kategorie v berních rejstřících podíl 11,9 % z panského stavu a 51,8 % ze stavu rytířského.¹⁶⁰ Je zde tedy zvláště v případě rytířského stavu jasný nesoulad. Nejvýrazněji zastoupenou skupinou byli šlechtici s majetkovou držbou od 21 na 300 osedlých.

U relátorů panského a rytířského stavu lze nalézt podstatné rozdíly v majetkových poměrech. Páni na sněmu byli rozvrstveni do většiny majetkových kategorií. Z toho vyplývá, že sněmu se účastnili jak páni s velmi drobným majetkem, tak i někteří nejbohatší velmoži v předbělohorských Čechách. Více než 1200 osedlých vlastnili čtyři účastníci sněmu – Petr ze Švamberka, Radslav starší Vchynský z Vchynic, Adam starší ze Šternberka a Burian Lev Berka z Dubé. Největší počet pánů byl ale zahrnut do kategorie 21-300 osedlých.

Mezi relátory za rytířský stav se na rozdíl od pánů nenacházel nikdo, jehož majetek by přesahoval 300 osedlých. Téměř polovina (45,4 %) ze všech rytířů na sněmu vlastnila pouze majetek v rozmezí 11-50 osedlých. Tento stav obecně odpovídá skutečným poměrům předbělohorských Čech, kde v roce 1615 činil průměrný počet přiznaných osedlých na jednoho rytíře 48,4.¹⁶¹ Na zemském sněmu zástupci nejmajetnějších osob rytířského stavu chyběli.

Obtížně se vysvětluje, proč na sněm přijeli zrovna tito šlechtici pouze z hlediska jejich majetkových poměrů. Lze vyvodit pouze dílčí závěry. Předně je zřejmé, že zemský sněm až na jednu výjimku nenavštívila šlechta s tím nejdrobnějším majetkem do 10 osedlých. Pro takto málo majetné šlechtice byl pravděpodobně problém svoji návštěvu zemského sněmu financovat. Majetek rovněž do velké míry podmiňoval udělení nějakého významnějšího politického úřadu, jehož vykonávání mohlo šlechtice motivovat k účasti na sněmovním jednání.¹⁶² Vliv mohla na šlechtice s nejdrobnějším majetkem a bez významného úřadu mít i skutečnost, že jejich schopnost ovlivňovat sněmovním jednání nebyla velká. Sněm roku 1616 navíc nejednal o žádných palčivých otázkách. Těmito důvody by bylo možné aspoň částečně vysvětlit absenci nejchudší šlechty na sněmovním rokování. Nicméně je otázkou, zda mezi tuto nejméně majetnou šlechtu nepatřili ti šlechtici, u nichž se nepodařilo zjistit majetkové poměry podle údajů z berních rejstříků.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 67.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 52.

¹⁶² P. MAŤA, *Svět*, s. 167.

Největší část relátorů vlastnila majetek v rozmezí 21-300 osedlých. Při srovnání této skutečnosti s údaji z berních rejstříků není zjištěný výsledek příliš překvapivý.¹⁶³ Do zmíněného majetkového rozmezí patřilo k roku 1615 62,8 % všech osob panského stavu, které přiznávaly majetek. U rytířů byl tento podíl o něco menší (46,4 %), přesto to byla velmi významná část. Není proto překvapivé, že šlechtici z takto početné části stavovské obce i na sněmovním jednání převažovali. Tato majetnější šlechta měla oproti té nejhudší také snazší přístup do významnějších politických funkcí, jejichž zastávání mohlo mít vliv na sněmovní účast. To se projevilo i u nejmajetnějších relátorů, kteří téměř ve všech případech nějakou významnou funkci na zemské nebo dvorské úrovni politického systému zastávali. Bohatá šlechta s majetkem nad 500 osedlých tvořila na sněmu poměrně výrazný podíl.

4. 3 Náboženské vyznání relátorů

Království české bylo z náboženského hlediska v předbělohorské době poměrně různorodé. Vedle katolického se zde nacházelo ještě několik dalších náboženských proudů. Nekatolická vyznání počtem věřících výrazně převažovala. Podíl katolíků v zemi se odhaduje pouze asi na 15 %.¹⁶⁴ Poměrně nábožensky snášenlivé prostředí se pod vlivem reformace a následných potridentských rekatolizačních snah začalo proměňovat v dějiště vyhraněných konfesionálních zápasů.¹⁶⁵ Vedle s katolíky téměř splývajících starokališníků se v Čechách objevovala ještě dvě hlavní reformovaná náboženství. První a zřejmě nejpočetnější skupinou byli novoutrakvisté. Pod tímto označením lze najít poměrně různorodou skupinu osob hlásících se především k různým formám luteránství.¹⁶⁶ Druhou výraznou, ačkoliv málo početnou, skupinou byla Jednota bratrská, která měla blízko ke kalvinismu.¹⁶⁷

Na počátku 17. století došlo zejména vlivem odlišností v náboženské orientaci k výrazné polarizaci stavovské společnosti a vyznání bylo důležitým faktorem pro politickou kulturu a každodenní jednání konkrétního šlechtice.¹⁶⁸ Proto při určování skladby relátorů nemůže zůstat stranou otázka, ke kterému náboženskému proudu se

¹⁶³ A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*, s. 67.

¹⁶⁴ Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin II*, Praha 1991, s. 59.

¹⁶⁵ J. JUST – Z. NEŠPOR – M. MATĚJKA, *Luteráni*, s. 88.

¹⁶⁶ K tomu například František HRUBÝ, *Luterství a novoutrakvismus v českých zemích v 16. a 17. století*, Český časopis historický (dále ČČH) 45, 1939, s. 31-44; J. JUST – Z. NEŠPOR – M. MATĚJKA, *Luteráni*.

¹⁶⁷ Rudolf ŘÍČAN, *Dějiny Jednoty bratrské*, Praha 1957; J. JUST, 9. 7. 1609 – *Rudolfův Majestát*, s. 11. Stoupenci Jednoty bratrské tvořili v Čechách podle odhadů asi 1 % populace.

¹⁶⁸ J. PÁNEK, *Stavovství*, s. 191.

jednotliví účastníci zemského sněmu hlásili. Určení konfese ovšem patří ke složitějším úkolům, neboť v Čechách neexistuje žádný soupis předbělohorské šlechty podle víry. U některých významnějších relátorů bylo jejich náboženské vyznání zmíněno v genealogických heslech Ottova slovníku naučného, k jejichž výpovědi je třeba přistupovat dostatečně kriticky.¹⁶⁹ Do jisté míry využitelným pramenem byla rovněž edice pobělohorských konfiskací.¹⁷⁰ K identifikaci některých šlechticů, kteří se hlásili k Jednotě bratrské, přispěla edice korespondence z archivu Matouše Konečného.¹⁷¹ Jako zdánlivě spolehlivá metoda k určení konfese byla v některých případech použita analýza vydaných titulů v Knihopisu českých a slovenských tisků, které byly jednotlivým relátorům dedikovány.¹⁷² Rovněž účast ve stavovském povstání a pobělohorská kariéra v nejvyšších zemských úřadech byla při určování konfese brána v potaz.¹⁷³ Riziko při určování náboženského vyznání z pobělohorské kariéry představují četné konverze, které mnohým původně nekatolickým šlechticům otevíraly brány k některým zemským úřadům. Rovněž účast v povstání automaticky neznamenala nekatolické vyznání šlechtice. Proto tyto metody určení konfese byly brány značně kriticky. V závěrečné tabulce je u relátora při určité nejasnosti v otázce vyznání uveden na příslušném místě otazník. U některých by pak určení konfese bylo čirou spekulací, proto zůstala za stávajících znalostí a dostupných pramenů neurčena.

Tabulka 3: Náboženské vyznání relátorů v roce 1616

Konfese	Páni	Páni (%)	Rytíři	Rytíři (%)	Celkem	%
Katolická	12	44,4%	9	40,9%	21	42,9%
Nekatolická (blíže neurčená)	4	14,8%	6	27,3%	10	20,4%
Nekatolická - luterská	5	18,5%	3	13,6%	8	16,3%
Nekatolická - českobratrská	4	14,8%	2	9,1%	6	12,2%
Neurčeno	2	7,4%	3	13,6%	5	10,2%

¹⁶⁹ *Ottův slovník naučný I-XXVIII*, Praha 1888-1909.

¹⁷⁰ T. V. BÍLEK, *Dějiny konfiskací*.

¹⁷¹ Jiří JUST (ed.), „Hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil.“ *Kněžská korespondence Jednoty bratrské z českých diecézí z let 1610-1618*, Praha 2011 (= Archiv Matouše Konečného I/1).

¹⁷² *Knihopis*. Určení konfese z mecenátu vychází z předpokladu, že pokud byly určitému šlechtici dedikovány například publikace nekatolických teologů, je možné na základě toho usuzovat, že i sám šlechtic byl nekatolíkem. Obdobně u dedikovaných děl s katolickým zaměřením lze předpokládat i katolické vyznání dedikanta.

¹⁷³ F. PALACKÝ, Přehled. K šlechtickým konverzím blíže Thomas WINKELBAUER, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, ČČH 98, 2000, s. 476-540.

Do takto zpracované tabulky byli zahrnuti i relátoři, u nichž není naprostá jistota o jejich náboženské orientaci.¹⁷⁴ Navzdory uvedenému omezení je na první pohled zřejmá silná pozice relátorů hlásících se ke katolicismu. Celkový podíl katolíků byl více než 40 % ze všech relátorů. Uvnitř skupiny sněmujících z panského stavu byla jejich pozice o něco výraznější než u rytířů. Za početnou skupinou katolických šlechticů na sněmu mohlo stát jejich postavení ve významných zemských úřadech. Od sklonku 16. století se habsburským panovníkům dařilo na významnější politické pozice v Království českém stále častěji prosazovat osoby katolického vyznání nebo alespoň umírněné a loajální protestanty. Tento habsburský program značně oslaboval stavovskou opozici.¹⁷⁵ Četnější zastoupení katolíků v různých zemských i dvorských úřadech tak bylo důležitým faktorem, který stál za jejich velkým počtem na jednání zemského sněmu.

Přestože katolíci byli na sněmu roku 1616 přítomni ve velkém množství, nekatolíci je přesto početně převyšovali. Tvořili nejméně 48,9 % ze všech relátorů, ale jejich podíl mohl být pravděpodobně ještě vyšší.¹⁷⁶ Ovšem v porovnání s katolíky zastávali většinou méně významné pozice, navíc jejich početní převaha na sněmu nebyla výrazná. Pozornost nekatolických stavů se mohla těsně před rokem 1618 soustředit spíše na jejich činnost v alternativních mocenských orgánech. Sbory defenzorů, sjezdy nekatolických stavů a některé další instituce nabízely prostor pro prosazování požadavků opozice.¹⁷⁷ Je také možné, že obsazení většiny nejvyšších úřadů katolíky a vědomí vlastní malé politické moci způsobilo rezignaci části nekatolických stavů na účast ve sněmovních jednáních.

4. 4 Kariéra relátorů

Šlechta v předbělohorském období měla vyhrazenou většinu správních i politických úřadů a měla možnost se prosadit na různých úrovních politického systému. Jednu z těchto úrovní tvořila kariéra na dvoře panovníka. Řada relátorů měla zkušenosti s takovou kariérou z dvora Rudolfa II.¹⁷⁸ Po jeho smrti však bylo personální obsazení této instituce

¹⁷⁴ Většinou se jedná o příslušníky různých nekatolických směrů. U katolíků je určení konfese o poznání spolehlivější. V závěrečné tabulce jsou sporné případy označeny otazníkem.

¹⁷⁵ P. MAŤA, *Svět*, s. 331; J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 57; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 390-391.

¹⁷⁶ Ze skutečnosti, že katolíci byli snáze identifikovatelní, se dá předpokládat, že mezi relátory s neurčenou náboženskou příslušností by nekatolíci mohli tvořit většinu.

¹⁷⁷ J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 57-59.

¹⁷⁸ Prameny k obsazení dvorských úřadů na dvoře Rudolfa II. vydala J. HAUSENBLASOVÁ (ed.), *Der Hof*. K české šlechtě na habsburských dvorech například Václav BŮŽEK, *Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 153-189.

králem Matyášem radikálně proměněno. Výrazně poklesl podíl dvořanů s původem z Českého království.¹⁷⁹ Pramenem pro poznání toho, zda některý z relátorů sněmu roku 1616 zastával nějakou funkci na dvoře císaře Matyáše, byl v případě této práce soupis relátorů ve sněmovním usnesení, který i tuto informaci obsahuje.¹⁸⁰

Další rovinou politického systému, ve které mohli relátoři působit, byla úroveň zemská. Soustava stavovských úřadů se dotvořila v průběhu 15. století na starších středověkých základech. Počátkem 16. století byla zemská rovina hlavní oblastí, kde mohla česká šlechta nalézt veřejné uplatnění. Hierarchicky nejvýše stál soubor dvanácti nejvyšších zemských úřadů.¹⁸¹ Určitým předstupněm pro obsazení nejvyšších pozic byla činnost v soudních institucích – zemském soudu, komorním soudu a dvorském soudu.¹⁸² Sbor nejvyšších úředníků a přísedících soudů tvořil širší královskou radu, jejíž členové měli největší vliv na jednáních zemských sněmů. Na zemské úrovni politického systému ale existovala ještě celá řada dalších hodností, jako například prezident české komory, prezident nad apelacemi, hejtman německých lén nebo nejvyšší mincmistr. Na pomezí zemské a dvorské roviny se nacházely titulární hodnosti královského hofmistra, maršálka a mistra královské komory.¹⁸³ Zejména nižší šlechtici nacházeli na zemské rovině uplatnění v úřadu desek zemských.¹⁸⁴ Někteří šlechtici mohli působit i jako hejtmané pražských měst nebo nejvyšší berníci.¹⁸⁵

Nejnižší úroveň politického systému, kterou se zabývá tato práce, je úroveň regionální. Království české bylo rozděleno do několika krajů, které tvořily základní kámen zemského správního systému.¹⁸⁶ Relátoři sněmů často zastávali místa právě na této krajské úrovni, zejména mezi krajskými hejtmany a mustrhery.¹⁸⁷ Uplatnění nacházeli i na pozicích krajských berníků, ovšem jejich jména se ve sněmovních usneseních objevují jen do počátku 17. století.¹⁸⁸

¹⁷⁹ P. MAŤA, *Svět*, s. 373-374.

¹⁸⁰ NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. G21-G22'.

¹⁸¹ Seznamy nejvyšších a některých dalších zemských úředníků zpřístupnil F. PALACKÝ, *Přehled*.

¹⁸² Personální obsazení většího zemského soudu a komorního soudu, jenž v podstatě personálním obsazením splýval s dvorským soudem, zpřístupnil P. MAREŠ, *Přísedící; TÝŽ, Soupis*. Jako přísedící komorního soudu byli počítáni také šlechtici, kteří se v roce 1616 zasedání soudu přímo neúčastnili, ale je doloženo, že se ho účastnili před a po tomto roce (například v roce 1615 a 1618).

¹⁸³ Ke kariéře šlechty na zemské úrovni podrobněji P. MAŤA, *Svět*, s. 328-338.

¹⁸⁴ Soupis těchto úředníků vydala P. BURDOVÁ, *Úřad*. Některé menší úřady zachycuje i soupis, který vytvořil F. PALACKÝ, *Přehled*.

¹⁸⁵ Ke královským hejtmanům blíže F. ROUBÍK, *Královští hejtmané*. Seznamy nejvyšších berníků se pravidelně objevovaly ve sněmovních usneseních.

¹⁸⁶ P. MAŤA, *Svět*, s. 332.

¹⁸⁷ Soupisy obsazení těchto dvou nejvýraznějších regionálních úřadů vydal P. MAREŠ, *Obsazování; TÝŽ, Krajské mustrunky*.

¹⁸⁸ Zřejmě naposledy jsou krajské berníci ve sněmovním usnesení přímo vyjmenováni v *SC XII/I*, s. 346.

Tabulka 4: Kariéra relátorů v roce 1616

Úřad		Páni	Rytíři	Celkem
Dvorské úřady	Komorník	6		6
Zemské úřady	Nejvyšší purkrabí	1		1
	Nejvyšší hofmistr	1		1
	Nejvyšší komorník	1		1
	Nejvyšší sudí dvorský	1		1
	Karlštejský purkrabí za pány	1		1
	Nejvyšší písař		1	1
	Purkrabí Hradeckého kraje		1	1
	Královský hofmistr	1		1
	Královský maršálek	1		1
	Prezident nad apelacemi	1		1
	Hejtman pražských měst	1	1	2
	Hejtman Pražského hradu		1	1
	Purkrabí Pražského hradu		1	1
	Menší písař		1	1
Přisedící	Většího zemského soudu	8	5	13
	Komorního soudu	11	4	15
Regionální	Krajský hejtman	5	1	6

Kariéra relátorů pro potřeby této podkapitoly byla zjišťována pouze pro rok 1616. Je zde tedy řešena otázka, jaké politické úřady relátoři zastávali přímo v době konání sněmu nebo alespoň v témže roce. Předchozí kariéry relátorů se snaží vystihnout tabulka v příloze. Co se týče dvorské kariéry, navštívilo v roce 1616 jednání zemského sněmu celkem šest osobních komorníků císaře Matyáše. Jak již bylo řečeno, někteří relátoři měli dřívější zkušenosti z působení u dvora císaře Rudolfa II. Po jeho smrti se ale personální složení císařského dvora radikálně proměnilo, takže v roce 1616 již žádnou dvorskou hodnost nezastávali.¹⁸⁹ Funkce osobního komorníka byla především reprezentativního charakteru a její význam v letech po smrti Rudolfa II. zdánlivě upadal společně s tím, jak se zástup komorníků naopak početně zvyšoval.¹⁹⁰

Poněkud pestřejší bylo u relátorů v roce 1616 obsazení míst na zemské úrovni politického systému. Sněm navštívilo sedm z dvanácti nejvyšších zemských úředníků a

¹⁸⁹ Mark HENGERER, *Dvůr Ferdinanda II. a Ferdinanda III.*, in: V. Bůžek – R. Smíšek (edd.), *Habsburkové*, s. 494. Mezi šlechtice, kteří měli zkušenosti s působením na dvoře Rudolfa II. a v roce 1616 již dvorské úřady nezastávali, patřili: Matouš Děpolt z Lobkovic, Ladislav Žejdlíc ze Šenfeldu, Heřman Černín z Chudenic, Zdeněk Lev Libštejský z Kolovrat, Jáchym Slavata z Chlumu, Diviš Černín z Chudenic, Albrecht Kaplír ze Sulevic a Jan Burian Kaplír ze Sulevic.

¹⁹⁰ Dramatický nárůst počtu komorníků je sice spojen až s nástupem Ferdinanda II., ovšem i na poměru počtů ceremonálních hodností u dvora císaře Matyáše je zřejmé častější obsazování tohoto úřadu. K tomu blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 370-372.

šlechtici zastoupení v některých dalších úřadech země, například královský hofmistr, prezident apelačního soudu, hejtmané pražských měst a další. Jednání se zúčastnili také členové většího zemského a komorního soudu. Pokud ve větším zemském soudu zasedalo počátkem 17. století 25 přisedících, navštívila zemský sněm v roce 1616 přibližně jejich polovina.¹⁹¹ Ze třinácti přisedících většího zemského soudu bylo ale zároveň sedm také nejvyššími zemskými úředníky, neboť tyto funkce se částečně překrývaly. Počet řádných přisedících komorního soudu v čase kolísal a pohyboval se mezi 11-34 šlechtici.¹⁹² Pokud sněm v roce 1616 navštívilo 15 členů komorního soudu, znamená to, že se jednání sněmu účastnila přinejmenším polovina řádných přisedících této instituce. Je nutné také poznamenat, že činnost ve větším zemském a komorním soudu se překrývala pouze ve výjimečných případech.¹⁹³ Z toho vyplývá, že v obou soudních institucích zasedalo celkem 26 relátorů (53 % ze všech relátorů sněmu roku 1616), kteří byli tedy teoreticky i členové širší královské rady. Ačkoliv na sněmu chyběli někteří z nejvyšších zemských úředníků (například nejvyšší kancléř Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic) a jistě i mnozí přisedící soudů, přesto lze sněm v roce 1616 považovat za shromáždění politicky vlivné šlechty.

Protože v roce 1616 nebyla svolána zemská hotovost, nebyl obsazován úřad krajských mustherů. O krajských bernících nejsou ve sněmovním usnesení zmínky. Na regionální úrovni v době konání sněmu v roce 1616 jsou doklady pouze o obsazení úřadů krajských hejtmanů.¹⁹⁴ Těch se na sněmovní jednání dostavilo pouhých šest z 28 možných, z toho pouze jeden hejtman z rytířského stavu. Důvody tohoto zastoupení by zasloužily podrobnější zkoumání. Od poloviny 16. století je však zřejmá tendence, že úřad krajského hejtmana přestával plnit funkci pomyslného prvního kroku k zisku nejvyšších zemských úřadů.¹⁹⁵ Pokud zde tato tendence skutečně byla, je možné, že hejtmané postupně ztráceli zájem o nejvyšší zemskou politiku. Je však třeba zároveň

¹⁹¹ O počtu členů většího zemského soudu se zmiňují P. MAREŠ, *Přisedící*, s. 10-11; P. MAŤA, *Svět*, s. 334. Podrobně pak o personálním složení této instituce pojednal M. STARÝ, *Přední klenot*.

¹⁹² P. MAREŠ, *Soupis*, s. 11.

¹⁹³ Dá se tak usuzovat podle závěrečné tabulky v příloze. V roce 1616 zasedali ve větším zemském i komorním soudu zároveň pouze Adam mladší z Valdštejna jako nejvyšší hofmistr a Oldřich Gerštorf z Gerštorfu. Druhý jmenovaný byl v roce 1616 pravděpodobně z pozice přisedícího komorního soudu povýšen na přisedícího zemského soudu. V této podkapitole je nicméně započítán mezi přisedící obou soudů.

¹⁹⁴ V práci je pro sněm v roce 1616 počítáno se šlechtici, kteří zastávali úřad krajského hejtmana na přelomu let 1615/1616. Krajské hejtmané byli jmenováni na období jednoho roku od svátku svatého Jiří, tedy od 23. dubna. Jelikož sněm v roce 1616 se konal hned na počátku kalendářního roku, zastávali úřad hejtmani jmenovaní ještě v roce předcházejícím. K tomu blíže P. MAREŠ, *Obsazování*, s. 9.

¹⁹⁵ P. MAŤA, *Svět*, s. 332.

uvést, že velká část relátorů především z panského stavu funkci krajských hejtmanů před rokem 1616 zastávala poměrně často.¹⁹⁶

4.5 Kulturní aktivity relátorů

Podkapitola se zevrubně věnuje především dvěma tématům. Jednak se snaží zachytit literární mecenáš relátorů, jednak také jejich případnou literární činnost do roku 1618.¹⁹⁷ Mnohá díla z konce 16. a počátku 17. století jsou dedikována českým šlechticům, z čehož se dá usuzovat, že pravděpodobně vznikala s určitým finančním přispěním šlechticů-dedikantů.¹⁹⁸ Pomocí štědrosti při finanční podpoře literátů nebo překladatelů mohli šlechtici demonstrovat kulturní vyspělost, podobně jako sepisováním vlastních děl.¹⁹⁹

Tabulka 5: Kulturní aktivity relátorů sněmu v roce 1616

Kategorie	Páni	Rytíři	Celkem	Celkem (%)
Mecenáš	6	4	10	20,4%
Příležitostný mecenáš	8	4	12	24,5%
Spisovatel	2		2	4,1%
Příležitostný spisovatel	4	2	6	12,2%

Při tvorbě tabulky byly brány v potaz kulturní aktivity relátorů od jejich narození po rok 1618. Jako mecenáš je v tabulce veden šlechtic, jemuž bylo podle údajů v Knihopisu českých a slovenských tisků dedikováno dvě a více literárních děl. Příležitostným mecenášem je nazván šlechtic, kterému bylo dedikováno pouze jedno literární dílo. Obdobně je tomu u vlastní literární činnosti. Jako spisovatelé jsou vedeni šlechtici se dvěma a více vlastními díly uvedenými v Knihopisu nebo Rukověti humanistického básnictví.²⁰⁰

¹⁹⁶ Relátory ve funkci krajských hejtmanů i před rokem 1616 znázorňuje závěrečná tabulka v příloze.

¹⁹⁷ Pramenem k literárnímu mecenášu je *Knihopis*. Velkou výhodou pro bádání v Knihopisu je jeho online databáze, která nahrazuje chybějící rejstříky. Tato databáze je dostupná na webové adrese www.knihopis.cz. Pro výzkum vlastní literární činnosti bylo využito rovněž údajů z Knihopisu, dále ale také z Rukověti humanistického básnictví.

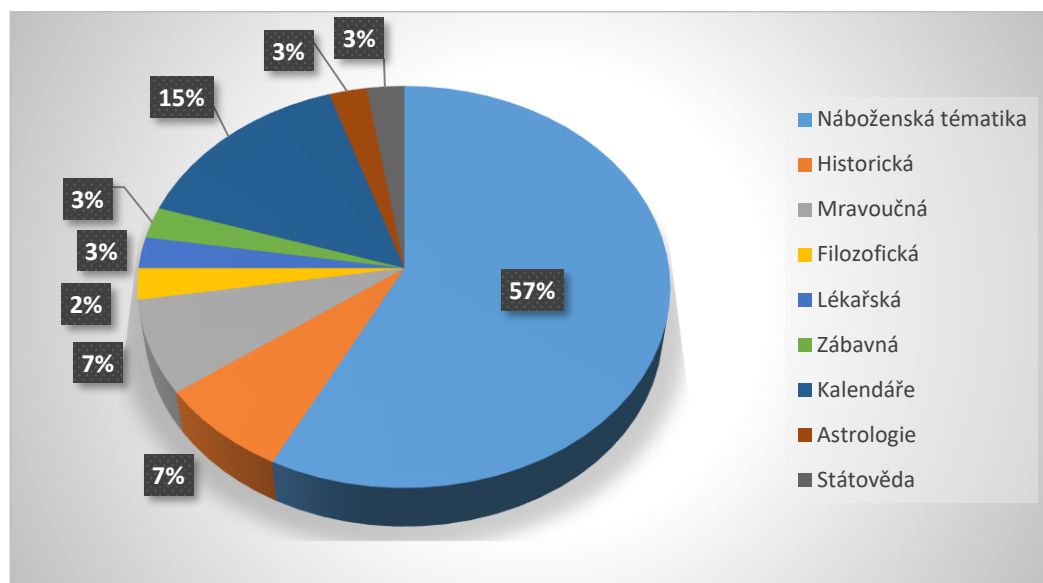
¹⁹⁸ V. BŮŽEK, *Nižší šlechta*, s. 133. Proti myšlence, že vydání knihy bylo zcela ve všech případech provedeno s finanční podporou toho, komu byla dedikována, lze mít oprávněné výhrady. U většiny případů je to ovšem pravděpodobné, proto se v tomto výzkumu s tímto předpokladem pracuje. Problematika dedikací literárních děl by zasloužila další výzkum.

¹⁹⁹ K literárnímu mecenášu i se shrnutím literatury blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 261-262.

²⁰⁰ Při analýze byla brána v potaz díla podle individuálního posouzení. Jako jednotlivá literární díla například byly brány i latinské básně v univerzitních sbornících. Naopak v potaz nebyla brána korespondence.

Z tabulky je zřejmé, že téměř polovina relátorů sněmu roku 1616 se v určité formě podílela na literárním mecenátu. Pětině bylo dedikováno dva a více titulů. Ze závěrečné přílohové tabulky je také vidět, že vydávání literatury podporovali především relátoři více politicky angažovaní a zároveň alespoň se středním majetkem. Mezi relátory sněmu v roce 1616 bylo možné za největší literární mecenáše označit Radslava staršího Vchynského ze Vchynic, Kašpara Kaplíře ze Sulevic, Jaroslava Bořitu z Martinic, Jáchyma Ondřeje Šlik a Václava Budovce z Budova. Těmto šlechticům bylo dedikováno čtyři a více titulů. Je zajímavé, že kromě Radslava staršího Vchynského patřili tito relátoři pouze ke středně majetným. Pro rok 1616 se tak nepotvrdila domněnka, že mezi největší mecenáše budou patřit především nejmajetnější relátoři. Úroveň kulturního rozhledu a společenské angažovanosti relátorů měly na literární mecenát taktéž vliv.²⁰¹

Graf 2: Druhy literárních děl dedikovaných relátorům sněmu roku 1616

²⁰¹ Zde jsou uvedeni všichni relátoři, kterým bylo dedikováno nějaké literární dílo evidované v Knihopisu. Jeho označení je uvedeno v závorce za jménem šlechtice. Literárním mecenátem se zabývali Jaroslav Bořita z Martinic (K00264, K03157, K06859, K15681), Václav Budovec z Budova (K02217, K14742, K15513, K16110), Diviš Černín z Chudenic (K02873, K04370), Prokop Dvořecký z Olbramovic (K02176, K03424), Mikuláš Gerštorf z Gerštorfu (K02753), Oldřich Gerštorf z Gerštorfu (K02753, K02176, K07170), Jan Burian Kaplíř ze Sulevic (K03161), Kašpar Kaplíř ze Sulevic (K01187, K01644, K03043, K04843, K06769, K07159, K16050), Jan Klenovský z Klenového (K19228), Jindřich Libštejnský z Kolovrat (K17061), Václav Vilém z Roupova (K16110), Jan Sezima z Ústí (K02176), Purkart Střela z Rokyc (K02666), Jáchym Ondřej Šlik (K01226, K01644, K02176, K03162, K06873, K16110, K16675), Adam starší ze Šternberka (K04980, K06855, K15880a), Petr ze Švamberka (K06878), Jindřich Matyáš Thurn (K02176), Adam mladší z Valdštejna (K01187, K01709, K05836), Radslav starší Vchynský z Vchynic (K00247, K01646, K04349, K19126), Radslav mladší Vchynský z Vchynic (K00247), Adam Vratislav z Mitrovic (K02974), Ladislav Žejdlíc ze Šenfeldu (K06847).

Největší část dedikovaných titulů tvořila literatura s náboženskou tematikou. Relátoři podporovali autory nejrůznějších druhů kázání a postil, případně české překladatele takových děl.²⁰² Na literárním mecenátu jsou dobře patrné konfesní rozdíly. Zatímco protestanté podporovali především nekatolické autory a překlady z německé protestantské literatury, u katolíků se objevují například díla s mariánskou tematikou.²⁰³ S velkým odstupem za náboženskou literaturou se objevily tištěné hospodářské a kancelářské kalendáře, které vydavatel dedikoval některému z relátorů.²⁰⁴ Za zmínku stojí ještě díla, která by se dala označit jako mravoučná, pojednávající například o manželství nebo půstu.²⁰⁵ Relátorům byly dedikovány také některé překlady historických děl – Historie o Tamerlánovi nebo Xenofónovo dílo O Kýrově vychování (Cyropaedia).²⁰⁶

Vlastní literární činnosti se věnovala pouze malá část relátorů. Ve většině případů šlo jen o krátké příspěvky do sborníků. Například Fridrich z Talmberka je autorem jednoho takového příspěvku sepsaného na počest Jana Albrechta Holického ze Šternberka.²⁰⁷ Podobně například Oldřich Gerstorf z Gerstorfu sepsal jeden příspěvek do sborníku na počest svého předchůdce ve funkci hejtmána krivoklátského panství.²⁰⁸ Za opravdu významného literáta lze označit v podstatě jen Václava Budovce z Budova. Za svého života sepsal několik historických pojednání, Antialkorán a dva latinské teologické spisy.²⁰⁹ Mezi relátory sněmu roku 1616 se nacházeli také dva významní předbělohorští autoři cestopisů – Fridrich z Donína a Václav Vratislav z Mitrovic. Jejich cestopisy vyšly tiskem až dlouho po roce 1618, ovšem sepsány byly ještě před stavovským povstáním.²¹⁰

²⁰² Jako příklad náboženské literatury lze uvést například Postilu od kněze Jiříka Dykasta (K02176), nebo dílo *Dux gloriae ad gloriam* od Daniela Gregoriadese (K02753). Mezi literaturu s náboženskou tematikou byla zahrnuta i tiskem vydaná pohřební kázání, jejichž vznik relátoři finančně podpořili. Například se jedná o dílo s označením K01709.

²⁰³ Jedná se například o dílo *O blahoslavené panně Marii* (K00264), které bylo dedikováno Jaroslavu Bořitovi z Martinic.

²⁰⁴ Například díla s označením K03161 nebo K06878.

²⁰⁵ V Knihopisu českých a slovenských tisků například tisky s označením K06855 a K06859 od Bartoloměje Paprockého z Hlohol, z nichž první byl věnován Adamovi staršímu ze Šternberka a druhý Jaroslavovi Bořitovi z Martinic.

²⁰⁶ Tisk *Historie o Tamerlánovi* je evidován v Knihopisu pod označením K03043, *Cyropaedia* jako K17061.

²⁰⁷ *Rukověť V*, s. 332.

²⁰⁸ Tamtéž II, s. 213.

²⁰⁹ Tamtéž I, s. 238-240.

²¹⁰ Cestopis Václava Vratislava z Mitrovic poprvé vyšel tiskem v roce 1777 a v Knihopisu českých a slovenských tisků je evidován pod označením K16669. Následně se dočkal několika dalších vydání v 19. i 20. století. Dílo Fridricha z Donína vyšlo až ve 20. století. K tomu Antonín GRUND (ed.), *Cestopis Bedřicha z Donína*, Praha 1940.

4. 6 Příbuzenské vztahy mezi relátory

Jak blízko k sobě měli jednotliví relátoři z hlediska příbuzenství? Tato podkapitola se snaží postihnout alespoň ty nejbližší rodinné a rodové vztahy mezi účastníky sněmu, které mezi sebou měli do roku 1618.²¹¹ Výzkum v této oblasti se opíral o genealogická hesla Ottova slovníku naučného.²¹² Více do hloubky pojaté bádání by ale vyžadovalo použití i mnohých jiných pramenů a literatury.²¹³ Omezený zdroj genealogických informací umožnil v tomto výzkumu nalézt ve většině případů pouze blízké příbuzenství v mužské linii, tedy uvnitř jednoho šlechtického rodu. Naopak téměř neprozkoumány zůstaly bohužel příbuzenské vazby šlechticů přes jejich matky, sestry a dcery k ostatním relátorům například skrze uzavřená manželství. Identifikace příbuzenských vztahů po ženské linii je značně složitá kvůli nedostatku spolehlivých genealogických informací a jejich časově velmi náročnému sběru. Odkrytí takových vztahů by jistě odhalilo mnohé další významné vazby mezi sněmujícími, které mohly mít mnohem větší praktický význam než vzdálená příbuzenství uvnitř jednoho rodu. Je také nutné doplnit, že definice příbuzenských vztahů v níže popsané tabulce odpovídají dnešním významům.²¹⁴

Tabulka 6: Zjištěné příbuzenské vztahy mezi relátory sněmu roku 1616

Příbuzenský vztah	Počet
Bratr-bratr	7
Otec-syn	1
Strýc-synovec	1
Bratranec-bratranec	5
Švagr-švagr	1
Tchán-zeť	1

K jedněm z nejbližších možných příbuzenských pout patří vztahy sourozenecké. Na sněmu roku 1616 se objevilo takových vztahů (bratr-bratr) sedm. Na sněm dokonce dorazila trojice bratrů z rodu Libštejnských z Kolovrat.²¹⁵ Sourozenecký vztah měli mezi

²¹¹ Například pokud se podařilo zjistit sňatek jednoho relátora s dcerou jiného, který proběhl až po roce 1618, vzniklý příbuzenský vztah nebyl brán v potaz.

²¹² *Ottův slovník naučný I-XXVIII.*

²¹³ K určování genealogických souvislostí srov. Vladimír KLECANDA, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis Archivní školy 6, 1928, s. 1-125; TYŽ, *Zakupování cizozemců v Čechách bez práva obyvatelského. Příspěvek k dějinám inkolátu před Obnoveným zřízením zemským*, Časopis Archivní školy 3, 1926, s. 64-119; M. STARÝ, *Cizozemci*.

²¹⁴ K tomu blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 573-581.

²¹⁵ Jednalo se o bratry Jindřicha, Zdeňka Lva a Heralta Václava. K tomu *Ottův slovník naučný XIV*, s. 600-601.

sebou dva příslušníci rodů Černínů z Chudenic,²¹⁶ Vratislavů z Mitrovic,²¹⁷ Dvořeckých z Olbramovic²¹⁸ a Gerštorfů z Gerštorfu.²¹⁹ Podobně blízký příbuzenský vztah (otec-syn) byl na sněmu k vidění pouze v případě Kaplířů se Sulevic.²²⁰ Taktéž pouze jednou byl na sněmu zjištěn vztah strýc-synovec.²²¹ Vztah bratranec-bratranec se podařilo zjistit pouze uvnitř příslušníků rozvětveného rodu Vratislavů z Mitrovic. Tento rod byl zastoupen na sněmu čtyřmi osobami, které sobě byly zároveň velmi blízké příbuzné.²²² Stejným počtem byl na sněmu zastoupen i rod Kaplířů ze Sulevic, ovšem příbuzenské vztahy mezi některými jeho členy již byly vzdálenější.²²³ Příslušnost k jednomu rodu tedy nutně nezaručovala blízkou příbuznost. To byl případ například Václava Viléma z Roupova a Adama Jiřího z Roupova, kteří pocházeli z různých větví rodu a jejichž společný mužský předek zemřel už koncem 15. století.²²⁴

Ještě jednou je potřeba zopakovat, že výzkum nepostihuje zřejmě zdaleka všechny příbuzenské vztahy přes příslušnice ženského pohlaví. To se při zkoumání sněmu roku 1616 povedlo pouze ve dvou případech. Adam starší ze Šternberka byl tchánem Jaroslava Bořity z Martinic, jenž se oženil s jeho dcerou. Se sestrou Jaroslava Bořity z Martinic byl oddán Fridrich z Donína, čímž mezi dvěma relátory vznikl vztah švagr-švagr.²²⁵ Podobných vazeb přes dcery, sestry a matky bylo mezi relátory velmi pravděpodobně více.

4. 7 Shrnutí

Sněmovní jednání v roce 1616 se odehrávalo bezprostředně před korunovační slavností Anny Tyrolské.²²⁶ Přípravy na korunovaci byly také jediným projednávaným tématem sněmu. Ten proběhl během jediného dne a byl tak jedním z nejkratších sněmů vůbec. I přes svůj nepříliš velký politický význam byla účast na jednání pro počátek 17. století

²¹⁶ Bratři Diviš a Heřman. Tamtéž VI, s. 625.

²¹⁷ Adam starší a Václav. Tamtéž XXVI, s. 1004-1005.

²¹⁸ Bratři Prokop a Václav Dvořečtí z Olbramovic. Tamtéž VIII, s. 271.

²¹⁹ Sourozenci Oldřich a Mikuláš. Tamtéž X, s. 83.

²²⁰ Kašpar Kaplíř byl otcem Albrechta Kaplíře. Tamtéž XIII, s. 969.

²²¹ Tamtéž XIV, s. 241. To se týkalo Radslava staršího Vchynského ze Vchynic a Radslava mladšího Vchynského ze Vchynic. Ve skutečnosti mohlo těchto vazeb mezi relátory být více, ale především po ženské linii.

²²² Tamtéž XXVI, s. 1004-1005. Společným předkem Adama staršího, Kryštofa, Šťastného a Václava Vratislavů z Mitrovic byl jejich děd Václav Vratislav z Mitrovic.

²²³ Například Kašpar Kaplíř měl vůči Janu Burianovi Kaplířovi vztah prastrýc-prasynovec. Takto vzdálené příbuzenství i uvnitř jednoho rodu tato práce primárně nezkoumala.

²²⁴ Tamtéž XXI, s. 1033.

²²⁵ Tamtéž XVI, s. 919; A. GRUND (ed.), *Cestopis*, s. 10.

²²⁶ B. KLIČKOVÁ, *Korunovace*.

průměrná. Mohlo to být způsobeno právě následnou korunovační slavností, které se relátoři mohli účastnit. Na zemský sněm se dostavilo 27 osob z panského 22 z rytířského stavu. Účastníci z královských měst zkoumání nebyli. Vyšší počet sněmujících z řad pánů nebyl nic neobvyklého, neboť zástupci panského stavu byli v průměru majetnější a měli i lepší přístup do významných politických úřadů.²²⁷

Při analýze krajské příslušnosti se zjišťovalo, ve kterém kraji vlastnil šlechtic převažující část majetku. Na základě toho se v této práci usuzuje, odkud na jednání zemského sněmu přijížděl. Předpoklad o vyšším zastoupení šlechty z krajů bezprostředně obklopujících Prahu se spíše nepotvrdil. Z těchto krajů přicestoval větší počet relátorů pouze ze Slánska. Naopak se zdá, že větší vliv na účast šlechty z určitého kraje měla její početnost. Nejvíce relátorů na sněm v roce 1616 dorazilo ve většině případů z těch regionů, kde v roce 1615 přiznávalo majetek nejvíce urozených osob. Zajímavým zjištěním také bylo, že zatímco účastníci z řad panského stavu přicestovali téměř ze všech krajů Království českého, zástupci rytířstva chyběli hned z šesti regionů.

Z majetkového hlediska nebyl sněm v roce 1616 pouze výsadou nejmajetnější šlechty. Nejvýrazněji se to projevilo v případě rytířstva, protože žádný relátor z tohoto stavu nevlastnil více než 300 osedlých. Ačkoliv se na sněmu nacházeli někteří z nejbohatších pánů v předbělohorských Čechách, převažovali relátoři s počtem osedlých v rozmezí 21-300. Nejedná se o překvapivé zjištění. Takto majetná šlechta tvořila na počátku 17. století početně největší část urozené společnosti, což se odrazilo i v účasti na zemském sněmu. Ten však v roce 1616 nebyl ani místem pro šlechtu s nejdrobnějším majetkem do 10 osedlých. Přestože i tyto osoby měly právo se jednání zúčastnit, v roce 1616 tak učinil pouze jediný šlechtic. Nejdrobnější majetek poskytoval omezené finanční prostředky pro financování pobytu v Praze, zároveň byl limitujícím faktorem pro získání významnějšího politického úřadu. Šlechtic bez úřadu a rozsáhlejšího majetku neměl velkou šanci nějak ovlivnit sněmovní jednání, takže je možné, že takoví jedinci na sněmovní účast rezignovali. Rovněž je nutné připomenout, že sněm v roce 1616 neprojednával žádné klíčové záležitosti.

Zajímavým zjištěním při zkoumání relátorů sněmu v roce 1616 byla velmi silná pozice katolicky orientovaných šlechticů. Na sněmu jich bylo více než 40 %, což rozhodně neodpovídalo jejich podílu v předbělohorské společnosti. V době zostřující se konfesionalizace se ovšem katoličtí šlechtici díky podpoře Habsburků dostávali

²²⁷ P. MAŤA, *Svět*, s. 167.

v hojnějším počtu do vlivných politických úřadů, což mohlo mít vliv na jejich sněmovní účast.²²⁸ Nekatolíci sice počtem mírně převažovali, ovšem ve většině případů byli obsazeni v méně vlivných úředních místech.

Účastníci zemského sněmu ve zkoumaném roce zastávali nejrůznější politické úřady na dvorské, zemské i regionální úrovni politického systému. Sněmu se zúčastnilo šest osobních komorníků císaře Matyáše, ovšem mnozí sněmující měli zkušenosti s dvorskou službou z dřívějších let na dvoře císaře Rudolfa II. Větší počet relátorů zastával funkce na zemské úrovni. Sněm navštívilo sedm nejvyšších zemských úředníků a také mnozí přísedící zemského a komorního soudu. Jednalo se o prestižní a poměrně vlivná místa. Tito přísedící tvořili dokonce více než polovinu všech sněmujících. Sněm v roce 1616 rozhodně nebyl setkáním bezvýznamných šlechticů, ačkoliv někteří výrazní urozenci jako například Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic nebo Vilém Slavata z Chlumu na jednání chyběli. Sněmu se však účastnili i šlechtici zastávající méně významná místa. Šest sněmujících rovněž působilo v době konání sněmu jako krajsí hejtmané.

Při analýze Knihopisu českých a slovenských tisků vyšlo najevo, že zhruba polovině relátorů byly dedikovány některé knižní tituly, z čehož se dá usuzovat, že tito jedinci finančně podporovali vydávání velké části těchto děl. Asi 20 % účastníků sněmu podpořilo vydání dvou a více knih. Z velké části se jednalo o díla s náboženskou tematikou, zejména o kázání, postily a podobně. Menší část pak tvořily hospodářské kalendáře a nejrůznější díla mravoučná, historická a další. Vlastní literární tvorbě se věnovala podstatně menší skupina relátorů. Ve většině případů se navíc jednalo pouze o krátké příspěvky do univerzitních nebo jiných sborníků. Za nejvýraznějšího literáta mezi účastníky sněmu lze považovat Václava Budovce z Budova. Na sněmu byli také přítomni dva významní předbělohorští autoři cestopisů – Václav Vratislav z Mitrovic a Fridrich purkrabí z Donína.

Pro některé účastníky byl zemský sněm v roce 1616 také místem rodinných setkání. I přes omezené možnosti pro výzkum se povedlo objevit řadu zajímavých příbuzenských vztahů, které mezi sebou jednotliví relátoři měli. Jednání se zúčastnily některé sourozenecké dvojice a dokonce i jedna trojice bratrů z rodu Libštejnských z Kolovrat. Účastníci z rozvětveného rodu Vratislavů z Mitrovic byli pro změnu ve většině případů bratřenci. Některé další vazby již byly zjištěny pouze v ojedinělých případech. Nepovedlo se však ve větší míře analyzovat příbuzenské vztahy mezi relátory, které mezi sebou měli

²²⁸ P. MAŤA, *Svět*, s. 331; J. PÁNEK, *Politický systém*, s. 57; P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 390-391.

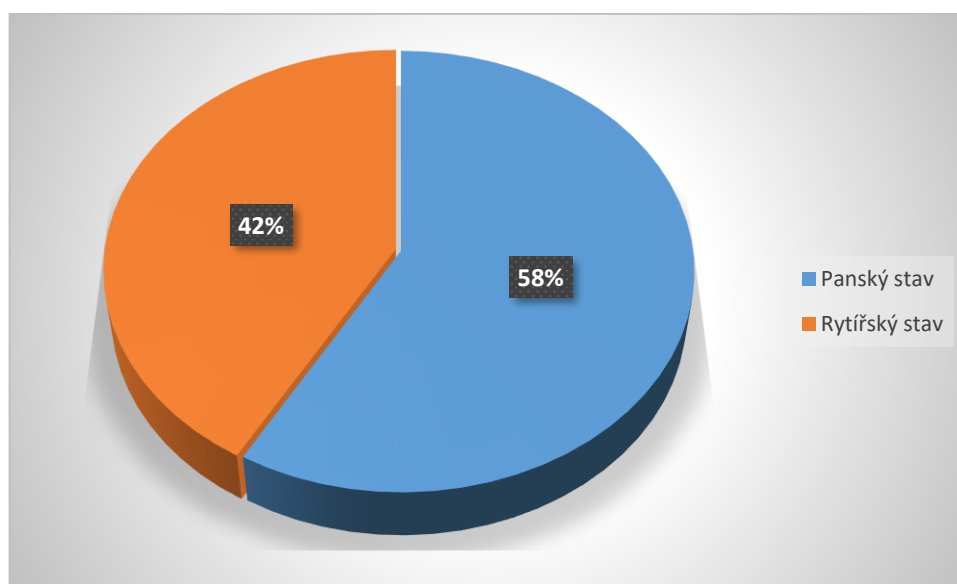
prostřednictvím manželek, matek, sester a dcer. Z takové analýzy by pravděpodobně vyllynuly další blízké rodinné vazby.

5. Relátoři zemského sněmu v roce 1617

Tato kapitola se pokouší analyzovat skladbu urozených relátorů v roce 1617. Jak bylo uvedeno v předchozí části, jednalo se o jeden z nejdůležitějších zemských sněmů na počátku 17. století.²²⁹ Povedlo se na něm zdánlivě hladce prosadit nástupnictví arciknížete Ferdinanda ze štýrské linie Habsburků.²³⁰ Přestože o výsledku sněmovního jednání bylo z velké části rozhodnuto ještě před zahájením jednání, výzkum toho, kdo vlastně Ferdinanda Štýrského na královský trůn nakonec přijal, by mohl přispět k hlubšímu pochopení této události. Členění podkapitol, metody zpracování i použité prameny jsou v podstatě totožné jako v případě analýzy sněmu v roce 1616.

Sněmovního jednání se zúčastnilo 108 šlechticů, což byl mezi lety 1600 a 1617 druhý nejvyšší počet.²³¹ Na příkladech let 1608, 1609-1610 a 1617 je zřejmé, že projednávání stěžejních politických otázek dokázalo přilákat na zemský sněm výrazně větší množství šlechty, než bylo obvyklé. Mezi relátory bylo 63 osob ze stavu panského (58 %) a 45 ze stavu rytířského (42 %). Podobně jako v předcházejícím roce tak na jednáních početně převažovala vyšší šlechta. Příčiny tohoto stavu lze rovněž hledat nejen v průměrně vyšší majetnosti příslušníků panského stavu, ale i v jejich značnějším politickém vlivu.²³²

Graf 3: Stavovské rozvrstvení relátorů zemského sněmu v roce 1617

²²⁹ Sněmovní usnesení se nachází v NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. G23-H8'.

²³⁰ K tomu blíže J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*.

²³¹ Větší počet relátorů měl pouze zemský sněm, který se konal od 19. května do 27. června roku 1608. Usnesení tohoto sněmu je uloženo v NA Praha, Desky zemské stavovské 3, fol. K1-K25'. Třetí nejvyšší počet relátorů měl sněm v letech 1609-1610, jehož usnesení se nachází v NA Praha, Desky zemské stavovské 3, fol. K26-O18'.

²³² V. BŮŽEK, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, s. 95-121; A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*.

5. 1 Krajská příslušnost relátorů

Stejně jako v případě sněmu roku 1616 se také tato podkapitola věnuje krajské příslušnosti relátorů. Pod tímto termínem se zde rozumí hledání odpovědí na otázku, ve kterém kraji Království českého přiznával daný relátor největší podíl majetku (včetně majetku manželky), případně kde zastával funkci krajského hejtmana nebo mustrhera.²³³ Bylo rovněž použito stejných pramenů, tedy berních rejstříků.²³⁴ Bohužel s vyšším počtem méně významných účastníků velmi vzrostl i počet případů, kdy se nepodařilo krajskou příslušnost pomocí berních rejstříků určit. Celkem zůstala krajská příslušnost neobjasněna u šestnácti relátorů (14,8 %). Drtivou většinu z nich (12 osob) tvořili příslušníci rytířského stavu. Je otázkou, kde tito relátoři sídlili, jestli nějaký majetek vůbec měli, či zda jen nebyl uveden v berních rejstřících. Objasnění těchto otázek by zasloužilo hlubšího prozkoumání.

Tabulka 7: Krajská příslušnost relátorů v roce 1617

Kraj	Páni	Páni (%)	Rytíři	Rytíři (%)	Celkem	Celkem (%)
Bechyňský	5	7,9%	5	11,1%	10	9,3%
Boleslavský	9	14,3%	2	4,4%	11	10,2%
Čáslavský	7	11,1%	0	0,0%	7	6,5%
Hradecký	3	4,8%	1	2,2%	4	3,7%
Chrudimský	4	6,3%	1	2,2%	5	4,6%
Kouřimský	4	6,3%	3	6,7%	7	6,5%
Litoměřický	8	12,7%	4	8,9%	12	11,1%
Plzeňský	4	6,3%	6	13,3%	10	9,3%
Podbrdský	1	1,6%	2	4,4%	3	2,8%
Prácheňský	4	6,3%	2	4,4%	6	5,6%
Pražská města	0	0,0%	2	4,4%	2	1,9%
Rakovnický	1	1,6%	0	0,0%	1	0,9%
Slánský	3	4,8%	2	4,4%	5	4,6%
Vltavský	2	3,2%	2	4,4%	4	3,7%
Žatecký	3	4,8%	1	2,2%	4	3,7%
Nezjištěno	4	6,3%	12	26,7%	16	14,8%

²³³ Metoda určování krajské příslušnosti je podrobněji popsána v obdobné podkapitole pro sněm v roce 1616.

²³⁴ A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*; F. MARAT, *Soupis*; V. PEŠÁK, *Berní rejstříky*. Primárně byly využívány berní rejstříky z roku 1615, protože roku 1617 nejbližší předcházely. Ovšem oproti roku 1616 byl ve více případech využit i soupis z roku 1620. Stalo se tak pouze v případě, že v berním rejstřiku z roku 1615 se daný šlechtic nenacházel. Existuje samozřejmě riziko, že šlechtic majetek, který je evidován roku 1620 v berním rejstřiku, v roce 1617 ještě nevladl.

Nejpočetnější zastoupení na zemském sněmu v roce 1617 měla šlechta z krajů Litoměřického (11,1 %), Boleslavského (10,2 %), Bechyňského a Plzeňského (oba 9,3 %). Ačkoliv na jednání měla zastoupení šlechta ze všech krajů, v případě krajů Rakovnického (0,9 %), Podbrdského (2,8 %), Hradeckého, Vltavského a Žateckého (všechny 3,7 %) se jednalo pouze o několik málo osob.²³⁵ V devíti ze čtrnácti krajů byli početnější zástupci panského stavu, ovšem nejvýrazněji v případě krajů Boleslavského a Čáslavského. Zvláště u druhého jmenovaného je to poměrně překvapivé, neboť v dochovaných soupisech z roku 1615 přiznávalo majetek na Čáslavsku pouze 13 osob panského stavu.²³⁶ Krajská příslušnost k tomuto regionu ovšem byla ve více než polovině případů identifikována až na základě berních rejstříků z roku 1620. U Boleslavského kraje může stát za vysokým počtem účastníků z panského stavu skutečnost, že vyšší šlechta byla v tomto regionu velmi početná.²³⁷ Na zemském sněmu v roce 1617 bylo nejpočetnější rytířstvo s krajskou příslušností k Plzeňskému a Bechyňskému kraji. V obou případech se jednalo o kraje, kde nižší šlechta přiznávala majetek ve velkém počtu.²³⁸ Z Čáslavského a Rakovnického kraje rytířstvo chybělo.

Při hledání odpovědí na otázku, proč z některého kraje přicestovalo na sněmovní setkání více nebo naopak méně šlechticů, pracuje tato práce se dvěma základními předpoklady. Jednak s blízkostí ku Praze, kde se sněm odehrával, zadruhé s početností šlechty v daném kraji.²³⁹ I v případě roku 1617 se jako nosnější zdá předpoklad, že větší účast relátorů byla z krajů s početnější šlechtou. Tato teorie je do určité míry uplatnitelná i při obdobném srovnání vzhledem k počtu osob z jednotlivých stavů.²⁴⁰ Předpoklad o rozhodujícím faktoru blízkosti Praze se spíše nepotvrdil, možná pouze okrajově v případě Kouřimského kraje, ze kterého pocházelo 6,5 % relátorů. Ze zjištěných

²³⁵ Do tohoto výčtu není zahrnuta zvláštní krajská příslušnost k pražským městům, která ve skutečnosti žádný kraj netvořila. Adam Rýzmborský z Janovic společně se Zachariášem Kábou z Rybňan přiznávali majetek pouze v nich.

²³⁶ A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*, s. 19.

²³⁷ Tamtéž, s. 1-3.

²³⁸ V roce 1615 přiznávalo v Plzeňském kraji majetek 154 osob rytířského stavu a v Bechyňském kraji 106. Tamtéž, s. 34-37, 50-55.

²³⁹ Podrobněji je metodický postup popsán v podkapitole o krajské příslušnosti v roce 1616.

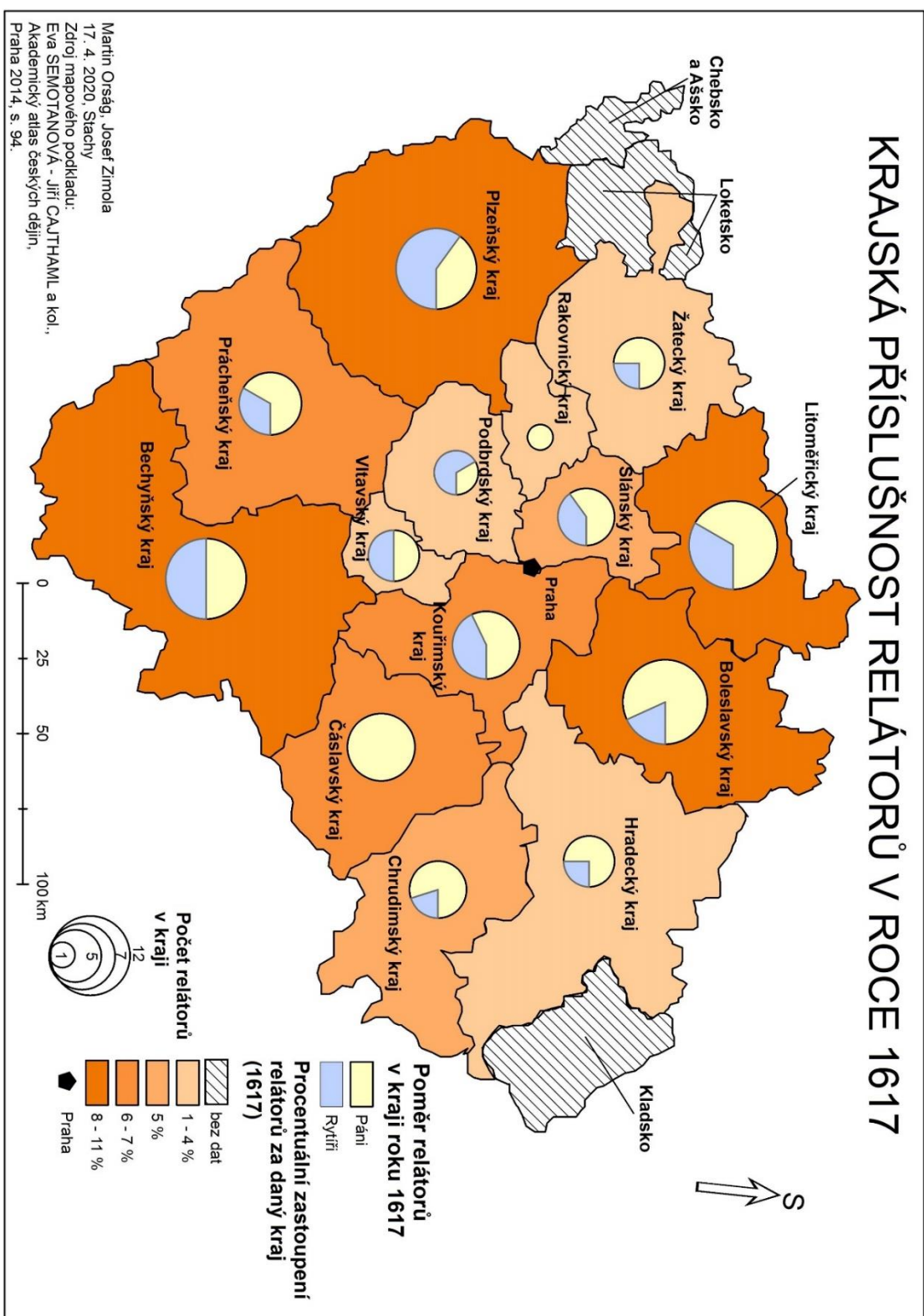
²⁴⁰ Rytířstvo početně převyšovalo pány ve všech krajích. Ovšem například podle berních rejstříků z roku 1615 přiznával nejvyšší počet rytířů majetek v Plzeňském kraji, ke kterému měla v roce 1617 krajskou příslušnost i největší část rytířů na sněmu. Velmi početné bylo i rytířstvo na Bechyňsku – taktéž na sněmu hojně zastoupené. Je nutné však přiznat, že Prácheňský a Hradecký kraj, které rovněž měly velmi početné rytířstvo, byly na sněmu zastoupeny spíše podprůměrně. To dává této teorii značnou trhlínu.

informací vyplývá, že sněmovní jednání nedokázalo přilákat v hojnějším počtu méně majetnou šlechtu z pražského okolí, která především mohla blízkosti využít.²⁴¹

Je otázkou, nakolik by statistiku pozměnilo zjištění krajské příslušnosti u všech relátorů. Problematická se může zdát i definice krajské příslušnosti, která pracuje s podíly majetku a může výsledky zkreslovat. Jedněmi z důvodů vyšší účasti šlechticů z jednoho kraje mohly být také nejrůznější příbuzenské, přátelské, obchodní i jiné vztahy a zájmy, které lze jen obtížně zkoumat.

²⁴¹ Tento závěr má svoje úskalí, neboť u necelých 15 % relátorů se jejich krajská příslušnost nepodařila zjistit a její objasnění by mohlo výslednou tabulku i tento závěr proměnit.

Mapa 2: Krajská příslušnost relátorů v roce 1617

5. 2 Majetkové rozvrstvení relátorů

Analogicky jako u relátorů zemského sněmu v roce 1616 byly zjišťovány majetkové poměry také u účastníků sněmu v následujícím roce. Primárním pramenem byly berní rejstříky z roku 1615, občas bylo využito rejstříků z roku 1620.²⁴² K majetku relátorů byl připočítán i majetek jejich manželek, pokud byl v rejstřících uveden. Bohužel se majetkové poměry nepodařilo zjistit u dvaceti účastníků sněmu (18,5 %), kteří v berních rejstřících nebyli evidováni. Při posuzování majetnosti bylo využito kategorizace Aloise Míky.²⁴³

Tabulka 8: Kategorizace majetku relátorů v roce 1617

Kategorie		Páni	Páni (%)	Rytíři	Rytíři (%)	Celkem	%	%
A. Drobný majetek	1. do 10 osedlých	1	1,6%	1	2,2%	2	1,9%	31,5%
	2. 11-20	1	1,6%	3	6,7%	4	3,7%	
	3. 21-50	6	9,5%	8	17,8%	14	13,0%	
	4. 50-100	9	14,3%	5	11,1%	14	13,0%	
B. Střední majetek	5. 101-200	12	19,0%	7	15,6%	19	17,6%	33,3%
	6. 201-300	5	7,9%	6	13,3%	11	10,2%	
	7. 301-500	5	7,9%	1	2,2%	6	5,6%	
C. Velký majetek	8. 501-700	5	7,9%	0	0,0%	5	4,6%	7,4%
	9. 701-900	3	4,8%	0	0,0%	3	2,8%	
D. Největší majetek	10. 901-1200	1	1,6%	0	0,0%	1	0,9%	9,3%
	11. 1200 a více	9	14,3%	0	0,0%	9	8,3%	
Nezjištěno		6	9,5%	14	31,1%	20	18,5%	18,5%

Ze zjištěných údajů vyplývá, že nejpočetnější skupinou byla šlechta se středním majetkem, která početně mírně převyšovala relátory s majetkem drobným. Za touto skutečností může stát zejména fakt, že relátoři s nezjištěnou majetností nebyli v tabulce uvedeni pod kategorií „do 10 osedlých“. Tito šlechtici možná skutečně žádný majetek nevlastnili, ovšem je také možné, že majetek měli a pouze nebyl evidován v berních rejstřících. Pravděpodobně se nejednalo o příliš majetnou šlechtu, neboť ta je v berních rejstřících většinou podchycena. Naopak zvláště vlastníci velmi drobných statků příznání k berní často nepodávali, proto unikali jakékoliv evidenci.²⁴⁴ Může to být případ také „nemajetných“ relátorů na zemském sněmu roku 1617. I přes tuto skutečnost však nejsou v této práci šlechtici s nezjištěným majetkem uváděni v kategorii nejméně majetných. Je

²⁴² A. SEDLÁČEK, *Rozvržení*; F. MARAT, *Soupis*; V. PEŠÁK, *Berní rejstříky*. Soupis z roku 1603 ovšem v případě tohoto sněmu využit nebyl.

²⁴³ A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*, s. 66.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 46; P. MAŤA, *Svět*, s. 158.

ale potřeba mít na paměti, že do takové skupiny pravděpodobně velká část z nich mohla patřit a kategorie A (drobný majetek) mohla mít vyšší procentní podíl.

Mezi účastníky sněmu se zjištěnou majetností tvořili nejpočetnější část (53,8 % ze všech relátorů) šlechtici s majetkem v rozmezí 21-300 osedlých, tedy na pomezí kategorií drobného a středního majetku. Analýza berních rejstříků z roku 1615, kterou provedl Alois Míka, uvádí, že ve stejném rozmezí majetnosti (21-300 osedlých) se nacházelo 49,9 % šlechty, která roku 1615 přiznávala majetek ke zdanění. To je poměrně zajímavá shoda se zastoupením takové šlechty na sněmovním jednání.²⁴⁵

Podobně jako v roce 1616 se sněmu zúčastnilo zhruba 10 % relátorů, kteří disponovali majetkem nad 1200 osedlých a řadili se mezi hrst nejmajetnějších velmožů v Českém království.²⁴⁶ Pro takto bohaté šlechtice nebyl pravděpodobně problém financovat pobyt v Praze a dá se předpokládat i jejich větší zájem o politické dění. Faktem zůstává i větší zastoupení bohaté šlechty v nejvýznamnějších úřadech.²⁴⁷ Nejbohatší relátoři byli ve všech případech příslušníky vyšší šlechty. Páni zastoupení na sněmu vlastnili ale nejčastěji majetek na pomezí drobného a středního majetku, neboť tato skupina relátorů byla z hlediska majetku více různorodá. Nacházeli se zde velmi chudí jedinci společně s těmi nejbohatšími. Naopak rytířstvo přítomné na sněmu náleželo pouze k prvním dvěma majetkovým kategoriím a nejbohatší relátor z tohoto stavu přiznal roku 1615 pouze 347 osedlých. I na této skutečnosti lze dobře ilustrovat, že zástupci rytířského stavu byli v průměru méně majetní než osoby z řad vyšší šlechty. V rukou rytířstva bylo sice více než 40 % osedlých v předbělohorských Čechách, ovšem byl rozdroben mezi mnohem větší počet osob.²⁴⁸

Podle zjištěných výsledků byla majetková skladba relátorů v roce 1617 velmi podobná jejímu složení z předchozího roku. Zhodnocení ovšem komplikuje téměř pětina sněmujících, kterou se nepovedlo majetkově zařadit. Pokud by tato skupina zůstala ignorována, šlo by konstatovat, že na sněmu byla pouze sporadicky zastoupena šlechta s nejdrobnějším majetkem do 10 nebo 20 osedlých. Z výše popsaných důvodů ale takové

²⁴⁵ Čísla je třeba brát spíše orientačně, neboť berní rejstříky a jejich analýzy nejsou zcela průkazným materiálem. Alois Míka navíc pracoval i s držitelkami majetku ženského pohlaví, které jsou v této práci zahrnuty ke svým manželům. Srov. A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*, s. 66.

²⁴⁶ Například Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a Vilém Slavata z Chlumu se mezi nejbohatší zařadili díky sňatkům s vysoce bohatými šlechticemi – Polyxenou z Pernštejna a Lucií Otýlí z Hradce. Vilém Vchynský z Vchynic svůj obrovský majetek získal pravděpodobně až v roce 1619, ovšem v tabulce je uveden v kategorii nejmajetnější šlechty.

²⁴⁷ P. MAŤA, *Švět*, s. 168.

²⁴⁸ V. BŮŽEK, *Nižší šlechta*, s. 12.

tvrzení příliš uplatnit nejde, neboť tato skupina mohla být značně početnější, než zaznamenává tabulka.

Méně problematický je závěr, že zemský sněm v roce 1617 v hojném počtu navštívila šlechta s drobným až středním majetkem (21-300 osedlých). Jednalo se o takovou úroveň majetnosti, která za příznivých podmínek už mohla vést k držbě významnějšího politického úřadu.²⁴⁹ Takto movitá šlechta tvořila velkou část stavovské obce a zároveň bylo pro tyto mírně bohatší šlechtice menším problémem účast na sněmu finančně zvládnout.²⁵⁰

Ve výrazně vyšším počtu, než odpovídalo proporčnímu podílu uvnitř stavovské obce, se na sněm dostavili relátoři vlastníci majetek větší než 500 osedlých. Podle analýzy berních rejstříků z roku 1615 tvořily tyto osoby 3,3 % šlechty, která přiznala ke zdanění majetek.²⁵¹ Stejně majetní šlechtici tvořili ale 16,7 % z přítomných relátorů, což je značný nepoměr, který byl v podobné míře zaznamenán i v případě sněmu v roce 1616. Finanční možnosti takových šlechticů byly značné. Jak již bylo vyloženo výše, takto bohatí relátoři zároveň ve většině případů zastávali významnější politické úřady, jejichž držení mohlo mít vliv na sněmovní účast. Na sněmu byla sice početná skupina šlechty s drobným a středním majetkem, ovšem rozhodující politické pozice v Českém království ovládali většinou právě bohatí velmoži, kterých bylo na sněmu taktéž relativně vysoké procento.

5. 3 Náboženské vyznání relátorů

Analýza náboženského vyznání byla u relátorů sněmu v roce 1617 zjišťována obdobným způsobem jako u účastníků předchozího sněmu. Po kritickém zhodnocení bylo využito některých údajů z Ottova slovníku naučného a edice písemností o pobělohorských konfiskacích.²⁵² K identifikaci některých českobratrských šlechticů bylo využito edice kněžské korespondence.²⁵³ Pro určení konfese byla taktéž využitelná studie, která analyzovala studium české šlechty na německých univerzitách, které byly z velké části konfesijně vyhraněné.²⁵⁴ Vodítkem bylo i kritické zhodnocení dedikovaných knih, účasti

²⁴⁹ Jednou z příznivých podmínek mohlo být například katolické vyznání. Habsburští panovníci dávali v době vyostřující se konfesionalizace při obsazování úřadů přednost katolickým šlechticům, třebaže byli méně majetní než mnozí nekatolíci. K tomu blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 167. Tento trend lze do určité míry pozorovat i při nahlédnutí do závěrečné tabulky relátorů sněmu v roce 1617.

²⁵⁰ Pro srovnání majetnosti šlechty v jednotlivých kategoriích podle údajů z berních rejstříků z roku 1615 A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení*, s. 66.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² *Ottův slovník naučný I-XXVIII*; T. V. BÍLEK, *Dějiny I-II*.

²⁵³ J. JUST (ed.), „*Hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil.*“ *Kněžská korespondence*.

²⁵⁴ K. SCHWABIKOVÁ, *Česká šlechta*.

v povstání nebo pobělohorské kariéry.²⁵⁵ Stejně jako u relátorů v roce 1616 je v závěrečné tabulce při pochybnostech v otázce vyznání uveden otazník. U části šlechticů (19,4 %) se jejich náboženskou orientaci nepovedlo určit, neboť se nenacházeli v dostupných pramenech. Je však vysoce pravděpodobné, že drtivou většinu z nich tvořili stoupci nekatolických proudů.

Tabulka 9: Náboženské vyznání relátorů v roce 1617

Konfese	Páni	Páni (%)	Rytíři	Rytíři (%)	Celkem	%
Katolická	26	41,3%	21	46,7%	47	43,5%
Nekatolická (blíže neurčená)	9	14,3%	8	17,8%	17	15,7%
Nekatolická - luterská	11	17,5%	3	6,7%	14	13,0%
Nekatolická - českobratrská	7	11,1%	2	4,4%	9	8,3%
Neurčeno	10	15,9%	11	24,4%	21	19,4%

Ve shrnující tabulce jsou započítáni i relátoři, u nichž nepanuje v případě zjištěné náboženské orientace taková jistota. Z dostupných informací vyplývá, že na sněmu měli velmi silnou pozici katoličtí šlechtici, kteří tvořili pravděpodobně více než 40 % sněmujících. Velmi zarážející je zejména zjištěné vysoké procento katolíků z řad rytířského stavu.²⁵⁶ Z analýzy vyplynulo, že jednání se účastnilo 26 relátorů z řad katolického panstva. Dochovalo se však cenné dobové svědectví, které dovoluje posoudit pravdivost tohoto zjištěného údaje. Vilém Slavata z Chlumu ve svých pamětech vyčíslil počet katolických relátorů z panského stavu na 25.²⁵⁷ Bohužel není zmíněno, kteří relátoři to konkrétně byli, přesto je na základě toho možné říci, že ve výzkumu zjištěné číslo téměř odpovídá Slavatovu údaji. Zároveň je na základě toho možné poměrně přesně určit počet nekatolických relátorů z panského stavu. Podle Slavatova svědectví lze stanovit, že relátoři s nezjištěnou náboženskou orientací byli pravděpodobně ve většině případů nekatolíci. Katolíků tak mezi pány bylo podle Slavaty 39,7 % relátorů a nekatolíků 60,3 %. O příslušnících rytířského stavu se Vilém Slavata nezmiňuje, ovšem lze se také domnívat, že rytíři s nezjištěnou konfesní příslušností byli rovněž ve většině případů nekatolíky. Vzájemný procentní podíl katolických a nekatolických relátorů se tedy skutečně pohyboval poblíž hodnot 40 ku 60.

²⁵⁵ *Knihopis*; F. PALACKÝ, *Přehled*.

²⁵⁶ Zejména v případě méně významných rytířů bylo určení konfese značně složité. Proto i pravděpodobnost správného určení je bohužel nižší. Podíl katolíků z řad rytířstva tak může být mírně nadhodnocen.

²⁵⁷ J. JIREČEK (ed.) *Paměti II*, s. 303. „*Tehdáž při sněmě mezi těmi osobami stavu panského 25 osob katolických pod jednou...*“

Otázka náboženského vyznání měla na sněmu v roce 1617 zcela jistě mnohem větší význam než v předchozím roce. Ačkoliv katolické vyznání neznamenovalo automaticky bezvýhradnou podporu kandidatury Ferdinanda Štýrského, na velkou část katolíků se mohl arcikníže při jednání spoléhat.²⁵⁸ Naopak nekatolická stavovská opozice byla značně nejednotná a skutečných radikálů v ní byla pouze hrstka.²⁵⁹ Ačkoliv nekatolická šlechta byla početnější, nebyla tato převaha drtivá a podíl katolíků na sněmu byl mnohem vyšší, než jaký tvořilo katolické obyvatelstvo Čech.²⁶⁰ Projednávání nástupnictví Ferdinanda Štýrského, které znamenalo riziko zejména pro nekatolíky, nedokázalo na sněmovní jednání ve výraznějším počtu nekatolickou šlechtu přivést. O důvodech jako nezáměr, rezignace nebo malý politický rozhled lze zatím jen spekulovat.

5. 4 Kariéra relátorů

Také pro sněm v roce 1617 byla zkoumána kariéra jednotlivých relátorů na třech úrovních politického systému – dvorské, zemské a regionální. Při zjišťování bylo využito obdobných pramenů a literatury jako v případě sněmu v roce 1616.²⁶¹ Komplikací se stalo popsání kariér relátorů na regionální úrovni. Ve sněmovních usneseních nejsou jmenováni krajsí berníci, v roce 1617 nebyli jmenováni krajsí mustrheři a jmenování krajsí hejtmané jsou známí jen do jara roku 1617, nikoliv do doby, kdy sněm probíhal.²⁶² Aby bylo možné získat nějaký obrázek o uplatnění relátorů na regionální politické úrovni, byli zjišťováni alespoň ti relátoři, kteří zastávali pozici krajského hejtmana na přelomu let 1616 a 1617.

²⁵⁸ Ačkoliv například katolík Adam mladší z Valdštejna nakonec kandidaturu arciknížete Ferdinanda podpořil, před zahájením sněmu se na jeho adresu vyjadřoval poměrně kriticky. K tomu blíže J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 13.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 20-21.

²⁶⁰ J. KADLEC, *Přehled*, s. 59.

²⁶¹ Zejména F. PALACKÝ, *Přehled*; P. MAREŠ, *Přisedící*; TÝŽ, *Soupis*; P. BURDOVÁ, *Úřad*; F. ROUBÍK, *Královští hejtmané*. Pro určení dvorských úřadů v době konání sněmu bylo využito sněmovního usnesení, kde byla držba těchto úřadů uvedena. Seznam relátorů sněmu v roce 1617 se nachází v NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. H5-H8'.

²⁶² P. MAREŠ, *Obsazování*.

Tabulka 10: Kariéra relátorů v roce 1617

Úřad		Páni	Rytíři	Celkem
Dvorské úřady	Komorník	10		10
	Komorník arciknížete Maxmiliána	1		1
	Osobní šenk		1	1
Zemské úřady	Nejvyšší purkrabí	1		1
	Nejvyšší hofmistr	1		1
	Nejvyšší komorník	1		1
	Nejvyšší sudí zemský	1		1
	Nejvyšší kancléř	1		1
	Nejvyšší sudí dvorský	1		1
	Karlštejnský purkrabí za pány	1		1
	Nejvyšší písař		1	1
	Podkomoří		1	1
	Purkrabí Hradeckého kraje		1	1
	Královský hofmistr	1		1
	Královský maršálek	1		1
	Nejvyšší lovčí ?	1		1
	Prezident komorní	1		1
	Prezident nad apelacemi	1		1
	Hejtman německých lén	1		1
	Nejvyšší mincmistr	1		1
	Hejtman pražských měst	1	1	2
	Hejtman Pražského hradu		1	1
	Purkrabí Pražského hradu		1	1
Královský prokurátor		1	1	
Místokancléř		1	1	
Přisedící	Většího zemského soudu	16	7	23
	Komorního soudu	16	6	22
Regionální	Krajský hejtman	9	2	11

Ve výše uvedené tabulce jsou uvedeny úřady, které zastávali relátoři v době konání sněmu nebo alespoň v průběhu roku 1617. Z dvorských funkcí bylo v držení některých relátorů především reprezentativní místo osobního komorníka.²⁶³ V deseti případech se jednalo o hodnostáře dvora císaře Matyáše; Vilém starší Popel z Lobkovic působil jako komorník arciknížete Maxmiliána. Oldřich Beřkovský z Šebířova zastával v době konání sněmu funkci osobního šenka císaře Matyáše. Avšak po skončení sněmu a zvolení Ferdinanda Štýrského na český trůn bylo několik relátorů v průběhu let 1617 a 1618 přijato ke dvoru budoucího panovníka.²⁶⁴ Tyto osoby nejsou započítány do tabulky kariér výše, zachycuje je však závěrečná tabulka v příloze. V drtivé většině případů se jednalo

²⁶³ Ke dvorským úřadům blíže V. BŮŽEK, *Šlechta ze zemi Koruny české*; P. MAŤA, *Svět*, s. 364-439.

²⁶⁴ Údaje byly zjištěny z internetové databáze dostupné na stránce www.kaiserhof.geschichte.lmu.de/

o katolíky a lze uvažovat, že udělení dvorských hodností těmto šlechticům mohlo vyjadřovat symbolické poděkování za podporu na sněmovním jednání.

O poznání více různorodé bylo složení funkcí, které jednotliví relátoři zastávali na zemské úrovni. Na sněmu bylo přítomno deset nejvyšších zemských úředníků, tedy téměř kompletní sbor. Dále se sněmu zúčastnili držitelé dalších významných úřadů, často na pomezí zemské a panovnické moci, jako například královský hofmistr, královský maršálek, prezident české komory, prezident nad apelacemi, hejtman německých lén a nejvyšší mincmistr. V jistých případech ovšem tyto úřady zastávali někteří z nejvyšších úředníků.²⁶⁵ Na sněmu byli přítomní i držitelé dalších zemských úřadů, jako například dva hejtmány pražských měst, purkrabí Pražského hradu, královský prokurátor a další.²⁶⁶

Bohatě početně zastoupeny byly funkce přisedících soudů. Větší zemský soud měl mít při plném obsazení 25 přisedících.²⁶⁷ Na zemském sněmu bylo přítomno 23 přisedících, tedy téměř kompletní složení. Počet přisedících komorního soudu kolísal, ovšem 22 přítomných soudců bylo rovněž vysoké číslo.²⁶⁸ Na regionální úrovni v pozici krajských hejtmánů působilo na počátku roku 1617 jedenáct relátorů, ve většině případů z řad panského stavu. Kolik bylo mezi účastníky sněmu krajských hejtmánů, kteří úřad zastávali přímo v době konání sněmu, zůstalo z výše zmíněných důvodů nezjištěno.

Významnost sněmovního jednání v roce 1617 se projevila především ve vysokém počtu přítomných z řad nejvyšších zemských úředníků a přisedících soudů. Lze konstatovat, že sněmu se zúčastnila velká část politicky nejvlivnější šlechty, která jistě chtěla být přítomna při projednávání závažné otázky nástupnictví. Jednalo se jak o stoupence habsburské politiky, tak i o mnohé z pozdějších vůdců stavovského povstání. Zatímco ale nejvýznamnější úřady byly obsazeny převážně loajálními šlechtici, pozdější stavovští povstalci zastávali méně vlivné pozice, například úřady přisedících komorního soudu.

²⁶⁵ Například úřad komorního prezidenta zastával Vilém Slavata z Chlumu, jenž byl zároveň nejvyšším dvorským sudím. Místo královského maršálka zastával Jaroslav Bořita z Martinic, který byl zároveň karlístejnským purkrabím.

²⁶⁶ O kariéře v zemských úřadech a s odkazy na literaturu blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 328-363.

²⁶⁷ P. MAREŠ, *Přisedící*, s. 10-11; P. MAŤA, *Svět*, s. 334. O instituci většího zemského soudu pojednal M. STARÝ, *Přední klenot*.

²⁶⁸ Úřady přisedících většího zemského soudu a přisedících komorního soudu se personálně překrývaly jen výjimečně. V obou soudech zasedal nejvyšší hofmistr Adam mladší z Valdštejna. V průběhu roku 1617 funkce přisedících obou soudů zastávali ještě Kašpar Melichar ze Žerotína a Sezima z Vrtby. V jejich případě šlo zřejmě o povýšení do funkce přisedících většího zemského soudu, které se událo v průběhu roku 1617, možná přímo v reakci na sněmovní jednání.

5. 5 Kulturní aktivity relátorů

Obsahem této podkapitoly je zhodnocení literárního mecenátu a vlastní literární činnosti relátorů zemského sněmu v roce 1617. Objasnění těchto aspektů umožňuje podkrytí kulturního rozhledu jednotlivých sněmujících, zároveň bylo v některých případech i vodítkem při určování náboženského vyznání. Analýza literárního mecenátu probíhala na základě dedikací vydaných titulů, které eviduje Knihopis českých a slovenských tisků.²⁶⁹ Vlastní literární činnost byla analyzována pomocí Rukověti humanistického básnictví i Knihopisu.²⁷⁰ Analýza zkoumala všechny dedikované knihy i vlastní literární tvorbu do roku 1618.

Tabulka 11: Kulturní aktivity relátorů sněmu v roce 1617

Kategorie	Páni	Rytíři	Celkem	Celkem (%)
Mecenáš	12	6	18	16,7%
Příležitostný mecenáš	16	7	23	21,3%
Spisovatel	4		4	3,7%
Příležitostný spisovatel	6	2	8	7,4%

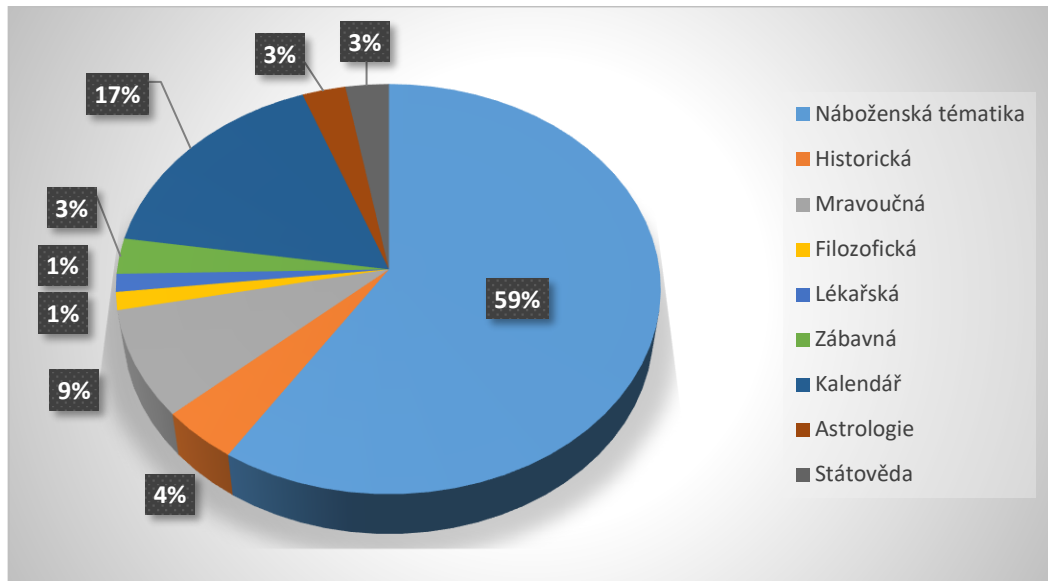
Ačkoliv v absolutních číslech se oproti roku 1616 počet mecenášů zvýšil, procentuální podíl vypočítaný ze všech relátorů se naopak snížil. Dvě a více knih bylo dedikováno osmnácti relátorům (16,7 %), vydání jednoho literárního díla podpořilo dalších 23 relátorů (21,3 %). Celkově se tak na literárním mecenátu podílelo 38 % relátorů. Ve větším počtu podporovali vydávání knih příslušníci panského stavu. Důvodem mohly být větší finanční možnosti vyšší šlechty, roli mohla hrát i větší společenská a politická angažovanost. Zástupci panského stavu byli také na sněmu zastoupeni hojněji než rytíři. Největšími literárními mecenáši mezi relátory byli Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, Štěpán Jiří ze Šternberka, Radslav starší Vchynský ze Vchynic, Vilém Slavata z Chlumu, Jaroslav Bořita z Martinic, Jan Rudolf Trčka z Lípy, Vilém mladší Popel z Lobkovic, Jáchym Ondřej Šlik, Václav Budovec z Budova a Kašpar Kaplíř ze Sulevic, kterým bylo dedikováno čtyři a více titulů. Velká část z těchto největších mecenášů patřila zároveň mezi nejbohatší českou šlechtu.²⁷¹

²⁶⁹ *Knihopis*. Využíváno bylo rovněž internetové databáze Knihopisu, která je dostupná na adrese www.knihopis.cz.

²⁷⁰ *Rukověť I-V*. Podrobněji je metoda a způsob zjišťování a vyhodnocování kulturních aktivit objasněn v obdobné kapitole o relátorech sněmu v roce 1616.

²⁷¹ Níže jsou uvedeni všichni relátoři, kterým bylo dedikováno nějaké literární dílo evidované v Knihopisu. Jeho označení je uvedeno v závorce za jménem šlechtice. Literárním mecenátem se zabývali Jaroslav Bořita z Martinic (K00264, K03157, K06859, K15681), Václav Budovec z Budova (K02217, K14742, K15513,

Graf 4: Druhy literárních děl dedikovaných relátorům sněmu roku 1617

V porovnání s předchozím sněmem se struktura relátorům dedikovaných literárních děl výrazně neproměnila, přestože počet zjištěných knih se zhruba zdvojnásobil. Zcela dominovala literatura s náboženskou tematikou.²⁷² Druhou nejpočetnější skupinou, stejně jako v předchozím roce, byly kalendáře.²⁷³ Třetí nejvíce zastoupenou skupinou byla

K16110), Diviš Černín z Chudenic (K02873, K04370), Vladislav z Donína (K00838), Ota z Donína (K00838), Prokop Dvořecký z Olbramovic (K02176, K03424), Abraham Gerštorf z Gerštorfu (K02753), Oldřich Gerštorf z Gerštorfu (K02176, K02753, K07170), Kryštof Harant z Polžic (K02903, K04736), Jindřich Horňatecký z Dobročovic (K07018), Ondřej Horňatecký z Dobročovic (K07018), Jan Burian Kaplíř ze Sulevic (K03161), Kašpar Kaplíř ze Sulevic (K01187, K01644, K03043, K04843, K06769, K07159, K16050), Jan Klenovský z Klenového (K19228), Jindřich Libštejnský z Kolovrat (K17061), Vilém starší Popel z Lobkovic (K01644, K02176, K06769), Vilém mladší Popel z Lobkovic (K02952, K02954, K15349, K17061), Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic (K02977, K02978, K03157, K03217, K04967, K05584, K05905), Bohuslav z Michalovic (K02176, K07138, K14151), Jan Kryštof Myška z Žlunic (K01226, K07025), Albrecht Pfeřkorn z Otopachu (K16101), Jan Kryštof Pruskovský z Pruskova (K06860), Václav Vilém z Roupova (K16110), Jan Sezima z Ústí (K02176), Vilém Slavata z Chlumu (K00264, K03157, K04736, K04937, K04973, K05915, K06853, K15684), Purkart Střela z Rokyc (K02666), Jáchym Ondřej Šlik (K01226, K01644, K02176, K03162, K06873, K16110, K16675), Jan Albín Šlik (K06873), Adam starší ze Šternberka (K04980, K06855, K15880a), Štěpán Jiří ze Šternberka (K01187, K02977, K02978, K03964, K06855, K07159), Petr ze Švamberka (K06878), Jan z Talmberka (K04367), Jiří z Talmberka (K02176), Jindřich Matyáš Thurn (K02176), Jan Rudolf Trčka z Lípy (K00089, K01226, K02169, K05633, K07159, K15713, K16685, K17599, K18181), Adam mladší z Valdštejna (K01187, K01709, K05836), Radslav starší Vchynský z Vchynic (K00247, K01646, K04349, K19126), Vilém Vchynský z Vchynic (K00247), Adam Vratislav z Mitrovic (K02974), Kašpar Melichar ze Žerotína (K07023), Ladislav Žejdlíc ze Šenfeldu (K06847).

²⁷² Jednalo se o nejrůznější kázání, postily, výklady víry apod. Jejich příklady jsou obdobné jako v kapitole o sněmu 1616. Poměrně velká část relátorů, kterým byly dedikovány knihy, navštívili už sněm v předchozím roce.

²⁷³ Například kalendář s označením K05905, jenž byl dedikován nejvyššímu kancléři Zdeňku Vojtěchovi Popelovi z Lobkovic.

literatura mravoučná, která se vztahovala k různým aspektům života.²⁷⁴ Ostatní žánry byly zastoupeny pouze ojediněle.²⁷⁵

Vlastní literární činnosti se věnovalo ve srovnání s literárním mecenátem znatelně méně relátorů a zpravidla se jednalo pouze o drobné příspěvky do sborníků. V tabulce výše je uvedeno, že sněmovní jednání navštívili čtyři spisovatelé. Za významnějšího spisovatele je možné pokládat pouze Václava Budovce z Budova.²⁷⁶ Tři ostatní – Václav Vilém z Lobkovic, Ota z Donína a Vladislav z Donína – jsou vedeni jako spisovatelé z důvodu sepsání dvou a více děl. Jednalo se však pouze o drobné příspěvky do sborníků.²⁷⁷ Stejně jako v předchozím roce se mezi relátory sněmu nacházeli dva významní předbělohorskí autoři cestopisů. Kromě Václava Vratislava z Mitrovic to byl ještě Kryštof Harant z Polžic.²⁷⁸

5. 6 Příbuzenské vztahy mezi relátory

Zjišťování příbuzenských vazeb mezi relátory bylo provedeno i pro sněmovní jednání v roce 1617. Jako hlavní zdroj informací posloužila rovněž především genealogická hesla v Ottově slovníku naučném.²⁷⁹ Okrajově bylo použito i jiné literatury.²⁸⁰ Takto pojatý výzkum ovšem nemá šanci popsat zdaleka všechny příbuzenské vztahy. Největším nedostatkem je nepostižení vazeb přes manželky, matky, sestry a dcery. Takových vztahů velmi pravděpodobně mezi relátory bylo více, než se povedlo zjistit. Identifikace příbuzenství po ženské linii je velmi náročná kvůli nedostatku spolehlivých genealogických informací. Situaci stěžuje i fakt, že sněmovní jednání v roce 1617 oproti předchozímu roku navštívil o něco větší počet šlechticů, o kterých je dnes známo velmi málo. V několika případech byl problémem vůbec určit, o kterého šlechtice se jedná. Definice příbuzenských vztahů v níže popsané tabulce odpovídají dnešním významům.²⁸¹

²⁷⁴ Tématem knih byl například půst, chování k dětem nebo panenství. K posledně jmenovanému se vztahovalo dílo s označením K06853.

²⁷⁵ U následujících žánrů je uvedeno pouze jedno z děl jako příklad – historická literatura (K03043), literatura s filozofickými prvky (K01187), literatura s lékařskou tematikou (K14742), zábavné publikace (K06847), astrologie (K02954), státovědná literatura (K04736).

²⁷⁶ *Rukověť V*, s. 213.

²⁷⁷ Tamtéž IV, s. 273-274; III, s. 205.

²⁷⁸ Cestopis Václava Vratislava z Mitrovic poprvé vyšel tiskem v roce 1777 a v Knihopisu českých a slovenských tisků je evidován pod označením K16669. Dílo se dočkalo dalších vydání v 19. i 20. století. Cestopis Kryštofa Haranta z Polžic byl dedikován císaři Rudolfovi II., vyšel již roku 1608 a v Knihopisu je evidován pod číslem K02903. I tento cestopis se dočkal dalších vydání.

²⁷⁹ *Ottův slovník naučný I-XXVIII*.

²⁸⁰ V. KLECANDA, *Přijímání; TÝŽ, Zakupování; M. STARÝ, Cizozemci; TÝŽ, Rod Pruskovských z Prusova a jeho příslušnost k české a moravské šlechtě v době předbělohorské*, Slezský sborník = Acta Silesiaca 113, 2015, č. 2, s. 231-270.

²⁸¹ K tomu blíže P. MAŤA, *Svět*, s. 573-581.

Příbuzenské vazby byly zkoumány pouze po rok 1618, pozdější spříznění například prostřednictvím sňatků tato práce nepopisuje.

Tabulka 12: Zjištěné příbuzenské vztahy mezi relátory sněmu roku 1617

Příbuzenský vztah	Počet
Bratr-bratr	19
Otec-syn	3
Otčím-nevlastní syn	1
Strýc-synovec	6
Bratranec-bratranec	12
Švagr-švagr	2
Tchán-zeť	1

Mnohem lépe zjistitelné byly vazby přes příslušníky mužského pohlaví – vazby mezi bratry, bratrance, otci a syny nebo strýci a jejich synovci. Nejpočetněji zastoupené na sněmu byly právě vazby bratr-bratr. Velkou měrou se na jejich počtu podílely zejména sourozenecké trojice z rodů Slavatů z Chlumu,²⁸² Libštejnských z Kolovrat²⁸³ a pánů z Roupova.²⁸⁴ Rod Vratislavů z Mitrovic byl na sněmu zastoupen hned sedmi příslušníky, mezi kterými bylo mnoho příbuzenských vazeb. Sourozenecké vztahy mezi nimi bylo možno nalézt tři.²⁸⁵ Dále byly na sněmu přítomné sourozenecké dvojice z rodu Šternberků,²⁸⁶ pánů z Vřesovic,²⁸⁷ pánů z Talmberka,²⁸⁸ purkrabích z Donína,²⁸⁹ Pruskovských z Pruskova,²⁹⁰ Gerštorfů z Gerštorfu²⁹¹ a Hornáteckých z Dobročovic.²⁹²

Vztah otec-syn byl na sněmu k vidění v případě Dvořeckých z Olbramovic,²⁹³ pánů z Talmberka²⁹⁴ a pánů ze Žerotína.²⁹⁵ V jednom případě se spíše náhodou podařilo nalézt vazbu otčím-nevlastní syn.²⁹⁶ V šesti případech byla objevena vazba strýc-synovec.

²⁸² Jednalo se o bratry Viléma, Michala a Jáchyma. K tomu *Ottův slovník naučný XXIII*, s. 341.

²⁸³ Bratři Jindřich, Zdeněk Lev a Heralt Václav. Tamtéž XIV, s. 600.

²⁸⁴ Poslední sourozeneckou trojici tvořili páni Adam Jiří, Jan Adam a Jan z Roupova. Blíže tamtéž XXI, s. 1033.

²⁸⁵ Jednalo se o bratry Viléma a Hetvíka, Kryštofa (na Březině) a Jana staršího a poslední dvojici bratrů z rodu Vratislavů z Mitrovic tvořili Adam starší a Václav. K tomu tamtéž XXVI, s. 1002-1006.

²⁸⁶ Sourozenci byli Adam starší ze Šternberka a Štěpán Jiří ze Šternberka. Tamtéž XXIV, s. 782-783.

²⁸⁷ Bratři Vilém a Volf Ilburk. Blíže tamtéž XXVI, s. 1024.

²⁸⁸ Jan starší a Jiří z Talmberka. Tamtéž XXV, s. 58.

²⁸⁹ Bratři Ota a Vladislav. Tamtéž VII, s. 835.

²⁹⁰ Oldřich Desiderius a Jan Kryštof. K nim blíže M. STARÝ, *Rod*.

²⁹¹ Jednalo se o sourozence Oldřicha a Abrahama. K tomu *Ottův slovník naučný X*, s. 83.

²⁹² Bratři Ondřej a Jindřich Hornátečtí z Dobročovic. Tamtéž XI, s. 589.

²⁹³ Václav Štěpán Dvořecký byl synem Prokopa Dvořeckého. Tamtéž VIII, s. 271.

²⁹⁴ Fridrich z Talmberka byl synem Jiřího z Talmberka. Tamtéž XXV, s. 58.

²⁹⁵ Jan Lorenc ze Žerotína byl synem Kašpara Melichara ze Žerotína. Tamtéž XXVII, s. 819.

²⁹⁶ Oldřich Desiderius Pruskovský z Pruskova si vzal za manželku vdovu Johanu ze Sulevic, která byla matkou Adama Tobiáše Hrzána z Harasova. K tomu M. STARÝ, *Rod*.

Jednalo se o vztahy uvnitř rodů Vchynských z Vchynic,²⁹⁷ pánů z Talmberka,²⁹⁸ pánů z Lobkovic²⁹⁹ a pánů z Roupova.³⁰⁰ Početné byly bratranecké vztahy. Například se vyskytovaly mezi relátory z rodů Vratislavů z Mitrovic,³⁰¹ Slavatů z Chlumu,³⁰² Libštejnských z Kolovrat,³⁰³ Berků z Dubé³⁰⁴ a pánů z Lobkovic.³⁰⁵

Kromě vztahu otčima s nevlastním synem se povedlo vazby přes ženy odhalit pouze v dalších třech případech. Švagři byli Sezima z Vrtby a Bohuslav z Michalovic, neboť druhý jmenovaný měl za manželku sestru Sezimy z Vrtby.³⁰⁶ Ve stejném vztahu vůči sobě byli Václav Berka z Dubé a Zdeněk Lev Libštejnský z Kolovrat.³⁰⁷ Posledním nalezeným byl vztah tchán-zeť. Adam starší ze Šternberka byl tchánem Jaroslava Bořity z Martinic, jenž se oženil s jeho dcerou.³⁰⁸ Uvedených vztahů přes příslušnice ženského pohlaví bylo s velkou pravděpodobností větší množství, přesto se však podařilo odhalit řadu zajímavých příbuzenských vazeb.

5. 7 Shrnutí

Jednání zemského sněmu v roce 1617 mělo velký politický význam, neboť se na něm projednávala otázka nástupnictví po stárnoucím a nemocném císaři Matyášovi. Přívržencům katolicismu a prohabsburské orientace se podařilo bez problémů prosadit přijetí arciknížete Ferdinanda Štýrského. Naopak nekatolická opozice nedokázala rázněji vystoupit a domohla se pouze potvrzení Majestátu na náboženskou svobodu.³⁰⁹ O důležitosti sněmovního jednání nejlépe svědčí, že účast byla pro počátek 17. století druhá nejvyšší. V závěrečném soupisu relátorů je vyjmenováno 63 osob stavu panského a 45 ze stavu rytířského.³¹⁰ Pro obecně majetnější příslušníky panského stavu bylo

²⁹⁷ Radslav starší ze Vchynic byl strýcem Viléma ze Vchynic. Po Radslavově smrti zdědil právě Vilém velkou část jeho obrovského majetku. K tomu *Ottův slovník naučný XIV*, s. 241.

²⁹⁸ Jan starší z Talmberka byl strýcem Fridricha z Talmberka. Tamtéž XXV, s. 58.

²⁹⁹ Matouš Děpolt z Lobkovic byl strýcem Václava Viléma z Lobkovic, Tamtéž XVI, s. 224.

³⁰⁰ Kryštof Karel z Roupova byl strýcem tří bratrů z Roupova. Tamtéž XXI, s. 1033-1034.

³⁰¹ Bratři Kryštof (na Březině) a Jan starší byli zároveň bratrancei sourozenců Adama staršího a Václava. Tamtéž XXVI, s. 1002-1006.

³⁰² Diviš Lacmbok Slavata z Chlumu byl bratrancem tří sourozenců z rodu Slavatů. Tamtéž XXIII, s. 341.

³⁰³ Jaroslav Libštejnský z Kolovrat byl bratrancem tří bratrů ze stejného rodu. Tamtéž XIV, s. 600-601.

³⁰⁴ Ve vztahu bratrancec-bratranec byli i Václav Berka z Dubé a Bohuchval Berka z Dubé. Tamtéž III, s. 816-817.

³⁰⁵ Bratrancei byli i Vilém starší Popel z Lobkovic a Matouš Děpolt z Lobkovic. Tamtéž XVI, s. 223-224.

³⁰⁶ Tamtéž XXVI, s. 1058.

³⁰⁷ Zdeněk Lev měl za manželku Alenu Elišku rozenou z Dubé, která byla sestrou Václava Berky z Dubé. Tamtéž XIV, s. 600.

³⁰⁸ Tamtéž, XVI, s. 919.

³⁰⁹ K průběhu sněmu blíže J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*.

³¹⁰ NA Praha, Desky zemské stavovské 5, fol. G23-H8'.

snadnější finančně zvládnout nákladný pobyt v Praze. Zároveň měli páni v porovnání s rytíři větší zastoupení v nejdůležitějších zemských úřadech a pravděpodobně i větší politický rozhled. Početnější zastoupení vyšší šlechty na jednáních zemských sněmů bylo pro počátek 17. století běžné.

Analýzu krajské příslušnosti značně ztěžuje vysoké procento relátorů (14,8 %), u nichž tento aspekt zůstal nezjištěn. Tito šlechtici chyběli v berních rejstřících a nepodařilo se u nich ani dohledat působení například v úřadu krajského hejtmána, podle kterého by se dala krajská příslušnost rovněž určit. Mezi relátory, u nichž se tuto charakteristiku objasnit povedlo, bylo nejpočetnější zastoupení z krajů Litoměřického, Boleslavského, Bechyňského a Plzeňského. V případě prvních dvou regionů se na tom podíleli zejména příslušníci panského stavu, u druhých dvou zase výrazněji převažovali rytíři. Na krajské zastoupení měla velký vliv především početnost šlechty v jednotlivých krajích. Jistě to byly i jiné okolnosti, neboť z některých oblastí s vysokým počtem urozených osob přiznávajících majetek se dostavilo naopak minimum šlechty (například Hradecký kraj). Vliv vzdálenosti sídla od Prahy na sněmovní účast se spíše neprokázal, neboť šlechta z krajů poblíž Prahy podle zjištěných údajů příliš zastoupena nebyla. Tento závěr by mohlo pozměnit objasnění krajské příslušnosti u těch relátorů, kde se to nepodařilo.

Rovněž majetnost se zůstala nezjištěna u velké části relátorů (18,5 %) dohledat. Tito šlechtici buď žádný majetek nevladli, nedochovala se jejich daňová přiznání, nebo taková přiznání vůbec nepodávali. Objasnění majetnosti u těchto osob by vyžadovalo hlubší výzkum, je však pravděpodobné, že se jednalo spíše o méně majetnou šlechtu. Z tohoto důvodu nelze s jistotou konstatovat, že sněmovního jednání se účastnila pouze v malém počtu šlechta s nejdrobnějším majetkem, ačkoliv to zjištěné hodnoty ukazují. Největší zastoupení na sněmu měla šlechta s majetkem v rozmezí 21-300 osedlých, což ovšem nebylo vzhledem k početnosti této skupiny uvnitř stavovské obce velkým překvapením. Sněmu se také zúčastnila ve velkém počtu skupina nejbohatších velmožů předbělohorských Čech – Jan Rudolf Trčka z Lípy, Petr ze Švamberka, manželé velmi bohatých šlechticů jako například Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic nebo Vilém Slavata z Chlumu a další.

Náboženská skladba účastníků sněmu neodpovídala poměrům v předbělohorských Čechách. Stoupenci nekatolických směrů byli sice početnější, avšak jejich postavení nebylo zdaleka dominantní. Katolíků byl mezi relátory zhruba čtyřicetiprocentní podíl, navíc jimi byla obsazena velká část nejnvlivnějších úřadů, čímž měli možnost velmi silně

ovlivňovat průběh sněmu. Naopak nekatolickou šlechtu nedokázalo přimět projednávání důležité otázky nástupnictví na trůn k početnější účasti.

Co se týče kariér relátorů, největší část z nich zastávala funkce v zemské rovině politického systému. Sněmu se zúčastnilo deset z dvanácti nejvyšších zemských úředníků a téměř plně obsazené sbory přisedících většího zemského a komorního soudu, tedy většina politicky nejvlivnější šlechty. Kromě nich byli přítomni i držitelé dalších úřadů na zemské úrovni – například prezident nad apelacemi nebo nejvyšší mincmistr. Někteří relátoři byli v době konání sněmu i držiteli dvorských úřadů, konkrétně v deseti případech se jednalo o osobní komorníky císaře Matyáše, v jednom případě o osobního šenka. Vilém starší Popel z Lobkovic zastával místo osobního komorníka na dvoře arciknížete Maxmiliána. Mnozí měli zkušenost s dvorskou službou z dvora Rudolfa II. Zřejmě po skončení sněmu pak byli někteří katoličtí relátoři přijati ke dvoru Ferdinanda Štýrského. Bohužel značné nedostatky má výzkum činnosti na regionální úrovni. Zjištění krajští hejtmané mezi relátory zastávali svoje funkce pouze na počátku roku 1617, nikoliv již v době konání zemského sněmu.

Četnějšímu literárnímu mecenátu se věnovalo 16,7 % ze všech urozených účastníků sněmu. Tyto osoby pravděpodobně finančně podpořily vydání dvou a více tištěných českých knižních titulů, které jim následně autor nebo překladatel dedikoval. Analýza Knihopisu českých a slovenských tisků také odhalila mezi relátory 21,3 % příležitostných mecenášů, jimž bylo dedikováno jedno literární dílo. Centrum zájmu relátorů tvořila především podpora knih s náboženskou tematikou, které tvořily 59 % z dedikovaných knih. V podstatně menším měřítku podporovali relátoři i vydávání hospodářských kalendářů, knih mravoučných nebo historických. Vlastní literární tvorba účastníků sněmu, analyzovaná především na základě Rukověti humanistického básnictví, byla tvořena zejména drobnými příspěvky z dob studií. Za významnějšího literáta z řad přítomných šlechticů lze pokládat pouze Václava Budovce z Budova, případně dva předbělohorské autory cestopisů – Václava Vratislava z Mitrovic a Kryštofa Haranta z Polžic.

S nárůstem počtu sněmujících oproti roku 1616 se zvýšil i počet zjištěných příbuzenských vazeb. Popsat se podařilo zejména vztahy uvnitř jednotlivých šlechtických rodů, které se na sněmu nacházely ve větším počtu zástupců. Naopak vazby vzniklé díky sňatkům zůstaly pravděpodobně ve velkém počtu skryty kvůli nedostatku spolehlivých informací. Ze zjištěných příbuzenských vztahů byly nejčastějšími sourozenecké. Sněmovního jednání se účastnilo sedm bratrských dvojic a dokonce tři trojice. Některé

další příbuzenské vztahy, například mezi otci a syny, případně strýci a jejich synovci, byly zjištěny již v menším počtu. Téměř ojediněle byly zjištěny vazby vzniklé díky sňatku sester nebo dcer s některým jiným relátorem. Je však pravděpodobný jejich vyšší počet.

6. Závěr

Sněmovní jednání v letech 1616 a 1617 probíhala v době zostřených nábožensko-politických poměrů. Ačkoliv oba zemské sněmy od sebe dělilo pouze něco málo přes rok, závažnost projednávaných témat se značně odlišovala. Jednání v roce 1616 probíhalo pouze jediný den a předcházelo korunovaci císařovny Anny Tyrolské. Už ze samotné doby trvání lze odhadovat, že sněm nepřinesl žádné osudové utkání panovníka se stavovskou opozicí. Jan P. Kučera, který se ve své studii zabýval stavovskou opozicí především v letech 1611-1617, nevěnoval roku 1616 vůbec žádnou pozornost.³¹¹ Za více politicky závažnější považoval sněmy v předchozích dvou letech 1614 a 1615. Stejně tak zemský sněm v roce 1617 byl svým významem zcela na jiné úrovni, ačkoliv i v jeho případě šlo o přijetí a případnou korunovaci. Jednání o nástupnictví Ferdinanda Štýrského mělo z dnešního pohledu mnohonásobně větší politický význam. Ten cítili ale patrně i ti, kteří se sněmovního rokování účastnili.

Předložená práce se zabývala především skladbou účastníků zemských sněmů v letech 1616 a 1617. Pokusila se alespoň částečně přispět k objasnění otázek o postavení, vlivu, krajské příslušnosti, majetnosti a dalších charakteristikách šlechticů, kteří se těchto stavovských shromáždění těsně před rokem 1618 účastnili. Nejdůležitějším pramenem pro definování zkoumaného okruhu urozených osob byla sněmovní usnesení z daných let, která se nachází v Národním archivu v Praze. Soupisy relátorů měly obrovský význam nejen pro pouhé vyjmenování zúčastněných osob, ale i pro jejich přesnou identifikaci a částečně i pro zjištění jejich kariér. Na základě studia dalšího souboru pramenů a literatury se práce pokusila o strukturální analýzu účastníků sněmu. Jejím produktem není pouze předcházející text, ale i shrnující závěrečná tabulka v příloze, která může být pomůckou dalším badatelům.

Ačkoliv oba sněmy byly svým významem rozdílné a lišily se v mnoha dalších ohledech, co zůstalo v podstatě téměř totožné, byl poměr mezi vyšší a nižší šlechtou zastoupenou na jednáních. V obou případech převažovali příslušníci panského stavu, jejichž podíl tvořil necelých 60 % ze všech urozených relátorů. Tento poměr zůstal v podstatě zachován i přes skutečnost, že sněm v roce 1617 navštívil více než dvojnásobný počet šlechticů. Nakolik se personálně proměnily osoby zasedající na obou sněmech, lze nahlížet ze dvou pohledů. Z toho prvního je patrné, že z účastníků sněmu v roce 1616 se jich 34 (bezmála 70 %) zúčastnilo i sněmu v následujícím roce. Z tohoto

³¹¹ J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*.

pohledu k velké personální obměně nedošlo. Účastníky obou sněmů lze označit za velmi politicky angažované, zejména na zemské úrovni. Na druhou stranu však k těmto 34 osobám se v následujícím roce připojilo 74 jiných. Z tohoto zjištění lze odvodit, že velký význam přikládali zemskému sněmu v roce 1617 už současníci a nejedná se pouze o historický konstrukt vzniklý až na základě zkušenosti se stavovským povstáním.³¹² Jinou věcí ovšem je, do jaké míry si byli předbělohorskí stavové vědomi možných dopadů sněmovního jednání.

Při porovnání krajské příslušnosti relátorů na obou sněmovních jednáních lze podobně jako v případě stavovské příslušnosti najít řadu podobností. Pokud v roce 1616 byla u relátorů zjištěna nejčastěji krajská příslušnost k Boleslavskému, Bechyňskému a Litoměřickému kraji, v následujícím roce tomu bylo s drobnými změnami v pořadí stejně. Podobně lze v případě obou sněmů sledovat, že o jednání nejevila příliš zájem šlechta z východočeských krajů. Zejména kvůli příkladu Hradeckého kraje nelze bez výhrad vyslovit závěr, že na zastoupení šlechty v jednáních měla vliv převážně její početnost v daném regionu podle pravidla, že čím početnější šlechta v kraji, tím větší zastoupení na zemském sněmu. Hradecký kraj patřil k největším a byla v něm i početná šlechta, ta ovšem o sněmovní jednání zřejmě nejevila zájem. V případě obou zkoumaných let rovněž nelze výrazněji pozorovat větší účast z krajů v okolí Prahy, ačkoliv právě početnější zastoupení z těchto oblastí by bylo vzhledem k blízkosti místa konání sněmu logické.

Proč tedy byla nejpočetněji zastoupena šlechta právě z výše uvedených krajů na obou sněmech? Pokud není prostým vysvětlením tohoto jevu pouhá shoda náhod, lze uvažovat kromě početnosti šlechty v daných regionech také o případných bližších kontaktech mezi relátory z těchto krajů. Je možné, že například přímé sousedství, osobní přátelství, příbuzenství, společné vyznání nebo jiné sdílené zájmy a cíle měly výrazný vliv na sněmovní účast. Není v možnostech této práce takovou hypotézu potvrdit, neboť by to vyžadovalo mnohem hlubší zhodnocení získaných poznatků a prozkoumání dalších typů pramenů. Tento závěr lze však chápat jako možnou inspiraci k budoucímu bádání. Problematickým faktem však zůstává, že v případě zemského sněmu v roce 1617 se na jednání dostavil větší podíl těch šlechticů, u nichž se nepodařilo zjistit mnoho informací, včetně krajské příslušnosti. Případné odhalení této charakteristiky i u těchto nevýrazných osob by mohlo proměnit i v této práci získané závěry.

³¹² Srov. J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 32-33.

Také srovnání majetkových poměrů velmi ztěžuje vysoký podíl osob na sněmu roku 1617, u nichž se tuto charakteristiku nepodařilo na základě berních rejstříků dohledat. Pravděpodobně se jednalo o málo majetnou skupinu šlechty, nelze to však tvrdit s určitostí. I tento nedostatek ve zjištěných poznacích ovšem podle názoru autora ilustruje vysokou míru důležitosti daného sněmovního jednání, když se ho zúčastnila i jinak nepříliš výrazná šlechta. Na základě analýzy odhalených majetkových poměrů se od sebe proporčně struktura relátorů obou sněmů výrazněji neodlišovala. V případě sněmu roku 1616 se mohou zdát poněkud větší procentní podíly relátorů s drobným a středním majetkem, ovšem s největší pravděpodobností se jedná o zkreslení způsobené vysokým počtem nezjištěných případů z jednání v následujícím roce. Nejsou-li bráni tito relátoři s neobjasněnou majetností v potaz, lze skutečně říci, že majetková skladba relátorů zůstala velmi podobná pro oba sněmy. Například nejpočetněji zastoupeni byli šlechtici s majetkem v rozmezí 21-300 osedlých, kteří v případě obou sněmů tvořili okolo 55 % relátorů. Ze zjištěných údajů také vyplývá, že podíly relátorů s nejnižším majetkem (do 10 osedlých) i těch s nejvyšším majetkem (nad 1200 osedlých) dosahovaly na obou sněmech velmi podobných hodnot. Ačkoliv se počet relátorů v roce 1617 oproti předchozímu roku zdvojnásobil, žádná majetková kategorie šlechty (s výjimkou urozenců s nezjištěnou majetností) tím nezískala proporčně výraznější zastoupení. Přestože se bohatí předbělohorští velmoži sněmovních rokování účastnili poměrně hojně, nejednalo se pouze o místo pro nejmajetnější šlechtu. Šlechtici s drobným a středním majetkem byli mnohem početnější, ačkoliv ve velké části případů méně vlivní.

Otázka po náboženské struktuře relátorů vyvolává v kontextu tehdejších událostí zřejmě nejvíce zájmu. Tato práce konfesijní příslušnost zjišťovala několika způsoby a přirozeně nelze vyloučit možné chyby. Přesto díky vzácnému svědectví Viléma Slavaty z Chlumu pro rok 1617 lze alespoň částečně ověřit zjištěné podíly mezi katolíky a nekatolíky. Ze srovnání analýz obou sněmů vyplývá zajímavý fakt. Poměr katolíků (asi 40 %) vůči nekatolíkům (asi 60 %) zůstal takřka totožný i přesto, že se na sněm v roce 1617 dostavilo oněch 74 jiných šlechticů. Počty katolíků i nekatolíků tím pádem vzrostly úměrně, ačkoliv nekatolичtí šlechtici tvořili mnohem výraznější část stavovské obce. Interpretovat takový výsledek bez srovnání s dalšími prameny znamená pohybovat se v rovině spekulací. Přesto se lze ptát, zda se vlivní katolíci v zákulisních jednáních roku 1617 kromě přesvědčování nevlivnějších zemských hodnostářů nesoustředili taktéž na posílení vlastní pozice podporou méně významných katolických šlechticů v účasti na

jednání.³¹³ Jedná se pouze o možné vysvětlení, které není nijak podloženo například rozborem korespondence. Ovšem takto početně silného postavení katolické menšiny pravděpodobně nebylo jednoduché dosáhnout a jen těžko ho lze považovat za náhodné. Katolická a prohabsburská strana jednání o nástupnictví rozhodně nepodcenila. Jak poukazuje Jan P. Kučera, mnozí z katolických relátorů byli po sněmovním rokování finančně odměněni.³¹⁴ Některým dalším byl ale také v letech 1617 a 1618 zřejmě jako výraz vděku udělen úřad osobních komorníků budoucího panovníka.³¹⁵ Zjištěná zdánlivě velká početnost katolických stavů, která byla ještě umocněna jejich silným zastoupením v nejnvlivnějších úřadech, ovšem částečně přispívá k pochopení vcelku hladkého přijetí Ferdinanda Štýrského za krále.

Velkou část účastníků obou sněmů tvořili nejvyšší zemští úředníci a přisedící soudů. Poněkud vyšší byl jejich podíl v případě jednání v roce 1616, kde nebyla tak početná ona již tolikrát zmiňovaná méně výrazná šlechta. Přesto i v roce 1617, kdy se sněmu zúčastnil větší počet této politicky méně angažované šlechty, tvořili přisedící většího zemského a komorního soudu okolo 40 % všech relátorů. V roce 1616 to bylo dokonce okolo 55 %. Držení těchto úřadů mělo značný vliv na sněmovní účast daného jedince. Nejvyšší zemští úředníci a přisedící soudů tvořili jádro osob zasedajících na zemských sněmech. V tomto ohledu se nejedná o velké překvapení, udivující je spíše jejich poměrně velký počet. Držitelé těchto zemských úřadů byli rovněž v několika případech hodnostáři na císařském dvoře, ačkoliv se jednalo o spíše čestné úřady osobních komorníků. Zbytek relátorů obou sněmů tvořili již méně politicky angažovaní šlechtici. Někteří z nich v minulosti zastávali úřady na dvoře Rudolfa II. či pozice krajských hejtmanů, ovšem v době konání zkoumaných sněmů již zpravidla v politice nebo správě země nepůsobili. Větší počet takových šlechticů byl přítomný na sněmu v roce 1617. Informace o kariérách jednotlivých relátorů i před zkoumanými roky poskytuje závěrečná tabulka v příloze.

Část relátorů obou sněmů se zabývala literárním mecenátem, což bylo možné zjistit na základě Knihopisu českých a slovenských tisků. Šlechtici, kterým bylo dedikováno alespoň jedno tištěné dílo, tvořili větší podíl v případě sněmu roku 1616. Za tím stojí

³¹³ Srov. J. P. KUČERA, *Stavovská opozice*, s. 13.

³¹⁴ Tamtéž, s. 31-32.

³¹⁵ Na základě údajů z webové stránky www.kaiserhof.geschichte.lmu.de/ se to podařilo zjistit u Adama staršího ze Šternberka, Adama mladšího z Valdštejna, Viléma Slavaty z Chlumu, pravděpodobně nekatolíka Kašpara Melichara ze Žerotína, Sezimy z Vrtby, Fridricha z Talmberka, Viléma mladšího z Lobkovic, Václava Viléma z Lobkovic, Buriána Lva Berky z Dubé, Jáchyma Slavaty z Chlumu, Jana Kryštofa Pruskovského z Pruskova, Viléma Vratislava z Mitrovic, Petra z Libenthalu, Hertvíka Vratislava z Mitrovic a Viléma z Vřesovic.

pravděpodobně již zmíněný fakt, že rokování následujícího léta 1617 se zúčastnila ve větším počtu nevýrazná šlechta, u které se kromě ostatních nezjištěných charakteristik nepodařilo dohledat ani literární mecenát. Tyto osoby o něj buď nejevily zájem, nebo si jej nemohly dovolit. Možné ovšem je, že se o něm nedochovaly prameny. Struktura podporovaných děl byla v případě obou sněmů velmi podobná. Dominovala náboženská literatura, v menší míře byly relátorům dedikovány tištěné kalendáře, případně mravoučné knihy. Vydávání historických či lékařských děl podporovali účastníci sněmu pouze ojediněle. Ze získaných výsledků lze usoudit, že náboženství hrálo v očích tehdejších účastníků stěžejní roli. Velmi zajímavě působí zjištění, že z 22 relátorů sněmu v roce 1616, kterým bylo dedikováno alespoň jedno tištěné dílo, se jich 20 (91 %) zúčastnilo i sněmu v následujícím roce. Literární mecenát a politická angažovanost mohly tedy mít mnoho společného. Vlastní literární činností se podle zjištěných údajů zabývalo mnohem méně relátorů a šlo vesměs o drobnější příspěvky do sborníků. V roce 1616 tvořili literárně činní sněmující, podobně jako mecenáši, a něco větší podíl než v následujícím roce. V případě obou sněmů lze za nejvýznamnějšího literáta označit Václava Budovce z Budova, stejně tak oba sněmy navštívili dva významní předbělohorští autoři cestopisů.³¹⁶ Kulturní aktivity relátorů obou sněmů byly velmi podobné. Největším rozdílem bylo pouze to, že v roce 1617 se jimi zabýval menší podíl sněmujících.

Příbuzenské vztahy byly zjištěny mezi relátory obou sněmů. Jejich počet vzrostl společně s větším počtem účastníků sněmu v roce 1617. V největším množství se povedlo odhalit sourozenecké vztahy. Mezi sněmy ale není v tomto ohledu příliš velká kontinuita. Obou jednání se účastnila pouze dvojice bratrů z rodu Vratislavů z Mitrovic a trojice z rodu Libštejnských z Kolovrat, ostatní sourozenecké vazby byly záležitostí pouze jednoho stavovského shromáždění. Na sněmovních jednáních byly rovněž početné vztahy mezi bratranci, v případě sněmu v roce 1617 také mezi strýci a jejich synovci. Analýza sice mnohé příbuzenské vazby odhalila, ovšem velký počet jich pravděpodobně zůstal skryt kvůli nedostatku genealogických dat o ženách, sestřích a dcerách relátorů. Nelze tedy stanovit, do jaké míry mezi sebou byli jednotliví účastníci sněmu skutečně příbuzensky propojeni. Otázka, zda byly zemské sněmy důležitým místem setkání příbuzných a přátel, zůstává do značné míry pro budoucí výzkum otevřena. Přesto zejména poměrně vysoký počet sourozeneckých vztahů mezi relátory ukazuje, že tomu

³¹⁶ Ačkoliv se jednalo o celkem tři osoby – Adama Vratislava z Mitrovic, Fridricha z Donína a Kryštofa Haranta z Polžic.

tak být mohlo. Podobné politické cíle lze mezi blízkými příbuznými předpokládat, prokázat by je musel ale až případný další výzkum.

Autor textu věří, že ačkoliv má předkládaná práce řadu nedostatků a v mnoha ohledech by si zasloužila jít více do hloubky, přesto přináší některé zajímavé informace a obohacuje naše znalosti o sněmovních jednáních před rokem 1618. Především kapitoly o relátorech přinášejí poznatky, které by mohli využít další badatelé. V mnoha případech by bylo třeba zjištěné výsledky ještě upřesnit, pokusit se vypátrat i údaje, které se v rámci této práce dohledat nepodařilo. Zejména otázky krajské příslušnosti a majetnosti by zasluhovaly doplnit údaji z jiných pramenů. Jako určitá výzva do budoucna se jeví detailní analýza vztahů mezi jednotlivými relátory, které mohli udržovat prostřednictvím korespondence. Proměnu struktury by zase bylo možné postřehnout nejlépe porovnáním s některými sněmovními jednáními například z poloviny 16. století.

Nejdůležitější otázku kladenou v úvodu práce nelze odpovědět zcela jednoznačně. Z pouhého porovnání převažujících podílů by vyplynulo, že rozhodující část relátorů tvořili šlechtici s drobným, středním nebo možná dokonce žádným majetkem. Dalším faktem je, že v roce 1617 tvořili větší část účastníků sněmu jedinci bez významnějšího úřadu. Mohlo by se také zdát, že pokud mezi relátory sněmů bylo 60 % nekatolíků, měli poměrně dobrou šanci čelit katolickému tlaku. Největší váhu při hájení zájmů českých stavů však mělo především slovo nejvyšších zemských úředníků a přísedících většího zemského soudu. Jmenované úřady ale zastávali především katolíci či případně loajální protestanté. Tyto pozice byly rovněž lépe přístupné šlechticům s větším majetkem. Pokud tedy někdo hájil zájmy českých stavů, byly to především tyto osoby. Naopak většině vůdců pozdější stavovské rebelie byl přístup do vrcholných politických úřadů uzavřen a početnější skupinu budoucích povstalců lze vysledovat až mezi přísedícími komorního soudu. Obhajoba stavovských svobod a především Majestátu císaře Rudolfa II. tedy byla na bedrech zvláště těch, kteří velký zájem o jejich dodržování neměli.

7. Seznam použitých pramenů a literatury

7. 1 Archivní prameny

Národní archiv (dále NA) Praha, Desky zemské stavovské 3; 5.

7. 2 Vydané Prameny

GRUND, Antonín (ed.), *Cestopis Bedřicha z Donína*, Praha 1940.

HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava (ed.), *Der Hof Kaiser Rudolfs II. Eine Edition der Hofstaatsverzeichnisse 1576-1612*, Praha 2002.

JANÁČEK, Josef – MIKULEC, Jiří (edd.), *Paměti. Mikuláš Dačický z Heslova (s úvodem Josefa Janáčka)*, Praha 1996.

JIREČEK, Josef (ed.), *Paměti nejvyššího kancléře království českého Viléma hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberka... od léta 1608 do 1619 II*, Praha 1868.

JIREČEK, Josef – JIREČEK, Hermegild (edd.) *Zřízení zemská Království českého XVI. věku*, Praha 1882.

JUST, Jiří (ed.), „*Hned jsem k Vám dnes naschválí poslika svého vypravil.*“ *Kněžská korespondence Jednoty bratrské z českých diecézí z let 1610-1618*, Praha 2011 (= Archiv Matouše Konečného I/1).

KAMENÍČEK, František, *Zemské sněmy a sjezdy moravské I-III*, Brno 1900-1905.

Knihopis českých a slovenských tisků II/1-8, Praha 1939-1965.

KOLDINSKÁ, Marie – MAŤA, Petr (edd.), *Deník rudolfínského dvořana. Adam mladší z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

KREUZ, Petr – MARTINOVSKÝ, Ivan (edd.), *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*, Praha 2007.

MARAT, František, *Soupis poplatnictva 14 krajů v Království českém z roku 1603*, Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná 1898, Praha 1899, s. 1-130.

PEŠÁK, Václav, *Berní rejstříky z roku 1544 a 1620*, Praha 1953.

Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě od konce 15. do začátku 17. století I-V, Praha 1966-1982.

SEDLÁČEK, August, *Rozvržení sbírek a berní roku 1615 dle uzavření sněmu generálního nejvyššími berníky učiněné*, Abhandlungen der Kgl. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaft vom Jahre 1869, VI. Folge, III. Band, Praha 1870.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu I-XI, XV, Praha 1877-1928, 1955.

TIEFTRUNK, Karel (ed.), *Pavla Skály ze Zhoře Historie česká od r. 1602 do r. 1623 I-V*, Praha 1865-1870.

7. 3 Literatura

BÍLEK, Tomáš V., *Dějiny konfiskací v Čechách po roce 1618 I-II*, Praha 1892-1893.

BURDOVÁ, Pavla, *Úřad desk zemských*, Sborník archivních prací 36, 1986, s. 273-379.

BŮŽEK, Václav, *Anna Tyrolská – manželka Matyáše*, in: Václav Bůžek – Rostislav Smíšek (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii (1526-1740)*, Praha 2017, s. 248-249.

BŮŽEK, Václav, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006 (= Monographia historica 7).

BŮŽEK, Václav, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.

BŮŽEK, Václav, *Šlechta v předbělohorských Čechách*, in: Tomáš Knoz – Jan Dvořák (edd.), *Šlechta v proměnách věků*, Brno 2011, s. 95-121.

BŮŽEK, Václav, *Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století*, in: Václav Bůžek – Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003 (= Opera historica 10), s. 153-189.

BŮŽEK, Václav, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.

BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.

BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel (edd.), *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999 (=Opera historica 7).

BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii (1526-1740)*, Praha 2017.

ČECHURA, Jaroslav – ČERNÁ, Alena M., *Stavy kontra Popel z Lobkovic – letní spor roku 1609*, Časopis národního muzea. Řada historická 176, 2007, č. 3-4, s. 194-216.

EVANS, Robert John Weston, *Vznik Habsburské monarchie 1550-1700*, Praha 2003.

HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava, *Počátky apelačního soudu v Čechách a jeho personální obsazení 1548-1627*, *Paginae historiae* 13, 2005, s. 5-30.

HENGERER, Mark, *Dvůr Ferdinanda II. a Ferdinanda III.*, in: Václav Bůžek – Rostislav Smíšek (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii (1526-1740)*, Praha 2017 s. 494.

HILMERA, Jiří, „*Phasma Dionysiacum*“ a další divadelní představení v Praze roku 1617, *Folia historica bohemica* 17, 1994, s. 133-140.

HNÍDEK, František, *Sněm český za Ferdinanda I.*, Praha 1905.

HREJSA, Ferdinand, *Česká konfese, její vznik, podstata a dějiny*, Praha 1912.

HRUBÝ, František, *Luterství a novoutravismus v českých zemích v 16. a 17. století*, *Český časopis historický* 45, 1939, s. 31-44.

HRUBÝ, František, *Moravská šlechta r. 1619, její jmění a náboženské vyznání*, *Časopis matice moravské* 46, 1922, s. 107–169.

JANÁČEK, Josef, *České dějiny. Doba předbělohorská 1526-1547 I/1-2*, Praha 1971-1984.

JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.

JUST, Jiří, *9. 7. 1609 – Rudolfův Majestát. Světla a stíny náboženské svobody*, Praha 2009.

JUST, Jiří – NEŠPOR, Zdeněk – MATĚJKA, Ondřej, *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Praha 2009.

KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin II*, Praha 1991.

KAPRAS, Jan, *Právní dějiny země Koruny české II/1*, Praha 1913.

KLECANDA, Vladimír, *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku*, Časopis Archivní školy 6, 1928, s. 1-125.

KLECANDA, Vladimír, *Zakupování cizozemců v Čechách bez práva obyvatelského. Příspěvek k dějinám inkolátu před Obnoveným zřízením zemským*, Časopis Archivní školy 3, 1926, s. 64-119.

KLIČKOVÁ, Barbora, *Korunovace císařovny Anny Tyrolské českou královnou v roce 1616*, Praha 2016 (= Bakalářská práce).

KOLDINSKÁ Šedivá, Marie – CERMAN, Ivo a kol., *Základní problémy studia raného novověku*, Praha 2013.

KUČERA, Jan P., *Stavovská opozice v Čechách a volba Ferdinanda Štýrského českým králem*, Studia Comeniana et historica 14, 1984, s. 5-42.

LEDVINKA, Václav, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách. Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560-1596*, Praha 1985.

MACEK, Josef, *Jagellonský věk v českých zemích I-IV*, Praha 1992-1999.

MAREK, Pavel, *Oňateho smlouva*, in: Václav Bůžek – Rostislav Smíšek (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii (1526-1740)*, Praha 2017, s. 394-395.

MAREK, Pavel, *Phasma Dionysiacum Pragense*, in: Václav Bůžek – Rostislav Smíšek (edd.), *Habsburkové. Země Koruny české ve středoevropské monarchii (1526-1740)*, Praha 2017 s. 391-392.

MAREŠ, Petr, *Krajské mustrunky a krajští mustrheři v organizaci vojenské správy předbělohorských Čech (1565-1618)*, Paginae historiae 21, 2013, s. 291-314.

MAREŠ, Petr, *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564 – 1616/1617*, Praha 2009.

MAREŠ, Petr, *Přisedící většího zemského soudu Českého království (1542-1620) na habsburských dvorech a dvoře Fridricha Falckého*, *Paginae historiae* 18, 2010, s. 7-62.

MAREŠ, Petr, *Soupis přisedících komorního soudu Českého království v letech 1527-1620*, Praha 2013.

MAŤA, Petr, *Kde se v roce 1617 konalo představení Phasma Dionysiacum Pragense“?*, *Folia historica bohemica* 20, 2003, s. 125-130.

MAŤA, Petr, *Obranný spolek českých stavů z roku 1547. Poznámky k chronologii, právní terminologii a logice stavovského hnutí*, *Dějiny – teorie – kritika* 14, 2017, s. 78-138.

MAŤA, Petr, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004.

MÍKA, Alois, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, *Sborník historický* 15, 1967, s. 45-73.

NOVÁK, Jan Bedřich, *Rudolf II. a jeho pád*, Praha 1935.

ORZECOWSKI, Kazimierz, *Ewolucja form ślaskiego sejmu pod rządami Habsburgów w XVI wieku*, *Czasopismo prawno-historyczne* 25, 1973, č. 2, s. 89-118.

ORZECOWSKI, Kazimierz, *Sejm slaski XVI wieku. Organizacja i sposób działania*, *Czasopismo prawno-historyczne* 26, 1974, č. 1, s. 85-123.

Ottův slovník naučný I-XXVIII, Praha 1888-1909.

PALACKÝ, František, *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 321-417.

PÁNEK, Jaroslav, *K sněmovní politice Ferdinanda I. (Královův pokus o manipulaci českých stavů na generálním sněmu v roce 1557)*, Folia historica bohemia 2, 1980, s. 209-246.

PÁNEK, Jaroslav, „*Phasma Dionysiacum*“ a manýristické slavnosti na Pražském hradě roku 1617, Folia historica bohemia 17, 1994, s. 117-131.

PÁNEK, Jaroslav, *Politický systém předbělohorského českého státu*, Folia historica bohemia 11, 1987, s. 41-101.

PÁNEK, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.

PÁNEK, Jaroslav, *Sněmy české. Naděje a ztroskotání edice k dějinám raného novověku*, in: Alena Pazderová (ed.), 130 let zemského archivu. Sborník příspěvků z konference konané u příležitosti 130. výročí založení zemského archivu a 100. výročí úmrtí jeho zakladatele a 1. ředitele prof. A. Gindelyho, Praha 1993, s. 23-33.

PÁNEK, Jaroslav, *Stavovství v předbělohorské době*, Folia historica bohemia 6, 1984, s. 163-219.

PÁNEK, Jaroslav, *Zápas o charakter české stavovské opozice a sněm roku 1575*, Československý časopis historický 28, 1980, s. 863-887.

RIEGER, Bohuslav, *Zřízení krajské v Čechách I., Historický vývoj do r. 1740*, Praha 1889.

ROUBÍK, František, *Královští hejtmané v městech pražských v letech 1547 až 1785*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 7, 1933, s. 121-188.

ROUBÍK, František, *Královští rychtáři v pražských i jiných českých městech v letech 1547-1783*, Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy 6, 1930, s. 265-355.

SCHWABIKOVÁ, Kateřina, *Česká šlechta a univerzity německé jazykové oblasti v raném novověku. (Čeští páni a rytíři, imatrikulovaní v letech 1550-1620 na univerzitách*

nynějšího Německa, Rakouska a Švýcarska.), Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis 48, 2008, č. 1-2, s. 25-131.

STARÝ, Marek, *Cizozemci a spoluobytelé. Udělování českého obyvatelského práva (inkolátu) v době předbělohorské*, Praha 2018.

STARÝ, Marek, *Přední klenot zemský. Větší zemský soud Království českého v době rudolfínské*, Praha 2014.

STARÝ, Marek, *Rod Pruskových z Pruskova a jeho příslušnost k české a moravské šlechtě v době předbělohorské*, Slezský sborník = Acta Silesiaca 113, 2015, č. 2, s. 231-270.

STLOUKAL, Karel, *Česká kancelář dvorská 1599-1608. Pokus z moderní diplomatiky*, Praha 1931.

TIEFTRUNK, Karel, *Odpor českých stavů proti Ferdinandovi I. léta 1547*, Praha 1872.

VANĚČEK, Václav, *České sněmy za stavovské monarchie (od poloviny 15. stol. do počátku třicetileté války)*, in: Týž (ed.), *Česká národní rada, sněm českého lidu*, Praha 1970, s. 103-116.

VOJTÍŠEK, Václav, *Vývoj královské české kanceláře*, in: *Idea československého státu*, Praha 1936, s. 249-256.

VOREL, Petr (ed.), *Stavovský odboj roku 1547. První krize habsburské monarchie*, Pardubice 1999.

VOREL, Petr, *Velké dějiny země Koruny české VII. 1526-1618*, Praha-Litomyšl 2005.

VYBÍRAL, Zdeněk, *Bitva u Moháče. Krvavá porážka uherského a českého krále Ludvíka Jagellonského v boji s Osmany 29. srpna 1526*, Praha 2008.

VYBÍRAL, Zdeněk, *Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku*, České Budějovice 2005 (= Monographia historica 6).

WINKELBAUER, Thomas, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, Český časopis historický 98, 2000, s. 476-540.

8. Přílohové tabulky

1. Relátoři zemského sněmu v roce 1616 za panský stav
2. Relátoři zemského sněmu v roce 1616 za rytířský stav
3. Relátoři zemského sněmu v roce 1617 za panský stav
4. Relátoři zemského sněmu v roce 1617 za rytířský stav

Tabulka 1: Relátoři zemského sněmu v roce 1616 za panský stav

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady					Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisedic soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)			
ze Šternberka, Adam starší, na Bechyni	1. Píseňský (31,5 %), Litoměřický (21,9 %), Bechyňský (19,6 %), Slánský (18,1 %), Prácheňský (8,9 %)	D 11	Komorník (Ferdinand II.)	Nejvyšší berník (1588, 1590), Hejtmán Nového Města pražského (1581-1599), Sudi dvorský (1597-1599), Sudi zemský (1599-1603), Nejvyšší komorník (1602-1608), Nejvyšší purkrabí (1608-1619)	Větší zemský soud (1586-1618), Komorní soud (1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1597, 1598, 1610)	Hejtmán Litoměřického kraje (1600/01, 1603/04)	Katolická	Mecenáš	
z Vališejna, Adam mladší, na Hrádku nad Sázavou, Lovosicích, Hustošech a Židlochovicích	2. Koutřínský (77,9 %), Litoměřický (22,1 %)	C 8	Komorník (Rudolf II., Matyáš, Ferdinand II.), Nejvyšší štolba (Rudolf II.)	Nejvyšší berník (1605, 1611), Královský maršálek (1605-1607), Sudi zemský (1608-1611), Nejvyšší hořmistr (1611-1619)	Větší zemský soud (1598-1618), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Hejtmán Litoměřického kraje (1600/01, 1603/04)	Katolická	Mecenáš	
Sezima ze Sezimova Ústí, Jan, na Ústí	3. Litoměřický (100 %)	B 5		Nejvyšší berník (1604), Sudi dvorský (1610-1611), Nejvyšší komorník (1611-1617)	Větší zemský soud (1599-1617), Komorní soud (1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598)	Hejtmán Litoměřického kraje (1589/90, 1590/91, 1599/00, 1605/06)	Nekatolická	Občasný mecenáš	
z Thurru, Jindřich Matyáš, na Velíši	4. Hradecký (46,7 %), Podbrdský (33,3 %), Žatecký (20 %)	D 10		Purkrabí karlíštejnský (1611-1615/1619-1620), Sudi dvorský (1616-1618)	Větší zemský soud (1611-1618, 1619-1620)		Luterská	Občasný mecenáš	
ze Vchynic a Tetova, Radslav starší, na Doubrauské hoře a Teplících, Nové Bystřici, Rumburce a Hanšpachu	5. Litoměřický (98 %), Koutřínský (2 %)	D 11	Komorník (Matyáš)	Královský hořmistr (1611-1618)	Větší zemský soud (1604-1618), Komorní soud (1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594)	Krajský muštrher (1569/1570) a hejtmán Rakonického kraje (1567/68, 1569/70, 1571/72, 1573/74, 1575/76), hejtmán Litoměřického kraje (1597/98, 1597/98)	Luterská ?	Mecenáš	
z Lobkovic, Matouš Depolt, na Strakoncích	6. Prácheňský (100 %)	C 8	Stolník, Krajč (Rudolf II.)	(Velkopřevor Matějského řádu (1591-1621)?)	Větší zemský soud (1611-1618)	Krajský muštrher (1601, 1602, 1604, 1605/1, 1605/2, 1606, 1609/1610) a hejtmán Prácheňského kraje (1597/98, 1603/04, 1605/06)	Katolická		
purkrabí z Domína, Fridrich	7. Slánský	A 3 (f. 1603)			Větší zemský soud (1611-1616)	Krajský berník (1602) a hejtmán Slánského kraje (1600/01, 1603/04, 1608/09, 1611/12)	Katolická	Občasný spisovatel	
Bořta z Martinic, Jaroslav, na Smečně, Okoří, Malíkovických a Bílém Újezdci	8. Slánský (100 %)	B 7	Komorník (Rudolf II., Matyáš)	Královský maršálek (1609-1618), Purkrabí karlíštejnský (1616-1618)	Větší zemský soud (1606-1618), Komorní soud (1604, 1605)	Hejtmán Slánského kraje (1602/03, 1604/05, 1606/07)	Katolická	Mecenáš	
Berka z Dubé a z Lipého, Bohuchval, na Bělé, Loukovicí a Chyšech	9. Boleslavský (71 %), Žatecký (29 %)	C 9		Nejvyšší berník (1615), Nejvyšší purkrabí (1619-1620)	Větší zemský soud (1620), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617)	Hejtmán Boleslavského kraje (1600/01, 1608/09, 1613/14, 1615/16)	Českoobratná		
Libštejnský z Kolovrat, Heralt Václav, na Janovíčkách a Žišově	10. Časlavský (100 %)	A 3 (f. 1620)		Nejvyšší berník (1606, 1607)	Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Krajský muštrher (1609/1610), krajský berník (1602) a hejtmán Časlavského kraje (1603/04, 1609/10, 1612/13, 1615/16)	Katolická		

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady					Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisídící soudy (do 1620)	Regionální (do 1618)			
z Roupova, Václav Vilém, na Žitonicích a Trnovanech	11. Litoměřický (100 %)	B 5	Komorník (Matyáš)	Nejvyšší berník (1614), Nejvyšší kancléř (1619-1620)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Hejtmán Litoměřického kraje (1606/07, 1608/09, 1611/12)	Českoobratřská	Občasný mecenáš	
ze Švamberka, Petr, na Třeboni, Zvíkově a Ronšperce	12. Prácheňský (15,6 %), Píseňský (5,4 %)	D 11		Sudí dvorský (1619-1620)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1618)	Hejtmán Píseňského kraje (1605/06, 1607/08, 1611/12, 1615/16) a Bechvňského kraje (1616/17)	Luterská ?	Občasný mecenáš	
purkrabí z Donína, Jan	13. Boleslavský (100 %)	B 6			Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1619)		Nekatolická		
z Talmberka, Fridrich, na Jankovech	14. Bechvňský (100 %)	A 4	Komorník (Ferdinand II.)	President nad apeliacemi (1616-1619)	Komorní soud (1614, 1615, 1616)	Hejtmán Bechvňského kraje (1614/15)	Katolická	Občasný spisovatel	
Budovec z Budova, Václav, na Klášterě nad Jizerou a Kořňovicích	15. Boleslavský (100 %)	B 6		Nejvyšší berník (1599), President nad apeliacemi (1619-1620)	Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)		Českoobratřská	Spisovatel, mecenáš	
žádlík ze Šenféřidu, Ladislav, na Encovanech	16. Litoměřický (100 %)	B 5	Krajec, Jidloňoš, Stolník (Rudolf II.)		Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Hejtmán Litoměřického kraje (1615/16)		Občasný mecenáš	
Černín z Chudenic, Heřman, na Žlebicích	17. Čáslavský (100 %)	B 6	Vrchní stříbrný komorník, Komorník (Rudolf II.)	Hejtmán Starého Města pražského (1614-1625)	Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1618)		Katolická		
Štefa z Rokyc, Purkart, na Cerhenicích, Krucemburku a Štěpánově	18. Kouřimský (34,5 %), Chrudimský (12,9 %)	B 5			Komorní soud (1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Krajský musther (1609/10) a hejtmán Chrudimského kraje (1613/14, 1615/16)	Českoobratřská ?	Občasný mecenáš	
Lišeňský z Kolovrat, Jindřich, na Zličovicích	19. Prácheňský (100 %)	A 4	Komorník (Rudolf II., Matyáš)	Nejvyšší berník (1614), Hejtmán Nového Města pražského (1612-1614)	Věší zemský soud (1617-1618), Komorní soud (1604)	Hejtmán Prácheňského kraje (1607/08, 1609/10, 1612/13)	Katolická	Občasný mecenáš	
Šik z Pasounu a z Lokte, Jáchym Ondřej	20. Boleslavský (100 %)	B 7		Nejvyšší berník (1609-1610, 1611), Sudí zemský (1619-1620)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1611)	Hejtmán Boleslavského kraje (1612/13)	Luterská	Občasný spisovatel, mecenáš	
Berka z Dubé a z Lipého, Burián Lev	21. Chrudimský (100 %)	D 11	Komorník (Matyáš, Ferdinand II.)			Hejtmán Chrudimského kraje (1609/10)	Katolická		
Krakovský z Kolovrat, Maximilián	22. Rakovnický (83,8 %), Zatecký (26,2 %)	A 4				Krajský musther (1609/1610) a hejtmán Rakovnického kraje (1607/08, 1608/09, 1611/12, 1616/17)			
Lišeňský z Kolovrat, Zdeněk Lev	23. Boleslavský					Krajský musther (1609/1610) a hejtmán Boleslavského kraje (1610/11)	Katolická	Občasný spisovatel	
z Roupova, Adam Jiří	24. Čáslavský (77 %), Slánský (23 %)	B 5 (r. 1620)			Komorní soud (1619)		Nekatolická ?		
z Vartenberka, Jan	25.						Nekatolická ?		
Slaveta z Chlumu a Košumberka, Jáchym (starší)	26. Slánský (100 %)	A 1 (manželka)	Stolník (Rudolf II.), Komorník (Ferdinand II.)				Katolická ?		
ze Vchynic a Třova, Radslav mladší	27. Kouřimský (100 %)	A 3					Luterská ?	Spisovatel, občasný mecenáš	

Tabulka 2: Relátoři zemského sněmu v roce 1616 za rytířský stav

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisědící soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)		
z Klenového a z Janovic, Jan, na Žinkovech, Novém Hradě a Březině	1. Pízeňský (100 %)	B 6		Nejvyšší písař (1598-1618)	Větší zemský soud (1597-1618), Komorní soud (1596, 1597)	Hejtmán Pízeňského kraje (1588/89, 1596/97)	Katolická	Občasný mecenáš
Kapliř ze Sulevic, Kašpar, na Neustupové a Milíčtině	2. Bechynský (58 %), Kouřimský (42 %)	B 6 (manželka)		Purkrabí kraje Hradeckého (1615-1619), Nejvyšší písař (1619-1620)	Větší zemský soud (1612-1618, 1620), Komorní soud (1611)	Hejtmán Žateckého kraje (1607/08) a krajský berník Kouřimského kraje (1596)	Luterská	Mecenáš
Dvořečský z Olbramovic, Prokop, na Vršovických, Kystře a Bukové	3. Litoměřický (100 %)	B 5		Nejvyšší berník (1614), Nejvyšší podkomoří (1619-1620)	Větší zemský soud (1615-1618, 1620), Komorní soud (1611)		Luterská ?	Mecenáš
Černín z Chudenic, Diviš, na Nedrahovických	4. Vltavský (100 %)	A 3	Stolník (Rudolf II.)	Nejvyšší berník (1606, 1607, 1611), Hejtmán Menšího města pražského (1612-14), Hejtmán Pražského hradu (1614-1619), Královský hofmistr (1619-1620)	Větší zemský soud (1610-1618, 1620), Komorní soud (1604, 1605)	Hejtmán Vltavského kraje (1603/04, 1607/08, 1609/10)	Katolická	Mecenáš
Gerštorf z Gerštorfu a z Malšovic, Oldřich, na Velkém Osově a Skřipji	5. Podbrdský (100 %)	A 3		Královský prokurátor (1606-1615)	Větší zemský soud (1616-1618), Komorní soud (1610, 1611, 1614, 1615, 1616)		Nekatolická	Občasný spisovatel, mecenáš
Čejka z Olbramovic, Jan Adam	6. Pízeňský (100 %)	A 3		Nejvyšší berník (1614)	Komorního soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618, 1620)		Katolická	
Gerštorf z Gerštorfu a z Malšovic, Mikuláš	7. Boleslavský (100 %)	A 4					Nekatolická	Občasný mecenáš
Vratislav z Mitrovic, Kryštof, na Březině	8. Bechynský (100 %)	A 3		Hejtmán Menšího města pražského (1614-1625), Podkomoří králové (1618)	Komorní soud (1615, 1616, 1617, 1618)		Katolická	
Ota z Losu, Jindřich, na Komárově	9. Podbrdský (100 %)	A 3		Nejvyšší berník (1609-1610, 1611), Podkomoří králové (1619-1620), Purkrabí karlístejnský (1619-1620)	Větší zemský soud (1620), Komorní soud (1611, 1614, 1615)	Krajský berník (1598) a hejtmán Podbrdského kraje (1602/03)	Českokobratřská	
Kába z Rybnan, Zachariáš	10. Města Pražská ?			Mistosoudí (1602-1614), Purkrabí Pražského hradu (1614-1619)	Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1617, 1618)		Katolická	
Dvořečský z Olbramovic, Václav	11. Bechynský ?						Nekatolická ?	
Kapliř ze Sulevic, Pavel	12. Bechynský (100 %)	A 2					Nekatolická	
Pětipeský z Chvíš a Egberku, Václav Šťastný	13. Boleslavský (100 %)	B 5			Komorního soud (1620)	Hejtmán Boleslavského kraje (1611/12, 1616/17)	Českokobratřská	
Vratislav z Mitrovic, Václav starší	14. Podbrdský (100 %)	A 3				Hejtmán Podbrdského kraje (1615/16)	Katolická	Občasný spisovatel
Janišek z Újezda, Příbik	15. Pízeňský (100 %)	A 2		Menší písař (1616-19)			Katolická	
Vratislav z Mitrovic, Šťastný	16. Pízeňský (78,9 %), Prácheňský (21,1 %)	A 3						
Vratislav z Mitrovic, Adam (starší)	17. Pízeňský (15,8 %)	B 6					Katolická	Občasný mecenáš

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisědící soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)		
Mitrovský z Nemyšle, Jiří (mladší), na Záběhlicích	18.			Nejvyšší berník (1615)			Katolická	
Kapliř ze Sulevic, Albrecht	19. Slánský (100 %)	A 2	Stolník (Rudolf II.)				Luterská ?	
Kapliř ze Sulevic, Jan Burian	20. Litoměřický (100 %)	B 5	Stolník (Rudolf II.)				Nekatolická ?	Občasný mecenáš
Grisppek z Grispachu, Blažej	21. Slánský (59,7 %), Plzeňský (40,3 %)	B 6				Krajský berník Slánského kraje (1603)	Nekatolická	
Šofman z Hemmerlesu, Volf Kryštof	22.							

Tabulka 3: Relátoři zemského sněmu v roce 1617 za panský stav

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Regionální (do 1618)	Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisědící soudů (do 1620)				
ze Šterberka, Adam starší, na Bechyni	1. Píseňský (31,5 %), Litoměřický (21,9 %), Bechyňský (19,6 %), Slánský (18,1 %), Prácheňský (8,9 %)	D 11	Komorník (Ferdinand II.)	Nejvyšší berník (1588, 1590), Hejtmán Nového Města pražského (1581-1599), Sudi dvorský (1597-1599), Sudi zemský (1599-1603), Nejvyšší komorník (1602-1608), Nejvyšší purkrabí (1608-1619)	Věší zemský soud (1586-1618), Komorní soud (1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1597, 1598, 1610)	Hejtmán Litoměřického kraje (1600/01, 1603/04)	Katolická	Mecenáš	
z Valčejstina, Adam mladší, na Hrádku nad Sázavou, Lovosicích, Hustopečech a Ždílochovicích	2. Kouřimský (77,9 %), Litoměřický (22,1 %)	C 8	Komorník (Rudolf II., Matyáš, Ferdinand II.), Nejvyšší štolba (Rudolf II.)	Nejvyšší berník (1605, 1611), Královský maršálek (1605-1607), Sudi zemský (1608-1611), Nejvyšší hořmistr (1611-1619)	Věší zemský soud (1598-1618), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Hejtmán Litoměřického kraje (1600/01, 1603/04)	Katolická	Mecenáš	
Sezima ze Sezimova Ústí, Jan, na Ústí	3. Litoměřický (100 %)	B 5		Nejvyšší berník (1604), Sudi dvorský (1610-1611), Nejvyšší komorník (1611-1617)	Věší zemský soud (1599-1617), Komorní soud (1581, 1582, 1583, 1584, 1585, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598)	Hejtmán Litoměřického kraje (1589/90, 1590/91, 1599/00, 1605/06)	Nekatolická	Občasný mecenáš	
z Talmberka, Jiří, na Jankově a Nemyšli	4. Kouřimský (100 %)	B 5		Sudi zemský (1613-1617), Nejvyšší komorník (1618-1620 / 1620-1623)	Věší zemský soud (1609-1618, 1620), Komorní soud (1594, 3x 1595, 1596, 1597, 1598, 1604)	Hejtmán Kouřimského kraje (1599/00, 1602/03) a Vltavského kraje (1609/10)	Luterská ?	Občasný mecenáš	
z Lobkovic, Zdeněk, na Roudnici a Jistebnici	5. Chrudimský (57 %), Vltavský (14,5 %), Slánský (12,6 %), Litoměřický (9,8 %), Bechyňský (6,1 %)	D 11	Správce úřadu nejvyššího komorníka (Rudolf II.), Komorník (Rudolf II., Matyáš, Ferdinand II.)	Nejvyšší kancléř (1599-1628)	Věší zemský soud (1600-1617)	Hejtmán Vltavského kraje (1598/99)	Katolická	Mecenáš	
Slavata z Chlumu a Košumberka, Vilem, na Hradci a Nové Bystřici	6. Bechyňský (100 %)	D 11		Královský maršálek (1600-1604), Karšejnský purkrabí (1604-1611), Sudi dvorský (1611-1617), President komorní (1612-1618)	Věší zemský soud (1601-1618)	Hejtmán Bechyňského kraje (1607/08)	Katolická	Mecenáš	
z Thurmu, Jindřich Matyáš, na Veliši	7. Hradecký (46,7 %), Podbrdský (33,3 %), Žatecký (20 %)	D 10		Purkrabí karšejnský (1611-1615/1619-1620), Sudi dvorský (1616-1618)	Věší zemský soud (1611-1618, 1619-1620)		Luterská	Občasný mecenáš	
ze Vchynic a Tetova, Radslav starší, na Doubravské hoře a Tepličích, Nové Bystřici, Runburce a Hanšpachu	8. Litoměřický (98 %), Kouřimský (2 %)	D 11	Komorník (Matyáš)	Královský hořmistr (1611-1618)	Věší zemský soud (1604-1618), Komorní soud (1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594)	Krajský mustřer (1569/1570) a hejtmán Rakovnického kraje (1567/68, 1569/70, 1571/72, 1573/74, 1575/76), hejtmán Litoměřického kraje (11597/98)	Luterská ?	Mecenáš	
Mračky z Dubé, Karel, na Přáslích	9. Kouřimský (100 %)	A 4			Věší zemský soud (1612-1618, 1620), Komorní soud (1604, 1605, 1607)	Krajský berník (1602), krajský mustřer (1601, 1602, 1604, 1605/1, 1605/2, 1606) a hejtmán Kouřimského kraje (1588/89, 1597/98, 1600/01, 1604/05, 1607/08, 1610/11, 1616/17)	Nekatolická		

Jméno a pořadí v usnesení	Krajická příslušnost	Majetek	Předbíllohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisídící soudě (do 1620)	Regionální (do 1618)		
Trčka z Lipy, Jan Rudolf, na Opočně, Smřičích, Světlé nad Sázavou, Lipnici a Rounicích	Hradecký (52,8 %), Časlavský (42,2 %), Kouřimský (5%)	D 11	Komorník (Rudolf II., Matyáš)		Věší zemský soud (1616-1617), Komorní soud (1592, 1593, 1594, 1595, 1596, 1597)	Hejtmán Hradeckého kraje (1602/03, 1604/05, 1612/13) a Časlavského kraje (1605/06)	Nekatolická	Mecenáš
z Lobkovic, Matouš Depolt, na Strakončích	Prácheňský (100 %)	C 8	Stolník, Kraječ (Rudolf II.)	(Velkopřevor řádu Maltežského (1591-1621))?	Věší zemský soud (1611-1618)	Krajský muštrher (1601, 1602, 1604, 1605/1, 1605/2, 1606, 1609/1610) a hejtmán Prácheňského kraje (1597/98, 1603/04, 1605/06)	Katolická	
Colonna z Felzu, Linhart, na Andělské Hoře a Bochově	Žatecký (100 %)	B 7			Věší zemský soud (1612-1618, 1619), Komorní soud (1604)	Krajský muštrher (1596, 1598, 1601, 1602, 1604, 1605/1, 1605/2, 1606) a hejtmán Žateckého kraje (1596/97, 1598/99, 1602/03, 1605/06, 1608/09)	Luterská ?	
Libštejnský z Kolovrat, Jindřich, na Žichovicích	Prácheňský (100 %)	A 4	Komorník (Rudolf II., Matyáš)	Nejvyšší berník (1614), Hejtmán Nového Města pražského (1612-1614)	Věší zemský soud (1617-1618), Komorní soud (1604)	Hejtmán Prácheňského kraje (1607/08, 1609/10, 1612/13)	Katolická	Občasný mecenáš
Bořita z Martinic, Jaroslav, na Smečně, Okoři, Malíkovcích a Bílém Újezdci	Slánský (100 %)	B 7	Komorník (Rudolf II., Matyáš)	Královský maršálek (1609-1618), Purkrabí (1616-1618)	Věší zemský soud (1606-1618), Komorní soud (1604, 1605)	Hejtmán Slánského kraje (1602/03, 1604/05, 1606/07)	Katolická	Mecenáš
ze Šternberka, Štěpán Jiří, na Postoloprtěch	Žatecký (57,6 %), Slánský (21,4 %), Litoměřický (21 %),	C 8	Komorník (Rudolf II., Matyáš)	Prezident komorní (1603-1606), Podkomorí králové (1603), Hejtmán lén německých (1603-1623)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1615, 1617, 1618)	Hejtmán Kouřimského kraje (1593/94) a Žateckého kraje (1609/10, 1611/12)	Nekatolická	Mecenáš
ze Žeratina, Kašpar Melichar, na Nových Dvorech, Pouzřanech a Strážnici	Časlavský (100 %)	A 4	Dvorský služebník, Kraječ (Rudolf II.), Komorník (Ferdinand II.)		Věší zemský soud (1617), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617)	Hejtmán Kouřimského kraje (1583/84, 1590/91) a Časlavského kraje (1597/98, 1600/01, 1602/03, 1607/08, 1610/11 (škrtnut), 1611/12, 1613/14, 1616/17)	Nekatolická ?	Občasný mecenáš
Berka z Dubé a z Lpého, Bohuchval, na Bělý, Loukovic a Chyšech	Boleslavský (71 %), Zatecký (29 %)	C 9		Nejvyšší berník (1615), Nejvyšší purkrabí (1619-1620)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617)	Hejtmán Boleslavského kraje (1600/01, 1608/09, 1613/14, 1615/16)	Českokobratřská	
z Lobkovic, Vilém starší, na Horšovském Týně, Čechovicích a Mříčkově	Pišeňský (100 %)	C 9	Osobní šenk, Kraječ (Rudolf II.), Komorník (arcikníže Maximilián)	Nejvyšší berník (1611), Nejvyšší hořmistr (1619-1620)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1611, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Krajský muštrher (1596, 1598, 1601, 1602, 1604, 1605/1, 1605/2, 1606) a hejtmán Pišeňského kraje (1596/97, 1600/01, 1602/03, 1604/05, 1606/07, 1610/11, 1612/13)	Luterská ?	Mecenáš
Libštejnský z Kolovrat, Heralt Václav, na Janovčicích a Žižově	Časlavský (100 %)	A 3 (r. 1620)		Nejvyšší berník (1606, 1607)	Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Krajský muštrher (1609/1610), Krajský berník (1602) a hejtmán Časlavského kraje (1603/04, 1609/10, 1612/13, 1615/16)	Katolická	

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přísedící soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)		
z Vrbly, Sezima, na Vrchbových Jarovicích a Křešticích	20. Vltavský (100 %)	A 4	Komorník (Ferdinand II.)	Hejtmán Nového Města pražského (1617-1625)	Větší zemský soud (1617), Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1617)	Hejtmán Vltavského kraje (1606/07, 1608/09, 1610/11 (škrtnut), 1613/14, 1615/16)	Katolická	
z Talmberka, Jan starší, na Smilkově, Chotěticích a Ptčici	21. Vltavský (100 %)	B 5	Stolník (Rudolf II.)		Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Hejtmán Vltavského kraje (1605/06, 1607/08)	Nekatolická?	Občasný mecenáš
ze Štamberka, Petr, na Třeboni, Zvikově a Ronsperce	22. Prácheňský (15,6 %), Píseňský (5,4 %)	D 11		Sudí dvorský (1619-1620)	Větší zemský soud (1620), Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1618)	Hejtmán Píseňského kraje (1605/06, 1607/08, 1611/12, 1615/16) a Bechyňského kraje (1616/17)	Luterská ?	Občasný mecenáš
z Roupova, Václav Vilém, na Žienicích a Třovanech	23. Litoměřický (100 %)	B 5	Komorník (Matyáš)	Nejvyšší hebník (1614), Nejvyšší kancléř (1619-1620)	Větší zemský soud (1620), Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Hejtmán Litoměřického kraje (1606/07, 1608/09, 1611/12)	Českobratrská	Občasný mecenáš
z Rozdražova, Václav,	24. Prácheňský (100 %)	B 5			Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617)	Hejtmán Prácheňského kraje (1615/16)	Katolická	Občasný spisovatel
z Talmberka, Frdrich, na Jankovech	25. Bechyňský (100 %)	A 4	komorník (Ferdinand II.)	Prezident nad apeliacemi (1616-1619)	Komorní soud (1614, 1615, 1616)	Hejtmán Bechyňského kraje (1614/15)	Katolická	Občasný spisovatel
z Lobkovce, Vilém mladší, na Bilině a Košti	Litoměřický (43,9 %), Boleslavský (41,7 %), Zatecký (11,2 %), Slánský (3,2 %)	D 11	Osobní šenk, Kraječ (Rudolf II.)???, Komorník (Ferdinand II.)		Komorní soud (1616, 1617)	Krajský mustřer (1609/1610) a hejtmán Slánského kraje (1610/11, 1612/13, 1616/17), hejtmán Litoměřického kraje (1609/10, 1613/14)	Katolická	Mecenáš
z Lobkovce, Václav Vilém	27. Litoměřický (78,9 %), Zatecký (21,1 %)	C 8	komorník (Ferdinand II.)		Komorní soud (1615, 1616, 1618)	Hejtmán Litoměřického kraje (1614/15)	Katolická	Spisovatel
Budovec z Budova, Václav, na Klášterě nad Jizerou a Kořovicích	28. Boleslavský (100 %)	B 6		Nejvyšší hebník (1593), Prezident nad apeliacemi (1619-1620)	Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Hejtmán Litoměřického kraje (1615/16)	Českobratrská	Spisovatel, mecenáš
Žejdlíc ze Šemfědu, Ladislav, na Encovanech	29. Litoměřický (100 %)	B 5	Kraječ, Jídlonoš, Stolník (Rudolf II.)		Větší zemský soud (1620), Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Krajský mustřer (1609/10) a hejtmán Chrudimského kraje (1613/14, 1615/16)	Českobratrská ?	Občasný mecenáš
Štřela z Rokyc, Purkart, na Cerhenicích, Kruceburku a Štěbáňově	30. Čáslavský (52,6 %), Kouřimský (34,5 %), Chrudimský (12,9 %)	B 5			Komorní soud (1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Hejtmán zateckého kraje (1607/08, 1610/11, 1613/14, 1615/16)	Nekatolická ?	
Libštejnský z Kolovrat, Jaroslav starší, na Petřšpource	31. Žatecký (54 %), Rakovnický (39,3%), Prácheňský (6,7 %),	B 6				Hejtmán Boleslavského kraje (1611/12, 1614/15, 1616/17)	Nekatolická ?	
Berka z Dubé a z Lipěho, Václav, na Bezdězu	32. Boleslavský (100 %)	C 9			Větší zemský soud (1620)	Hejtmán Čáslavského kraje (1598/1599, 1616/17 škrtnut)		
z Roupova, Kryštof Karel	33. Čáslavský (100 %)	B 6				Hejtmán Boleslavského kraje (1612/13)	Luterská	Občasný spisovatel, mecenáš
Šlik z Pasounu a z Lokče, Jáchym Ondřej	34. Boleslavský (100 %)	B 7		Nejvyšší hebník (1609-1610, 1611), Sudí zemský (1619-1620)	Větší zemský soud (1620), Komorní soud (1611)	Hejtmán Boleslavského kraje (1612/13)	Luterská	Občasný spisovatel, mecenáš
Křinecký z Ronova, Jan Albrecht	35. Boleslavský (100 %)	B 6				Hejtmán Bechyňského kraje (1593/94, 1597/98, 1599/1600) a Boleslavského kraje (1609/10)	Českobratrská ?	

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisědicí soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)		
Šlik z Pasounu a z Lokte, Jan Albin	Pizeňský (62 %), Žatecký (38 %)	C 8			Věší zemský soud (1620)	Hejtmán Žateckého kraje (1612/13)	Luterská ?	Občasný mecenáš
Berka z Dubé a z Lipého, Burián Lev	Chrudimský (100 %)	D 11	Komorník (Matyáš, Ferdinand II.)			Hejtmán Chrudimského kraje (1609/10)	Katolická	
Slavata z Chlumu a Košumberka, Diviš Lachbok	Chrudimský (100 %)	B 6				Krajský mustřer (1604, 1605/1, 1605/2, 1606) a hejtmán Chrudimského kraje (1606/07, 1608/09, 1610/11, 1612/13, 1614/15, 1616/17)	Českoobratrská	
Slavata z Chlumu a Košumberka, Michal starší Jindřich	Boleslavský (100 %)	A 4				Hejtmán Boleslavského kraje (1616/17 škrtnut)	Českoobratrská	
ze Vchynic a Tetova, Vilém	Litomeěřický (100 %)	D 11 (od r. 1619)		Nevyšší lovcí (1611-1628)		Hejtmán Chrudimského kraje (1611/12)	Luterská ?	Občasný spisovatel, občasný mecenáš
Slavata z Chlumu a Košumberka, Jáchym (starší)	Slánský (100 %)	A 1 (manželka)	Stolník (Rudolf II.), Komorník (Ferdinand II.)				Katolická ?	
Krakovský z Kolovrat, Maximilián	Rakovnický (83,8 %), Žatecký (26,2 %)	A 4				Krajský mustřer (1609/1610) a hejtmán Rakovnického kraje (1607/08, 1608/09, 1611/12, 1616/17)	Katolická	Občasný spisovatel
Lišejnský z Kolovrat, Zdeněk Lev	Boleslavský		Stolník (Rudolf II.)			Krajský mustřer (1609/1610) a hejtmán Boleslavského kraje (1610/11)	Katolická	Občasný spisovatel
ze Žerotína, Jan Lorenc	Pizeňský (88,9 %), Čáslavský (11,1 %)	B 7	Stolník (Rudolf II.)					
purkrabi z Donína, Vladislav	Čáslavský (100 %)	A 3 (manželka r. 1620)					Luterská	Spisovatel, občasný mecenáš
Špetle z Janovic, Jetřich	Boleslavský (100 %)	A 3 (manželka)					Katolická	
purkrabi z Donína, Ota							Luterská ?	Spisovatel, občasný mecenáš
z Pernštejna, Vratislav							Katolická	
z Roupova, Adam Jiří	Čáslavský (77 %), Slánský (23 %)	B 5 (r. 1620)			komorní soud (1619)			
z Roupova, Jan Adam	Slánský (100 %)	A 3 (manželka)				Hejtmán Slánského kraje (1610/11 škrtnut, 1611/12, 1613/14, 1615/16)		
Pruskovský z Prusкова, Oldřich Desiderius	Boleslavský (100 %)	B 5	Osobní šanek, Správce úřadu nejvyššího komorníka, Nejvyšší komorník, Komorník (Rudolf II.)				Katolická	

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisědící soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)		
Pruskovský z Pruskova, Jan Kryštof	53.		Komorník (Rudolf II., Ferdinand II.)				Katolická	Občasný mecenáš
Leskovec z Leskovec, Albrecht Šebestián	54. Bechyňský (100 %)	B 5 (r. 1620)					Katolická ?	
Finfirkircher, Jan Bernard	55. Bechyňský (100 %)	B 5					Nekatolická	
z Roupova, Jan	56. Slánský (100 %)	A 3 (r. 1620)						
Vratislav z Mitrovic, Vilém	57. Čáslavský (100 %)	A 3 (r. 1620)	Hejtmán trabantů (Rudolf II.), Komorník (Matyáš, Ferdinand II.)				Katolická	
z Libenthalu, Petr	58. Kouřimský (100 %)	A 2	Dvorský služebník na dvou koních, Kraječ (Rudolf II.), Komorník (Ferdinand II.)					
Vratislav z Mitrovic, Hertzvik	59. Podbrdský		Komorník (Rudolf II., Ferdinand II.)			Hejtmán Podbrdského kraje (1611/12)	Katolická ?	
z Vřesovic, Volf Ilburk	60. Litoměřický (100 %)	A 4	Stolník, Komorník (Rudolf II.)				Katolická	
Z Vřesovic, Vilém	61.		Osobní šenk, sokolník (Rudolf II.), Komorník (Ferdinand II.)	Nelvyšší mincmistr (1612-1618)			Katolická	
Harant z Polžic, Kryštof	62. Hradecký (100 %)	B 5	Vrchní stříbrný komorník, komorník (Rudolf II.)	Prezident komorní (1620)	Komorní soud (1620)		Katolická I	Občasný mecenáš, občasný spisovatel
z Lokšanů, Václav	63. Prácheňský (100 %)	A 4						

Tabulka 4: Relátoři zemského sněmu v roce 1617 za rytířský stav

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Dvorské (do 1618)	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
				Zemské (do 1620)	Přisědící soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)			
z Kienovného a z Janovic, Jan, na Žinkovcích, Novém Hradě a Březině	1. Pízeňský (100 %)	B 6		Nejvyšší písař (1598-1618)	Věší zemský soud (1597-1618), Komorní soud (1596, 1597)	Hejman Pízeňského kraje (1588/89, 1596/97)	Katolická	Občasný mecenáš	
Točník z Křimic, Purkart, na Prostiboři a Křimicích	2. Pízeňský (100 %)	B 5		Podkomoří (1603-1618)	Věší zemský soud (1601-1618)	Krajský berník Pízeňského kraje (1599)	Katolická		
Kapliř ze Sulevic, Kašpar, na Neustupové a Milíčíně	3. Kouřimský (42 %) (manželka)	B 6		Purkrabí kraje Hradeckého (1615-1619), Nejvyšší písař (1619-1620)	Věší zemský soud (1612-1618, 1620), Komorní soud (1611)	Krajský berník (1598, 1603) a hejman Pízeňského kraje (1608/09)	Luterská	Mecenáš	
Viděšpergář z Viděšperku, Jan nejstarší, na Týnci	4. Pízeňský (100 %)	A 3			Věší zemský soud (1614-1618, 1619), Komorní soud (1611)	Krajský berník (1598, 1603) a hejman Pízeňského kraje (1608/09)	Katolická		
Dvořecký z Olbramovic, Prokop, na Višovicích, Kysřte a Bukové	5. Litoměřický (100 %)	B 5		Nejvyšší berník (1614), Podkomoří (1619-1620)	Věší zemský soud (1615-1618, 1620), Komorní soud (1611)	Hejman Zateckého kraje (1607/08) a krajský berník Kouřimského kraje (1596)	Luterská ?	Mecenáš	
Gerštorf z Gerštorfu a z Malsvic, Oldřich, na Velkém Osově a Skřipili	6. Podbrský (100 %)	A 3		Královský prokurátor (1606-1615)	Věší zemský soud (1616-1618), Komorní soud (1610, 1611, 1614, 1615, 1616)		Nekatolická	Občasný spisovatel, mecenáš	
Černín z Chudenic, Diviš, na Nedrahovicích	7. Vltavský (100 %)	A 3	Stolník (Rudolf II.)	Nejvyšší berník (1606, 1607, 1611), Hejman Menšího města pražského (1612-14), Hejman Pražského hradu (1614-1619), Královský hořmistr (1619-1620)	Věší zemský soud (1610-1618, 1620), Komorní soud (1604, 1605)	Hejman Vltavského kraje (1603/04, 1607/08, 1609/10)	Katolická	Mecenáš	
Ryzmberský z Janovic, Adam	8. Města Pražská ?			Nejvyšší berník (1597), Úředník podkomořího (1600-1614), Místosudí (1615), Královský prokurátor (1616-1618)	Komorní soud (1616, 1617, 1618)		Katolická ?		
Kába z Rybňan, Zachariáš	9. Města Pražská ?			Místosudí (1602-1614), Purkrabí Pražského hradu (1614-1619)	Komorní soud (1614, 1615, 1616, 1617, 1618)		Katolická		
z Bílé, Fridrich, na Řehovicích	10. Litoměřický (77,1 %), Vltavský (22,9 %)	B 5		Hejman lén německých (1619-1620), Purkrabí kraje Hradeckého (1620)	Věší zemský soud (1620), Komorní soud (1610, 1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618)	Krajský berník Litoměřického kraje (1601)	Luterská ?		
Beřkovský z Šebřova, Oldřich	11.		Osobní šenk, Stolník (Rudolf II.), Osobní šenk (Matyáš)		Komorní soud (1616, 1617, 1618 - 1620)		Katolická		
Valkoun z Adlaru, Bohuchval, na Štafle	12. Slánský (100 %)	A 4			Komorní soud (1611, 1614, 1615, 1616, 1617, 1618 - 1620)	Hejman Slánského kraje (1616/17)	Katolická		
Vratislav z Mitrovic, Kryštof, na Březině	13. Bechvský (100 %)	A 3		Hejman Menšího města pražského (1614-1625), Podkomoří králové (1618)	Komorní soud (1615, 1616, 1617, 1618)		Katolická		
z Michalovic, Bohuslav, na Rvenicích a Novém Sedle	14. Zatecký (100 %)	B 6		Nejvyšší berník (1611), Místopisáři (1590-1611), Místokancleři (1612-1617), Purkrabí kraje Hradeckého (1619-1620)	Věší zemský soud (1620)		Nekatolická	Mecenáš	
Přefkorn z Otopachu, Albrecht, na Jilonicích	15. Slánský (100 %)	A 3			Komorní soud (1619)		Nekatolická ?	Občasný mecenáš	

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady				Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přisědící soudů (do 1620)	Regionální (do 1618)		
Čabelický z Soutce, Karel	16. Bechyňský (100 %)	A 4						
Gerštorf z Gerštorfu a z Malšvic, Abraham	17. Boleslavský (100 %)	A 2		Nejvyšší berník (1602, 1603)		Krajský berník Boleslavského kraje (1601)	Nekatolická ?	Občasný mecenáš
Bechyně z Lažan, Oldřich, na Třhových Dušínkách	18. Pízeňský (90,5 %), Podbrdský (9,5 %)	A 3 (manželka)				Hejtmán Podbrdského kraje (1614/15)	katolická	
Ostrov z Kralovic, Ladislav, na Proseči	19. Bechyňský (100 %)	B 5						
z Bubna, Jan mladší	20. Hradecký (100 %)	A 4					Českobratrská ?	
Heraklius z Blíživa, Václav	21.				Rada soudů nejvyššího purkrabství (?)		katolická	
Dobříkovský z Malejova, Vilém	22. Chrudimský (52,5 %), Hradecký (47,5 %)	B 5				Hejtmán Chrudimského kraje (1602/03, 1610/11)	Českobratrská	
Hornávecký z Dobročovic, Ondřej, na Dobří a Zbraslavicích	23. Kouřimský (100 %)	B 5				Krajský berník Kouřimského kraje (1603) a hejtmán Čáslavského kraje (1616/17)		Občasný mecenáš
Malovec z Chejnova a z Vrtbeka, Jiří	24. Boleslavský (100 %)	A 1 (manželka)					katolická	
Vratislav z Mitrovic, Václav starší, na Starém Klně	25. Podbrdský (100 %)	A 3				Hejtmán Podbrdského kraje (1615/16)	katolická	Občasný spisovatel
Vratislav z Mitrovic, Kryštof	26.							
Mitrovský z Nemyšle, Jiří, na Záběhlicích	27.				Nejvyšší berník (1615)		katolická	
Kyšperský z Vřesovic, Jan Bořivoj, na Klumíně	28. Kouřimský (100 %)	A 4					katolická	
Myška ze Žlunc, Jan Kryštof	29. Kouřimský (100 %)	A 2						Mecenáš
Kokořovec z Kokořova, Adam Jiří	30. Pízeňský (79,3 %), Žatecký (20,7 %)	B 7				Hejtmán Pízeňského kraje (1615/16)	katolická	
Měsíček z Vyškova, Jan	31.						katolická ?	
Kapilř ze Sulovic, Jan Burian	32. Litoměřický (100 %)	B 5					Nekatolická ?	Občasný mecenáš
Hornávecký z Dobročovic, Jindřich	33.					Stolník (Rudolf II.)		Občasný mecenáš
Hozlaur z Hozlaur, Vořf	34.						Nekatolická ?	
Adam Hozlaur z Hozlaur	35. Vřavský (50 %), Podbrdský (50 %)	A 3					Nekatolická ?	
Vita z Rzavého, Ladislav	36. Bechyňský (100 %)	B 6 (c. 1620)				Dvorský služebník na dvou koních (Rudolf II.)		
Račín z Račina, Jan Kryštof	37. Pízeňský (100 %)	A 2						
Hrznán z Harasova, Adam Tobiáš	38.					Stolník (Rudolf II.)	katolická	

Jméno a pořadí v usnesení	Krajská příslušnost	Majetek	Předbělohorské úřady			Konfese	Kulturní činnost (do 1618)
			Dvorské (do 1618)	Zemské (do 1620)	Přiseditel soudů (do 1620)		
Vratislav z Mitrovic, Adam (starší)	Prácheňský (84,2 %), Pízeňský (15,8 %)	B 6				Katolická	Občasný mecenáš
Vratislav z Mitrovic, Jan starší	Prácheňský (100 %)	B 6	Stolník (Rudolf II.)			Katolická	
Chotek z Chotkova, Karel							
Dvořecký z Olbramovic, Václav Štěpán						Nekatolická ?	
Kapilf ze Sulevic, Oldřich	Litoměřický (100 %)	A 4					
Janovský z Janovic, Smil						Katolická ?	
Sofman z Hemmerlesu, Volf Kryštof							